

Засновники Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2011 році . Виходить раз на два тижні.
Головний редактор О. Онищенко, академік НАН України. *Редакційна колегія* В. Горвий (заступник головного редактора), Н. Іванова, Ю.Половинчак, Т.Дубас
Адреса редакції: НБУВ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна.

Громадська думка про правотворення

/Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації/

**№ 4 (22)
(лютий 2012 р.)**

КИЇВ 2012

ЗМІСТ:

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	3
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС.....	4
В. Горовий	
ІТ-субкультури в структурі сучасного суспільства.....	4
Л. Присяжна	
Яке майбутнє у депозитарної системи?.....	12
Г. Булахова	
Між свободою релігії та збереженням історичних пам'яток.....	15
А. Блажкевич	
Безоплатна правова допомога: міжнародний досвід, проблеми реалізації в Україні.....	19
Ю. Половинчак	
Про вищу освіту замовити слово.....	31
С. Ємельянов	
Плюси та мінуси Закону «Про судовий збір».....	34
О. Кривецький	
Проблеми законодавчого врегулювання сфери комп'ютерних розваг.....	38
НОВИНИ ЗАКОНОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ.....	41
ВІДГУКИ.....	50
Новий Кримінально-процесуальний кодекс.....	50
Законопроект про ГТС.....	52
Закон «Про державну службу».....	55
Інше.....	56
ЗАРУБІЖНІ ПРАВОВІ НОВИНИ.....	60
КОМЕНТАРІ ЗАРУБІЖНИХ ЕКСПЕРТІВ.....	63
ПРОГНОЗИ.....	69
ДІАЛОГИ.....	72
ВЛАДА ДЛЯ ГРОМАДЯН:.....	77
І. Шульга	
Актуальні питання пенсійної реформи.....	77

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Віктор Янукович привітав Бориса Патона з 50-річчям перебування на посаді президента Національної академії наук України

Президент України В. Янукович привітав Б. Патона з 50-річчям перебування на посаді президента Національної академії наук України та вручив йому орден Свободи.

Під час зустрічі з бюро президії Національної академії наук України В. Янукович подякував Б. Патону за його піввікову плідну роботу на посаді керівника Національної академії наук України.

Глава держави вручив видатному вченому орден Свободи. «Нам зараз треба подивитись, як ми будуватимемо сучасну модель науки, поєднану з освітою, виробництвом та економікою. Я розраховую на те, що ця робота буде вестися разом із Вами», – сказав В. Янукович, звертаючись до Б. Патона.

Президент НАНУ у свою чергу подякував главі держави за увагу до питань розвитку науки та освіти в Україні. «Ми в Національній академії наук будемо намагатися й надалі будувати свою роботу так, щоб розвивати усі галузі науки: природничі, гуманітарні й технічні», – сказав Б. Патон.

Члени президії НАНУ подарували В. Януковичу книгу спогадів сучасників про Б. Патона, видану до 50-річчя його перебування на посаді президента Національної академії наук України (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua). – 2012. – 27.02).*

Суд у справі Ю. Луценка виніс рішення

Екс-міністра внутрішніх справ Ю. Луценка засуджено до чотирьох років позбавлення волі. Відповідне рішення оголосив суддя Печерського райсуду Києва С. Вовк.

За його словами, суд враховує той термін, за яким Ю. Луценко нині відбуває покарання. Тобто покарання відраховується, починаючи з 27 грудня 2010 р. Також суд вирішив конфіскувати все особисте майно Ю. Луценка та позбавити його права обіймати державні посади протягом трьох років.

Разом з тим водій Ю. Луценка Л. Приступлюк засуджений до трьох років умовно, і відтепер він має перебувати на підписці про невийзд.

Позови проти Л. Приступлюка і Ю. Луценка на користь Пенсійного фонду задоволені повністю, а на користь МВС – частково (*Українська правда (www.pravda.com.ua). – 2012. – 27.02).*

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

В. Горовий, д-р іст. наук, професор

ІТ-субкультури в структурі сучасного суспільства

Серед подій недалекого минулого з-поміж найбільш значущих оглядачі поряд з кадровими перестановками у вищих владних структурах, відновленням процесу газових переговорів з Росією та ін. називають ситуацію навколо закриття, а пізніше повного поновлення діяльності найбільшого українського файлообмінника EX.UA. При цьому якимось на другий план відходить пов'язана з даною подією великомасштабна атака на сайти вищих владних структур в Україні: Кабінету Міністрів, Адміністрації Президента, МВС, а також провладної політичної партії і деяких популярних ЗМІ. Стопроцентного результату, тобто – повного блокування сайту, атакуючі добилися лише у випадку з тривалим «обвалом» сайту МВС. На нього було спрямовано з допомогою спеціалізованого програмного забезпечення і певних організаційних заходів в інтернет-середовищі понад 140 тис. запитів, що гарантовано забезпечило його перевантаження й відключення. Інші сайти, що зазнали подібного впливу, досить швидко адаптувалися до ситуації і відновили свою роботу без особливого резонансу навколо збою в роботі. Утім, це може свідчити також і про те, що операція із сайтом МВС була доведена до закінчення, у той час як в інших напрямках було лише проведено тестування відповідних технологій.

Під час аналізу саме ситуації із нападом на сайти важливим видається розгляд принаймні двох найбільш суттєвих для розуміння загальної колізії особливостей. Одна з них пов'язана з вибором часових меж для атаки. Інша стосується її організаційного аспекту.

Перша характерна особливість ситуації пов'язана з відповіддю на питання, чи мав суттєве значення час ескалації подій, що стали приводом для суспільного збурення, в якому, за неофіційними підрахунками, взяли участь до 40 тис. інтернет-користувачів.

Можна з певністю стверджувати, що дана акція не була демонстрацією протестних настроїв на підтримку традиційної політичної опозиції в суспільстві. Незважаючи на демонстративну підтримку опозиційних політиків і їх намагання вмонтувати свої гасла в систему вимог комп'ютерних протестантів, останні орієнтувались на боротьбу за задоволення вимог, що, відображають їхні інтереси на відстоювання свободи в Інтернеті.

Красномовним у зв'язку з цим є те, що, як зауважують ЗМІ, ситуація з заборною EX.UA зібрала протестний потенціал в чотири рази більший, ніж

вимоги про звільнення Ю. Тимошенко. Розмови «про внутрішню іміграцію» освіченої молоді не адресовані як претензії саме нинішній владі, а мають на увазі реалії сьогодення як такі, без того чи іншого політичного забарвлення. Не були дані події і відлунням протестувального ентузіазму на Болотній площі в Москві, як цього чекали деякі політологи. Адже ці події навіть не згадувались під час українського спілкування інтернет-протестувальників.

Про те, що закриття EX.UA не було санкціоновано рішенням ПР, свідчить публічне обурення цим фактом В. Януковича-молодшого, який направив відповідний депутатський запит на ім'я міністра внутрішніх справ В. Захарченка, негативна оцінка даної події уповноваженою ВР з прав людини Н. Карпачовою та інші факти.

Водночас публічну зацікавленість у можливостях даної технології висловив лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок. Не публічно, оскільки не мають на меті передчасно лякати електорат, очевидно, зацікавились нею й інші політтехнологи, для яких урожайним часом стає період перед наступними виборами. Адже в інтересах привабливого співробітництва з ними інтернет-технарі під час атаки на сайт МВС здійснили тестування відповідних механізмів впливу і на ЗМІ, і на політичні партії, що було дуже слабо пов'язано з головною метою акції.

Висловлена версія про економічне підґрунтя, масового виступу інтернет-користувачів хоч і має право на існування, однак також видається малоімовірною, оскільки компанія «Юскутум», що представляє інтереси порталу EX.UA, спростувала чутки про зміну власника ресурсу, а самі сценарії рейдерських, чи в рамках існуючого правового поля, операцій щодо зміни власників бізнесу ще ніколи не включали в себе операцій, пов'язаних з попередньою підготовкою активізацій широкого загалу користувачів, сучасних технологій блокування інформаційної діяльності владних структур, партій і ЗМІ, із попередньою розробкою інструкцій стосовно їх використання і т. ін. Потенційні рейдери добре б уявляли наслідки таких дій: обов'язкове розслідування, громадську увагу тощо, що не співставно з рівнем ризиків за результатами публічно проведеної операції. Адже якщо гроші люблять тишу, то їх переміщення успішно здійснюється лише у разі абсолютної тиші.

За цього більшої уваги заслуговує правовий аспект проблеми. На користь даної думки свідчить не лише той факт, що серйозне суспільне збурення фактом закриття EX.UA змусило МВС відмінити прийняте рішення. Сам факт зміни рішення повідомлення про покарання (чи усунення від справи) певних співробітників свідчить і про нечіткість відповідної правової бази, і про неефективність її використання. Адже відмінити здійснені чітко за буквою закону дії є само по собі фактом порушення закону, чим обов'язково б скористалась опозиція.

Водночас ми сьогодні маємо оприлюднення в ЗМІ і факту заяви прес-служби компанії «Майкрософт-Україна» про поширення конт-рафактних копій

програмних продуктів – власності компанії, заяви, що прямо вказує на здійснення таким чином порушення Закону України «Про авторське право і суміжні права».

У нинішньому глобалізованому світі тенденція щодо вдосконалення правової бази функціонування інтернет-середовища, а значить – появи певних обмежень діяльності інтернет-користувачів – відбиває закономірності вдосконалення відповідного міжнародного законодавства. Європейська торговельна угода АСТА (Anti-Counterfeiting Trade Agreement) спрямована на вдосконалення авторського права в Інтернеті, підписана 22-ма європейськими державами й поставлена на ратифікацію у Європарламенті в червні цього року, призвела вже в лютому до протестних мітингів і демонстрацій у багатьох великих містах Європи. У цих акціях взяло участь близько 200 тис. протестувальників. У зв'язку з цим Польща, Чехія, Словачія й Німеччина відклали ратифікацію даної угоди, стимулюючи цим зростання протестних настроїв у Австрії, Фінляндії, Франції та інших країн Єврозони.

Тому поряд з тенденціями до вдосконалення вітчизняного законодавства, очевидно, слід чекати й прояву тенденцій зростаючих протестних впливів інтернет-середовища, що заручатиметься зарубіжною, насамперед особливо вразливою для наших політиків підтримкою країн ЄС. Поки що ця підтримка обмежується сприянням впровадженню, не виключено – знову ж такі для тестування певних технологій інтернет-впливу на владу. Однак під час розвитку конфлікту навколо EX.UA лунали також і погрози «підключення до тиску» на вітчизняне МВС міжнародної групи «Анонімус», що може атакувати українські урядові ресурси «по всьому світу, а не тільки в Україні». Таким чином, спроби введення будь-яких правових обмежень на діяльність інтернет-спільноти зумовлюють протест не лише в Україні, а й за кордоном. І в глобалізованому світі прояв однотипних проблем набуває ознак виявлення певної закономірності.

Що ж до самого рішення про блокування 31 січня за порушення прав інтелектуальної власності файлообмінного ресурсу EX.UA і пізніше нерішучого відступу від оприлюдненого рішення владою значна частина коментаторів справедливо сходиться на випадковості вибраного часу для акції, непрорахованості відповідних рішень у МВС, а також пов'язаної з цим демонстрації твердості, що обернулася поступливістю. Не виключно, що така поведінка владних структур пояснюється періодом кадрових перестановок у вищих ешелонах влади.

Водночас реакція інтернет-співтовариства на владний тиск стосовно EX.UA цілком переконливо свідчить про те, що це співтовариство набуває і в нашій країні, і, як це демонструють події в країнах ЄС, певного самоусвідомлення, відчуття реальної сили, реальних можливостей впливу на владу. Це співтовариство вже сьогодні може мобілізуватися без особливої трудовозатратної, тривалої підготовки, використовувати будь-який сприятливий привід для організованого виступу. У зв'язку з цим можна стверджувати, що дана ситуація засвідчує певний стан розвитку інформаційного суспільства, що розвиток цього

суспільства обіцятиме нові і невідворотні у зв'язку з проявом закономірностей сучасного розвитку несподіванки для традиційних механізмів суспільної організації.

Узагалі, широко використовуване на сьогодні поняття «інформаційне суспільство» на побутовому рівні сприймається як суспільство, оснащене комп'ютерами, підключеними до Інтернету, що можуть бути джерелом новин, розваг, певною мірою допомагають у роботі й спілкуванні. Таким чином, більшість, чи може навіть переважна більшість користувачів Інтернету в Україні, а це приблизно 14 млн осіб, не перейшла в користуванні комп'ютером тієї межі, за якою позакомп'ютерна система життєвих інтересів перестає бути основною.

У той же час протягом останніх десятиріч на наших очах формувалися зачатки тієї частини суспільства, в якій Інтернет став основним засобом спілкування, проведення дозвілля, джерелом інтелектуального зростання, навчання і нерідко – основної роботи.

Як зауважує Ю. Половинчак, сьогодні вже «в Україні існує спільнота людей – освічених, технічно “підкованих”, загалом молодих і потенційно соціально активних, які, попри все, обирають Інтернет як віртуальну територію внутрішньої еміграції». Утім, термін «еміграція»¹ в даному випадку є неточним, оскільки його визначення хоча й передбачає «вимушене або добровільне переміщення людей із країни постійного проживання в інші країни»², але при цьому не фіксує системи матеріальних відносин, зв'язків, що мають миттєво важливе значення для даної категорії громадян. Адже представники «внутрішньої еміграції» у переважній більшості без використання можливостей для існування в позакомп'ютерній сфері не мають стабільної життєспроможності. Винятки в даному випадку становлять затребувані суспільством фахівці, які обмежують свої інтереси в колі професійних проблем. І хоча вони далекі від гармонійного розвитку, ці люди корисні суспільству, забезпечують економічну базу свого існування в ньому.

Оскільки занурені у віртуальний світ Інтернету «внутрішні емігранти» не можуть забезпечити незалежного від реального суспільства існування своїх соціальних об'єднань, вони не складають у своїй сукупності нового інформаційного суспільства, на яке орієнтована сучасна цивілізація. Адже сформований ними світ є вторинним, заснованим на комфортній їм, інтересабельній частині інформації, що є продуктом суб'єктивного відображення об'єктивних процесів дійсності. Таким чином, лише частково відображаючи реалії дійсності, інформаційна основа функціонування інтернет-співтовариства не дає можливості для самостійного його функціонування, не може протистояти викликам сьогодення.

---

¹ ЕХтремальний контент: соціальні аспекти // Громадська думка про правотворення. – К.: НБУВ. – 2012. – № 3. – С. 32.

² Див. про це: Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – С. 183.

У зв'язку з цим намагання як вітчизняних, так і зарубіжних владних структур, міжнародних організацій унормувати сферу використання інтернет-інформації, її виробництво не є посяганням на майбутнє людства, інформаційного етапу його розвитку. Цей етап, очевидно, буде розвиватися по шляху трансформації суспільства на базі забезпечення можливостей для його членів у доступі до наявних інформаційних ресурсів, у забезпеченні можливостей збагачення цих ресурсів на основі пізнання явищ навколишньої дійсності, на основі забезпечення зростаючої ефективності використання інформаційних ресурсів із застосуванням нових електронних та інших інформаційних технологій, оптимальної організації суспільної діяльності, розвитку освітнього й творчого потенціалу людства.

Стосовно ж вітчизняного інтернет-співтовариства, члени якого продемонстрували спільність точки зору у відстоюванні своїх позицій у протистоянні з владою, у даному випадку мова, очевидно, іде про прояв суперечностей, пов'язаних із характерним для нашого часу соціокультурним процесом.

Його змістом є те, що неформальне об'єднання комп'ютеризованої частини суспільства у своїй колективній свідомості викристалізувало власну підкультуру, культуру окремої соціальної спільноти³, засновану на використанні інтернет-технологій як якісно нових засобів доступу до інформаційних ресурсів суспільства, засобів виробництва й ефективного використання інформації. Оскільки найхарактернішою особливістю даної субкультури є використання Інтернету, очевидно, є всі підстави іменувати її ІТ-субкультурою.

Характерні особливості цієї субкультури пов'язані з тим, що по-перше, вона сформувалася на базі освоєння найбільш передових технологій, що забезпечують прогрес людства. Однак вона не може в зримому майбутньому трансформуватися в самостійну культуру, оскільки не має самостійної економічної бази для свого відтворення й об'єктивно існує на базі наявного загальнонаціонального інтересу в необхідності трансформації інформаційної основи суспільної еволюції, підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів – тобто завдань інформаційного етапу розвитку;

– по-друге, суттєва відмінність ІТ-субкультури від інших підкультур, наприклад: класу регіону і т. ін. заснована на іншому, у порівнянні з названими рівні співставлення інтересів. Якщо, приміром, класове розрізнення інтересів базується на економічному базисі, то ІТ-субкультура вирізняється на базі певного рівня освоєння інформаційної основи людської діяльності. У контексті порівняльного аналізу найближчими до неї є конфесійні субкультури, ідеологічні відповідно до програмних завдань політичних організацій, що, однак, відрізняються використанням узагальненої інформації, ідеологічних постулатів.

---

³ Див. про це: Соціологія: короткий енциклопедичний словник. – К.: Укр. центр духовн. культури, 1998. – С. 612; Політологічний енциклопедичний словник. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К.: Генеза, 2004. – С. 641 та ін.

Водночас, сфера використання ІТ-субкультури – практично весь інформаційний ресурс, що перебуває в розпорядженні людства, використання активного, спрямованого на задоволення всієї різноманітності запитів найпотрібніших для розвитку ресурсів;

– по-третє, її прихильників об'єднує відчуття елітності загальної визнаності в сучасному, відчутно глобалізованому світі. Якісно вищий, у порівнянні з традиційними, рівень спілкування в ІТ-субкультурі дав змогу швидко сформувати систему внутрішньокультурних ціннісних критеріїв, певні етичні норми, критерії успішності, задоволення естетичних і пізнавальних потреб, критично безмежних комунікативних можливостей, розвитку інтернет-бізнесу і навіть своєрідного інтернет-спорту у вигляді хакерства. Замикання основної системи інтересів у межах ІТ-субкультури сприяло створенню своєрідної віртуальної реальності зі свободою для членів співтовариства практично без всяких обмежень.

У зв'язку з цим варто зауважити, що такі субкультурні утворення як рух панків з їх потягом до елітарності на ґрунті ідеології безнадії, рок-культури зі своєрідною символікою, нормами поведінки, модою в одязі ⁴, сучасний рух байкерів і т. ін., сповідують також культ свободи, примату власних духовних цінностей над цінностями інших соціальних груп у сучасному суспільстві. Однак функціонування таких субкультур у структурі суспільства регламентується його правовою базою. Дієвість відповідних правових актів забезпечується в установленому порядку правоохоронною і судовою системою.

У той же час слід зазначити, що ІТ-субкультура з часу її виникнення якщо і зазнавала регламентуючого впливу існуючої в суспільстві правової системи, то в дуже незначній мірі. Основні причини такого стану справ лежать на поверхні:

1. Сучасний процес законотворення з його процедурними порядками й темпами прийняття рішень, що лишаються незмінними ще з кінця ХІХ ст., об'єктивно не встигає за розвитком електронних інформаційних технологій, трансформацією під їх впливом суспільства, залишаючи протягом тривалого часу не врегульованими в правовому полі відносини, що створюються в суспільстві внаслідок розвитку науково-технічного прогресу.

2. Дуже обмежена кількість правників, що орієнтуються в специфіці розвитку суспільних правовідносин в умовах розвитку інтернет-технологій у період входження суспільства в інформаційний етап його розвитку. У даному випадку мова йде про глобальні інформаційні впливи на розвиток суспільства і про формування інформаційних ринків, і про питання захисту інтелектуальної власності в інтернет-просторі, і про проблеми національної інформаційної безпеки, захист суверенних інформаційних ресурсів, протидію спробам посягання на національний інформаційний суверенітет тощо.

3. Інтернет-технології в інформаційній сфері значною мірою анулювали значення географічних кордонів країн світу і дають можливість для міжнародного

---

⁴ Див. праці: Соціологія, короткий енциклопедичний словник. – С. 612–613.

спілкування й координації діяльності інтернет-співтовариства, у тому числі і в тій мірі, що перебуває за межами правового поля діяльності. Красномовною у зв'язку з цим була погроза координаторів протестної акції в Україні стосовно можливого залучення до блокування сайтів українських держструктур міжнародної групи Anonymous.

Водночас міждержавна координація діяльності щодо нейтралізації протиправної діяльності в Інтернеті на сьогодні є малоефективною. Характерним прикладом неефективного використання міжнародної договірної практики в прагненнях вплинути на негативні тенденції розвитку інтернет-простору є історія з підписанням міжнародної угоди АСТА і наступним відходом значної частини країн-підписантів від даного документа.

4. І все ж суттєвішою причиною неефективного правового впливу на сучасне інтернет-середовище є відсталість методик і засобів практичної реалізації наявної системи правової бази правоохоронними органами, судовою владою в регламентації функціонування інтернет-середовища.

Повертаючись до питання про значення факту блокування певною частиною вітчизняної інтернет-спільноти сайтів органів державної влади під гаслами боротьби за свободу в Інтернеті, доцільно, очевидно, зробити деякі висновки.

Один з них полягає в тому, що на сьогодні інтернет-спільнота, як про це свідчать всі ознаки, сформувалася в досить чітко виражену субкультуру, що виділяється в структурі сучасного суспільства не лише основними нормами поведінки, ідеологічними, точніше безідеологічними установками, інтересами, слабо пов'язаними з загальноприйнятими суспільними орієнтаціями, але й своєрідною ізоляцією на технічному рівні.

Цим самим пояснюються незадовільні результати спроб умонтувати акцію протесту представників інтернет-співтовариства в структурі політичного протистояння опозиції. У даному випадку ІТ-субкультура відстоювала свої власні інтереси. Відстоювала успішно, демонструючи тим самим неготовність відповідних суспільних інститутів до формування ефективних взаємовідносин на рівні інформаційного суспільства, становлення якого, як це, уже можна сьогодні стверджувати, відбулося. У зв'язку з цим не важко спрогнозувати, що нова субкультура, як виразник інтересів, можливо навіть найрадикальніших, нового інформаційного суспільства вже може вдаватися до масових акцій (за оприлюдненими даними, в українських протестах взяло участь понад 40 тис. учасників). Під час протестів проти міжнародної угоди АСТА в публічних акціях взяли участь представники багатьох країн Європи, відповідні процеси спостерігаються також у США. Представники цієї субкультури відстоюють не лише право на вільне спілкування, доступ до пізнавальної інформації, а й свої економічні й політичні інтереси.

Останнє проявляється і в декларованих в Україні намірах створення комп'ютерної партії, і в таких же спробах за кордоном, у тому числі характерною є заява російського мільярдера Прохорова про намір створення після завершення

нинішньої президентської кампанії мережевої партії, що має стати ефективним інструментом суспільних перетворень у Росії.

Треба підкреслити ще одну суттєву обставину: інтернет-співтовариство в процесі свого становлення, формування й захисту власних інтересів поступово входить у протистояння з інтересами великого бізнесу, великих міжнародних компаній. І відповідний тиск бізнесу на уряди держав з розвинутою ІТ-субкультурою буде зростати. Відсутність реальних засобів впливу, здатних забезпечити реалізацію права на інтелектуальну власність, інших нормативних актів, пов'язаних із функціонуванням інтернет-індустрії, створюватиме дедалі більше серйозні проблеми для владних структур.

Відставання від технічного розвитку ІТ-середовища правотворчої практики й технологій забезпечення дотримання законодавства створює також і серйозні проблеми у сфері організації інформаційної безпеки в умовах активізації глобалізаційних процесів.

Ситуація з подіями навколо ЕХ.УА дає підставу для ряду висновків. Насамперед треба зазначити, що розвиток ІТ-субкультури потребує постійного моніторингу й прогнозування. Протестна акція, що відбулася, не продемонструвала максимальних можливостей впливу ІТ-середовища на суспільство. В інтересах суспільної стабільності й безпеки демонстрацій максимальних можливостей також ряду впливів потрібно не допустити. У кінцевому підсумку така дестабілізація шкодить не лише інтересам суспільства, а й інтересам самої ІТ-субкультури.

Поза всяким сумнівом справитись із ситуацією правоохоронні органи зможуть активізацією традиційних форм впливу на правопорушників. В інтернет-просторі з розвитком інформаційних технологій вони стають дедалі менш ефективними. Очевидно назріла, а може навіть і перезріла з урахуванням останніх подій, необхідність подолання відставання від розвитку інтернет-середовища його правоохоронної складової. З розвитком інформаційних технологій, можливостей для спілкування, дозвілля й задоволення пізнавальних запитів комп'ютеризованої частини суспільства, розвитком інтернет-економіки й політики має розвиватися й інтернет-законодавство, і структури, що забезпечують його дотримання, структури правоохоронні. Сприяючи розвитку демократії, свободи слова в Інтернеті, ці структури мають забезпечити розумні рамки даного процесу, за якими має лишитися все, що заважає розвитку суспільства.

І на завершення хотілося зауважити ще одне. У своєму виступі з приводу недавніх протестів інтернет-співтовариства омбудсман Н. Карпачова заявила, що файлообмінник ЕХ.УА для більшості громадян є єдиною формою доручення до культурних надбань людства: «аж ніяк не ставлячи під сумнів необхідність захисту авторського права»⁵.

---

^{5 5} Карпачева: Ех.уа – единственный доступ украинцев к культурным ценностям // Газета. Уа Уа 07.02.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_karpacheva-eh-ua-edinstvennyj-dostup-ukraincev-k-kulturnym-cennostyam/421623.

Дану заяву правомірно адресувати як серйозний докір і владним структурам, і існуючій бібліотечній системі України. Слабка увага, а часто й нерозуміння зростаючого значення бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів, які б, користуючись словами Н. Карпачової, «забезпечували доступ до культурних надбань людства», сьогодні вистрілює протестними акціями. Незважаючи на формальні декларації про необхідність допомоги бібліотечній системі, незважаючи на прийняття Державної програми «Бібліотека-XXI», суспільство не відчуває змін на краще в роботі бібліотечних установ, не відчуває змін у матеріально-технічному оснащенні, у поповненні фондів, у впровадженні сучасних методів роботи. І це ще один фактор відставання в контексті декларованого розвитку інформатизації, ще одна причина, пов'язана із зростанням протестних настроїв комп'ютеризованої частини українського суспільства.

Л. Присяжна, наук. співроб.

Яке майбутнє у депозитарній системі?

Починаючи з 2004 р., коли на світ з'явилася перша версія проекту закону «Про систему депозитарного обліку цінних паперів», було декілька спроб внести його до Верховної Ради України. З різних причин всі вони завершилися невдачею.

Наприкінці 2011 р. у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект «Про депозитарну систему України» № 9428 від 08.11.2011 р., внесений Кабінетом Міністрів України. Пізніше був внесений альтернативний законопроект № 9428-1 від 05.12.2011 р., розроблений Професійною асоціацією реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД) за участі народного депутата С. Терьохіна.

22 грудня 2011 р. Верховною Радою ініціатива представників ринку була відхилена в першому читанні та знята з розгляду. Водночас урядовий законопроект було прийнято в першому читанні.

Відповідно до проекту розкладу пленарних засідань Верховної Ради України заплановано розгляд у другому читанні проекту закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів» у період з 13 по 16 березня 2012 р.

Сьогодні Національний депозитарій України (НДУ) складається з двох рівнів: нижній – це зберігачі, які ведуть рахунки власників цінних паперів (ЦП), та реєстратори власників іменних цінних паперів; верхній – це Національний депозитарій України (НДУ) і депозитарії, що ведуть рахунки для зберігачів та здійснюють кліринг і розрахунки за угодами щодо цінних паперів, встановлюють договірні двосторонні повнофункціональні кореспондентські відносини щодо цінних паперів між собою, а також зобов'язані мати спеціальний рахунок у цінних паперах у кожному іншому депозитарії та відкривати такі рахунки всім іншим депозитаріям.

Національний депозитарій здійснює діяльність щодо зберігання й обслуговування обігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів; кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів; ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Крім того, до виключної компетенції НДУ віднесено стандартизацію депозитарного обліку та документообігу щодо операцій із цінними паперами; нумерацію (кодифікацію) цінних паперів, випущених в Україні, відповідно до міжнародних норм; встановлення відносин і налагодження постійної взаємодії з депозитарними установами інших держав, укладання двосторонніх та багатосторонніх угод про пряме членство або кореспондентські відносини для обслуговування міжнародних операцій із цінними паперами учасників Національної депозитарної системи, контроль за їх кореспондентськими відносинами з депозитарними установами інших держав.

Обслуговування обігу державних цінних паперів, у тому числі депозитарну діяльність щодо цих паперів, здійснює Національний банк України.

Звичайно, розвиток депозитарної системи України, створення стабільної й прозорої системи обліку прав власності на цінні папери є однією з важливих передумов поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Саме тому, за словами заступника директора ТОВ «Комекс-фінанс» Д. Сапунова, «нинішня ситуація потребує законодавчих змін, оскільки система депозитарного обліку перебуває в постійному конфлікті, пов'язаному з переділом права власності. Це і корпоративні суперечки всередині депозитаріїв (НДУ і ВДЦП), і пропажі реєстраторів разом з реєстрами, і складність у реалізації повноважень акціонерів ДКЦПФР і НБУ в депозитаріях».

Законопроект «Про систему депозитарного обліку цінних паперів», на думку його автора – уряду, спрямований на забезпечення належного депозитарного обслуговування широкого кола інвесторів, у тому числі інституціональних (інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів, страхових компаній), та покращання інвестиційного клімату в державі, що має сприяти залученню іноземних інвестицій через інструменти фондового ринку. Зокрема, законопроектом передбачено створення центрального депозитарію (ЦД) корпоративних цінних паперів у формі публічного акціонерного товариства.

На думку фахівців ринку цінних паперів, відсутність центрального депозитарію гальмує розвиток не лише вітчизняного фондового ринку, а й усієї економіки. Крім того, децентралізована депозитарна система відлякує іноземних інвесторів від України, ставить у цілому під сумнів непорушність права приватної власності в державі, створює передумови для рейдерських атак тощо.

Слід зазначити, що в Програмі економічних реформ на 2010–2014 рр. Президента України також є пункт щодо створення єдиної системи депозитарного обліку цінних паперів. Так, п. 26 угоди України з МВФ, підписаний наприкінці 2010 р., говорить: «З метою поліпшення функціонування системи обліку та клірингу цінних паперів, підвищення довіри до ринків та стимулювання розвитку

ринків капіталу ми маємо намір об'єднати у 2011 р. два існуючі депозитарії, створивши єдиний центральний депозитарій, який цілковито відповідатиме міжнародно узгодженим стандартам. ЦД буде управлятися в найбільш прозорий спосіб, базуючись на визнаних принципах корпоративного управління для забезпечення представництва інтересів учасників ринку та держави. Участь держави буде передбачати створення ефективної відповідної законодавчо-нормативної бази та зведення до мінімуму використання фінансування за рахунок державних коштів».

У зв'язку з цим законопроектом передбачено, що ЦД отримає 12 виняткових функцій, серед яких зарахування цінних паперів у систему депозитарного обліку, їх облік та зберігання; складення реєстрів власників іменних цінних паперів та реєстрів осіб, які мають права за іменними цінними паперами; здійснення нумерації (кодифікації) цінних паперів відповідно до міжнародних норм тощо. Кожен з акціонерів центрального депозитарію буде володіти до 5 % акцій, за винятком держави, яка матиме акцій не менше 25 % +1.

Тим часом Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД) оприлюднила офіційну заяву, у якій виступила з критикою законопроекту «Про систему депозитарного обліку цінних паперів». У заяві стверджується, що прийняття законопроекту в запропонованій Кабміном редакції призведе до порушень прав власності на цінні папери, монополізації ринку депозитарної діяльності, високої концентрації ризиків з можливими локальними і системними кризами у фінансовій системі.

ПАРД звернулася до парламентарів з офіційною пропозицією відстрочити розгляд законопроекту у другому читанні до квітня 2012 р. «До квітня ми маємо узгодити позиції щодо законопроекту всіх зацікавлених сторін: як учасників ринку, так і НКЦПФР та парламентарів. Результатом узгодження стане текст закону, який задовольнить потреби ринку в цілому», – повідомив президент ПАРД О. Кий.

Зокрема, ключовими моментами є, «створення Центрального депозитарію у формі непідприємницького товариства, що краще відповідає його призначенню, як технологічного центру ринку депозитарної діяльності і закріплює його унікальний статус». Крім того, цілісність і єдність депозитарної системи забезпечить «можливість прийняття рішення про передачу державних цінних паперів на депозитарне обслуговування в Центральний депозитарій через два роки з моменту набуття чинності закону», а також відсутність окремого обліку цінних паперів кожної з 10 існуючих фондових бірж.

Запобігти штучному перерозподілу, монополізації, підвищенню цін і зниженню якості наданих послуг на ринку депозитарних послуг можливо буде завдяки введенню «оптимального «ринкового» розподілу функцій між Центральним депозитарієм і депозитарною установою».

Водночас, експерти Асоціації «Український Кредитно-Банківський Союз» також наполягають на доповненні й уточненні окремих положень законопроекту.

Зокрема, було підкреслено, що відсутність механізму та чіткої процедури формування єдиного Центрального депозитарію позбавляє законодавчу ініціативу дієвості та ефективності у разі реалізації. Створення конкурентоспроможної структури для належного обслуговування учасників фондового ринку, а також оптимальне налагодження її роботи потребує врахування позитивного досвіду депозитарної діяльності у межах існуючих інститутів національного фондового ринку.

УКБС вважає, що об'єднання технологічних напрацювань всіх суб'єктів депозитарної системи дозволить не лише консолідувати депозитарну діяльність, а й створити ефективну високотехнологічну структуру й уникнути можливих ускладнень у функціонуванні ринку цінних паперів.

«Наше об'єднання зазначає, що потрібно передбачити норми, щодо зменшення ризиків монополізації депозитарної діяльності. Це стосується контролю за ціноутворенням на послуги депозитарію та якістю обслуговування зберігачів цінних паперів, – зауважила генеральний директор Асоціації «Український Кредитно-Банківський Союз» Г. Оліфер. – Тому експерти УКБС запропонували внести до законопроекту зміни, що стосуються юридичного, технологічного та організаційно-економічного забезпечення розвитку національної депозитарної системи. Їх врахування сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості українського фондового ринку».

Загалом експерти позитивно схвалюють прийняття законопроекту «Про систему депозитарного обліку цінних паперів в Україні». Якщо законопроект, у якому зазначено, що в Україні буде тільки один центральний депозитарій корпоративних цінних паперів, буде прийнятий, то фондовий ринок України очікує найбільш масштабна реформа за весь час його існування, що надасть йому певний імпульс для подальшого розвитку, вважає директор з регулювання ринків асоціації «Фондове Партнерство» С. Москвін.

Цілком можливо, що прийняття законопроекту «Про систему депозитарного обліку цінних паперів» сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості фондового ринку України. Якщо Закон буде написаний не в чийось інтересах, а балансуватиме позиції усіх сторін, тоді це і буде одним із кроків на шляху до розвитку фінансового сектору економіки.

Г. Булахова, мол. наук. співроб.

Між свободою релігії та збереженням історичних пам'яток...

Релігійні питання, зокрема і питання статусу церковного майна, для України традиційно є делікатними, тому спроби їх врегулювання набирають резонансного характеру. Так, внесення на початку нинішнього року у Верховну Раду законопроекту, яким змінюється статус низки об'єктів історико-культурної і

духовної спадщини українського народу, вже стала темою широкого і досить емоційного обговорення.

Йдеться про майнові комплекси Києво-Печерської та Почаївської лавр, а також деякі релігійні об'єкти в Кременці, які Кабінет Міністрів України, згідно проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям)» (№ 9690), ініційованого депутатами від Партії регіонів та КПУ, в тримісячний термін має передати у власність УПЦ Московського патріархату.

Один із авторів законопроекту нардеп В. Горбаль наголошує: «Рада Європи давно вимагає від Києва провести реституцію – повернення церковної власності, але через надмірну політизацію питання жоден склад парламенту не зміг підготувати та затвердити відповідний законопроект. Також депутат додав, що «потрібно просто наводити порядок, оформити де-юре ту ситуацію, яка існує де-факто. Православна Церква Московського Патріархату і зараз розпоряджається об'єктами, які внесено в документ».

Проте відразу після цієї, як її вже назвали у ЗМІ, «приватизаційної ініціативи», у Верховній Раді було зареєстровано контрпроект – законопроект № 9690-1, який пропонує усі пам'ятки історії та культури, що вже внесені, або які пропонується внести до Списку світової спадщини ЮНЕСКО, визнати такими, що не підлягають приватизації, зокрема, і релігійними організаціями.

Одночасно опозиційні депутати закликають зняти з розгляду парламенту законопроект, ініційований депутатами ПР-КПУ, а всі патріотичні парламентські і позапарламентські політичні сили – спільно домагатися його відхилення. Так, «Наша Україна», вже розцінила законопроект як спробу влади «перейти від «прихватизації» ключових економічних активів до розпродажу безцінних пам'яток національної культури». Проти передачі у власність Московського патріархату найбільших національних духовних об'єктів, виступив і депутат фракції «БЮТ-Батьківщина» В. Яворівський. Глава підкомітету з питань творчої діяльності, мистецтва, культурно-просвітницької та мовної політики П. Мовчан висловив підозру, що «правляча партія має намір передати у власність УПЦ МП Києво-Печерську лавру» задля підтримки прихожан Московського патріархату.

Неоднозначною є і реакція громадськості – від підтримки ідеї повернення церковного майна вірянам, до несприйняття «приватизації храмів однією конфесією» та передачі «пам'яток нашої історії та культури іноземній церкві, керованій чужою державою».

Слід також враховувати позицію наукової спільноти (істориків, мистецтвознавців, археологів), що в принципі виступають за збереження статусу зазначених храмів як об'єктів історичної та культурної спадщини та застерігають, що здійснення у них обрядів ставить під загрозу їх збереження. Наприклад, провідний науковий спеціаліст Інституту «Укрзахідпроектреставрація» В. Слободян вважає, що зняття окремих пам'яток із національного реєстру ставить нашу культуру в дуже важке становище і наголошує, що «наші церкви, які

передані до Московського патріархату, особливо цінні, такі як Києво-Печерська та Почаївська лаври, вже давно перебувають у поганому стані».

Голова постійної комісії з питань культури та туризму Київради О. Бригинець констатує «певний конфлікт між церквою і культурою, тому що певні цінності, які важливі для культури, менш важливі для церкви» і закликає чітко визначити ті споруди, які повинні залишатися у державній власності як пам'ятки.

До Президента України, голови Верховної Ради та Прем'єр-міністра із заявою щодо «неприпустимості виключення Почаївської лаври з переліку об'єктів, які не підлягають приватизації» звернулася Тернопільська облрада. У зверненні також просять уряд скасувати, зокрема, й рішення щодо надання УПЦ МП права на проведення богослужінь у Почаївській лаврі, яка мала б бути насамперед державним історико-культурним заповідником.

Проти проекту Закону щодо внесення змін до деяких законів України щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям виступають і депутати Львівської обласної та міської ради. Голова депутатської комісії з питань культури, реклами, ЗМІ та туризму Львівської міськради Я. Музичко наголошує, що ст. 54 Конституції України передбачає: пам'ятки історії, архітектури і культури захищені законами про охорону культурної та археологічної спадщини. Тому, за його словами, передати їх в приватні руки – значить порушити законодавство.

Хвиля громадських слухань та обговорення щодо ухваленого законопроекту № 9690 також пройшла в Тернополі, Києві, Луцьку, Рівному, Львові, Черкасах, Сумах й інших містах України. Поряд з цим мали місце акції протесту проти передачі національних святинь, зокрема, у Тернополі активісти Київської міської організації ВО «Свобода» провели акцію протесту проти передачі Свято-Успенської Києво-Печерської лаври у власність церкви Московського патріархату.

Виходячи із неоднозначного сприйняття законопроекту, який містить дискусійні положення, міністр культури України М. Кулиняк виступив за проведення громадських обговорення питання реституції церковного майна. Він зазначив, що на даному етапі законопроект повинен бути обговорений з Всеукраїнською радою церков і громадськими організаціями.

А їх реакція, очевидно, однотайною не буде. Принаймні, глава Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП) Філарет заявляє, що очолювана ним церква має намір рішуче боротися проти можливої передачі Києво-Печерської Лаври та Почаївської Лаври у власність Московського патріархату. «Ми категорично проти цього, тому що ці депутати не розуміють наслідків цієї передачі. А наслідки будуть такими, що коли українські церкви об'єднаються в єдину помісну церкву – а це станеться, – то майно, зокрема Києво-Печерської Лаври та Почаївської Лаври, юридично будуть належати Російській православної церкви», – сказав Філарет.

Прохання не допустити прийняття парламентом законопроекту про передачу Московському патріархату національних святинь глава УПЦ КП Філарет висловив

і у відкритому листі до Президента України В. Януковича: «Від імені Української православної церкви Київського патріархату звертаюся до Вас, як до гаранта конституційних прав, з переконливим проханням вжити всіх, передбачених законодавством заходів для того, щоб не допустити прийняття та введення в дію провокаційного законопроекту № 9690».

Також Патріарх переконаний, що „немає жодної юридичної гарантії того, що українські святині, формально передані у власність монастирям УПЦ (МП), по суті не стануть власністю безпосередньо російської структури – Московської патріархії». Глава УПЦ КП Філарет відзначив, що „на численних прикладах – від ціни на газ до боротьби проти українського сиру – ми добре бачимо, яку недружню політику здійснює нинішнє російське керівництво проти України. Переконаний: бажання Кремля отримати контроль над українською газотранспортною системою, затягти у кабальний «митний союз» та ініціативи «приватизації» на користь Московського Патріархату українських святинь – події з одного ряду», – зазначає патріарх.

Окрім конфесійних та політичних, існують і власне правові аспекти справи. Так, на сьогодні в Україні не ухвалено Закон про реституцію, який повинен регулювати дані питання у принципі. При цьому обговорюваний законопроект фактично спрямований не на комплексне вирішення питання реституції, а на передачу духовних святинь українського народу конкретним релігійним громадам. Ухвалення закону в такій редакції загрожує ризиком створення юридичного прецеденту, на підставі якого нащадки власників націоналізованого майже століття тому майна, зможуть висувати претензії до держави, домагаючись його повернення, зокрема, і у міжнародних судах.

Є сенс прислухатися до застережень експертів, які наголошують, що пропонувані законопроектом зміни, фактично легалізуючи передачу головних православних храмів у власність окремої церкви, прямо порушують конституційний принцип рівності громадян перед законом незалежно від релігійних переконань.

Важливо, що виключення з Переліку пам'яток культурної спадщини об'єктів, які планується передати релігійним громадам, потребує узгодження із гарантіями та механізмами захисту, встановленими у Законах України «Про охорону культурної спадщини» та «Про охорону археологічної спадщини» та з нормами ст. 54 Конституції України, де зазначається, що держава є гарантом охорони культурної.

Поряд із цими ризиками існує і низка інших, практичних питань. Так, голова постійної комісії з питань культури та туризму Київради О. Бригинець вказує на проблему відповідальності за збереження споруд: існують статті пам'ятко-охоронного законодавства, за якими теоретично можна позбавити права власності того, хто не доглядає за пам'яткою, якщо вона передана у приватні руки. Проте навести приклади дієвого використання цих норм практично неможливо – вони по суті не працюють. Він звертає увагу на випадки недогляду і навмисного псування пам'яток з боку церкви, за які винні повинні були б (теоретично, але, на жаль, не

на практиці) притягати до відповідальності за ст. 98 Кримінального кодексу, яка карає за навмисне псування пам'яток, на жаль, присутнє дуже часто.

Таким чином, законопроекти № 9690-1 не лише отримав неоднозначні оцінки громадськості і може бути політичним конфліктогенним фактором для українського суспільства, а й потребує ґрунтовного відпрацювання з правової точки зору. Зокрема, необхідне вироблення цілісного бачення вирішення питання реституції церковної власності. Важливим аспектом є забезпечення реалізації конституційних норм на рівноправність церковних громад – не виключено, що на найближчий час варто заради громадського спокою відмовитися від передачі права власності на храми, що їх приватизація матиме однозначно проблемний характер, наприклад, які у передавалися від однієї церкви іншій. Слід також враховувати вимоги щодо захисту пам'яток, що є загальнонаціональним культурним і духовним надбанням.

А. Блажкевич, канд. іст. наук, мол. наук. співроб.

Безоплатна правова допомога: міжнародний досвід, проблеми реалізації в Україні

9 липня 2011 р. набув чинності Закон України «Про безоплатну правову допомогу», прийнятий Верховною Радою України 2 червня 2011 р., що спрямований на створення механізму реалізації права кожного на безоплатну правову допомогу, закріпленого ст. 59 Конституції України, якою, зокрема, передбачено, що у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура».

Закон визначає зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок його реалізації, підстави і порядок надання безоплатної правової допомоги, а також державні гарантії щодо її надання.

Згідно з законом, безоплатна правова допомога – це допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів державного бюджету місцевих бюджетів та інших джерел.

Закон передбачає, що безоплатна первинна правова допомога включає такі види правових послуг, як надання консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг та інших документів правового характеру, крім документів процесуального характеру; надання допомоги у забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги і медіації.

Безоплатна первинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Право на безоплатну первинну правову допомогу, згідно з Конституцією та Законом про безоплатну правову допомогу, мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України.

Суб'єктами надання безоплатної первинної правової допомоги в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи.

Закон містить положення про надання і безоплатної вторинної правової допомоги – виду державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг, як захист від обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Законом передбачається створення взаємопов'язаних складових системи безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги, диференційовано зміст права на первинну та вторинну безоплатну правову допомогу. У цілому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» визначаються підстави і порядок надання безоплатної правової допомоги, суб'єкти надання безоплатної правової допомоги, державні гарантії щодо надання такої допомоги, повноваження органів виконавчої влади у зазначеній сфері, порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб з питань надання безоплатної правової допомоги та інше.

Після ухвалення закону про безоплатну правову допомогу, у країні розпочалося поетапне формування системи надання первинної та вторинної безоплатної юридичної допомоги громадянам України.

У державі вже реалізовано можливість отримання громадянами безоплатної первинної юридичної допомоги, зокрема, на базі 745 громадських приймалень, що були створені при територіальних управліннях юстиції. Такі ж громадські приймальні мають бути створені при органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим, територіальних органах центральних органів виконавчої влади, місцевих органах виконавчої влади.

На сьогодні право на безоплатну правову допомогу для певних категорій осіб закріплюється низкою законів України. Зокрема, це особи, визначені законами України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні», «Про статус ветеранів війни і гарантії їх соціального захисту», «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового

слідства, прокуратури і суду», «Про психіатричну допомогу», «Про біженців», «Про соціальні послуги», «Про охорону дитинства», тощо.

Як зазначає Заступник голови Союзу юристів України, член ВККА, член робочої групи з питань судової реформи при Президенті України – Катерина Коваль, у більшості країн СНД і Балтії право людини на отримання правової допомоги закріплено у конституціях, а можливість його реалізації певною мірою конкретизована у відповідних законах. Кожна країна СНД і Балтії так чи інакше прагне до реалізації права людини на отримання правової допомоги, тому аналіз законодавства цих країн є цікавим для України як держави, що перебуває на шляху створення системи правової допомоги.

Досліджуючи законодавство країн СНД і Балтії щодо безоплатної правової допомоги, насамперед виокремимо дві групи країн залежно від того, чи створено у них систему безоплатної правової допомоги, зокрема, чи прийнято відповідні закони.

За категоріями справ, у яких надається безоплатна правова допомога, можна виокремити групу країн, у яких безоплатна правова допомога надається лише у кримінальних справах, і групу країн, у яких законодавство визначає обов'язок надавати безоплатну правову допомогу і в інших категоріях справ. Так, обов'язок надавати безоплатну правову допомогу лише у кримінальних справах законодавець покладає на відповідних суб'єктів в Азербайджані, Вірменії, Узбекистані, Киргизії, Україні, Туркменістані. Серед країн, у яких правова допомога надається не лише у кримінальних, але й у цивільних та адміністративних справах, – Казахстан, Росія, Беларусь, Молдова, Естонія, Таджикистан, Литва, Латвія, Грузія.

З погляду суб'єктів надання безоплатної правової допомоги країни можна поділити за таким критерієм: чи зобов'язані їй надавати лише адвокати або ж до її надання допускаються інші особи. Лише адвокати надають безоплатну правову допомогу в Казахстані, Беларусі, Естонії, Азербайджані, Вірменії й Узбекистані. В інших країнах до надання безоплатної правової допомоги допускаються інші суб'єкти. У Молдові ж окрім юристів і громадських об'єднань надання первинної правової допомоги здійснюють і параюристи – особи, які мають неповну юридичну освіту (ст. 15, 16 Закону Республіки Молдова «Про юридичну допомогу, гарантовану державою»).

Повертаючись до категорій справ, у яких надається безоплатна правова допомога, слід детальніше зупинитися на досвіді країн, у яких така допомога надається не лише у кримінальних, але й в окремих цивільних та адміністративних справах (Казахстан, Росія, Беларусь, Молдова, Естонія, Таджикистан, Литва, Латвія, Грузія).

У цих країнах створено окремий орган, що здійснює управління наданням безоплатної правової допомоги. У Молдові це Національна рада з гарантованої державою юридичної допомоги, у Литві – Координаційна рада з питань гарантованої державою правової допомоги, у Латвії – Управління безоплатної

юридичної допомоги, у Грузії – Служба юридичної допомоги. Лише в Естонії не створено окремих орган управління наданням безоплатної правової допомоги, а розподілено обов'язки з управління наданням безоплатної правової допомоги між міністерствами юстиції, фінансів, Колегією адвокатів, керівництвом адвокатських контор. Причому з прийняттям Закону роль Колегії адвокатів в Естонії зросла, а суди, прокуратура та органи слідства є органами, що приймають рішення про необхідність надання безоплатної юридичної допомоги.

Законодавство всіх цих країн визначає, що фінансування безоплатної правової допомоги здійснюється з державного бюджету, проте крім коштів державного бюджету з цією метою можуть використовуватися дозволені законодавством інші кошти. Наприклад, у ст. 25 Закону Грузії «Про юридичну допомогу» визначено, що джерелом фінансування служби юридичної допомоги є цільові кошти, виділені з Державного бюджету, пожертвування і гранти, дозволені законодавством Грузії.

Очевидно, що використання для розвитку безоплатної правової допомоги не лише коштів державного бюджету, але й додаткових буде корисним системі, особливо за умов кризи та зважаючи на те, що кількість осіб, які мають право на безоплатну правову допомогу, в кожній державі значна. Крім того, в окремих країнах (наприклад, у Казахстані та Білорусі) законодавство зобов'язує адвокатів надавати безоплатну правову допомогу за рахунок коштів Колегії адвокатів. У деяких країнах, що прийняли закони про безоплатну правову допомогу, встановлюється частково оплатна правова допомога (Молдова, Латвія, Литва, Естонія).

Законодавство цих країн також передбачає обов'язок особи відшкодувати витрати на правову допомогу, якщо ця особа надала неправдиві дані про своє фінансове становище, а в Естонії вона зобов'язана відшкодувати витрати на надану правову допомогу, якщо протягом п'яти років її фінансове становище суттєво поліпшилося. Відповідно до вимог ст. 23 Закону Молдови «Про юридичну допомогу, гарантовану державою» особа, яка отримала кваліфіковану юридичну допомогу в результаті надання фальсифікованої чи недостовірної інформації, зокрема, про своє фінансове становище, чим ввела в оману територіальне бюро, зобов'язана відшкодувати витрати на правову допомогу.

Якщо ж у ході процесу чи виконання судового рішення фінансове становище особи змінилось у сенсі повної чи часткової втрати права на кваліфіковану юридичну допомогу, особа зобов'язана відшкодувати витрати на надання правової допомоги. У Грузії та Молдові у разі винесення судом рішення на користь особи, яка скористалася безоплатною правовою допомогою, оплата витрат на таку допомогу відшкодовується іншою стороною.

У кожній із цих країн наявність в осіб права на безоплатну правову допомогу зумовлена майновим критерієм (брак коштів, мінімальний рівень доходу) та інтересами правосуддя (складність справи з матеріального та процесуального погляду та важливість для заявника).

Мінімальний рівень доходу, як правило, визначається урядом держави. Що ж до такого критерію, як інтереси правосуддя (складність справи з матеріального та процесуального погляду та важливість для заявника), то він, на нашу думку, є доволі суб'єктивним і потребує конкретизації в національному законодавстві. Якщо говорити про категорії одержувачів безоплатної правової допомоги, то це переважно фізичні особи. Проте в Естонії право на безоплатну правову допомогу мають і юридичні особи, зокрема неприбуткові неурядові організації і фонди, за умови, що вони здійснюють свою діяльність законно і захищають чи сприяють реалізації прав значної кількості громадян (§ 2 ст. 4 Закону Естонії «Про державну юридичну допомогу»). Очевидно, що досвід Естонії в частині розширення кола суб'єктів, що мають право на отримання безоплатної правової допомоги, так само як і досвід деяких країн щодо запровадження частково оплатної державної правової допомоги, слід взяти до уваги під час формування системи правової допомоги в Україні.

Не зайвим було б і обов'язкове ведення реєстру правової допомоги, яке згадується в Законі Латвійської Республіки «Про державну правову допомогу». Так, у цьому реєстрі мають фіксуватися всі заяви про надання та обсяг правової допомоги, інформація про відхилення заяв, відомості про осіб, яким надана допомога, та осіб, які її надали. Адже зазначена інформація необхідна для формування бюджету та політики у цій сфері.

Країни СНД та Балтії не конкретизують на законодавчому рівні ні критерії, ні розмір відшкодувань з державного бюджету за надання правової допомоги. У цьому контексті слід звернути увагу на норму ст. 6 Закону Республіки Вірменія «Про адвокатську діяльність» від 18.06.1998 р., у якій визначено, що розмір суми, яка відшкодовується за надання правової допомоги Спілці адвокатів з державного бюджету, визначається з розрахунку: за годину роботи адвоката – сума, еквівалентна платні за годину роботи прокурора. Вірменія єдина серед країн СНД і Балтії прирівняла оплату роботи адвоката до оплати роботи прокурора, що може бути актуальним і для України у разі визначення критеріїв оцінки оплати роботи адвокатів за надання ними безоплатної юридичної допомоги.

Що стосується міжнародного досвіду, то законодавство більшості країн (наприклад, Словаччини), вирішуючи питання про відшкодування витрат на правову допомогу, що надавалася стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, виходить з того, що компенсації підлягають фактично понесені витрати на правову допомогу. У деяких країнах (наприклад, в Естонії та Литві) крім цього існує і обмеження у вигляді певного відсотку від ціни позову або встановленої такси. У Росії таке відшкодування здійснюється у розумних межах, що визначаються судом. У Республіці Беларусь механізм компенсації полягає в тому, що витрати на оплату допомоги представника стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, відшкодовує інша сторона. Розмір відшкодування визначає суд, виходячи зі складності справи і часу, витраченого на її розгляд, зазначає Катерина Коваль.

У більшості демократичних зарубіжних країн вважається необхідним надавати безоплатну правову допомогу особам, які не в змозі дозволити собі адвоката до суду чи під час суду. Ненадання подібної допомоги дорівнювало би позбавленню таких осіб доступу до правосуддя або завдавало би удару по їх інтересам у разі судового розгляду справ, іншими сторонами, в яких виступають заможні люди або державні органи. Це порушувало би принцип рівності перед законом, якого вимагає верховенство права.

Різні країни (включаючи країни ЄС) мають певні відмінності в засадах, функціонуванні та управлінні системами безоплатної правової допомоги.

Обсяг того, що саме може передбачати безоплатна правова допомога, також відрізняється у різних країнах. Європейська Комісія, наприклад, визначила, що така правова допомога передбачає:

надання порад до судового розгляду справи, з метою розв'язання спору на попередньому етапі;

надання консультаційних чи представницьких послуг адвоката на безоплатній основі або малим коштом;

часткове чи повне звільнення одержувача від сплати інших коштів (наприклад, судових витрат);

надання безпосередньої грошової допомоги для покриття витрат, пов'язаних із судовим провадженням (гонорарів адвокатам, судових витрат, видатків на забезпечення присутності свідків, тощо).

Ст. 6 Європейської конвенції про права людини (ЄКПЛ) гарантує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи судом упродовж розумного строку, як у разі кримінального обвинувачення, так і у випадку спору щодо прав і обов'язків цивільного характеру. Отже, держави мають забезпечувати належну правову допомогу всім, хто не може забезпечити її самотужки.

У 2002 р. Рада Європи створила Комісію з питань ефективності правосуддя і доручила їй розробити й подати пропозиції щодо підвищення оперативності та якості судочинства в усіх країнах Європи. Комісія сповідує широкі підходи і, зокрема, зважає на майже всі аспекти судового процесу, включаючи адвокатські послуги і правову допомогу.

Хартія основних прав у Європейському Союзі (у розділі «Права на ефективний судовий захист і на справедливий судовий розгляд») також передбачає, що «безоплатна правова допомога надається тим, кому бракує достатніх засобів, у мірі, в якій така допомога необхідна для забезпечення ефективного доступу до правосуддя».

Європейський Суд вказав на три чинники, які належить брати до уваги: серйозність правопорушення і тяжкість можливого покарання; складність справи; соціальний статус та особливі обставини обвинуваченого.

Право на безоплатну правову допомогу набуває більшої актуальності, у випадку, коли людині загрожує позбавлення свободи чи утримання під вартою; це

звужує дефініцію «інтересів правосуддя». Відтак, у світлі ЄКПЛ відмова в безоплатній правовій допомозі під час виконання процесуальних дій, включаючи опитування осіб, які звернулися за безоплатною правовою допомогою, та їх медичні обстеження, є неприпустимою.

Європейський Суд стоїть на позиції, що підозрюваний не має «поза будь-яких сумнівів» доводити відсутність у нього коштів на власного адвоката. Кожна держава – член РЄ може створити ту систему безоплатної правової допомоги, яка видається найбільш дієвою, аби тільки безоплатна правова допомога справді надавалася в усіх випадках, коли її вимагають інтереси правосуддя.

Рада Європи прийняла чимало узгоджених з державами-учасницями документів правового характеру в цілях забезпечення ефективного доступу до правосуддя.

Держави – учасниці РЄ ухвалили План дій щодо систем безоплатної правової допомоги, метою якого є започаткування, розбудова і посилення систем забезпечення правової допомоги у країнах, які є членами або кандидатами в члени РЄ, адміністрування й забезпечення таких систем і розміщення інформації про безоплатну правову допомогу на Інтернет-сайтах. У Раді Європи також ухвалено Угоду про передачу заяв про отримання безоплатної правової допомоги (1977 р.) і Додатковий протокол 2001 р., для підвищення дієвості зазначеної Угоди і покращення взаємного спілкування між адвокатами і заявниками, які звернулись за правовою допомогою, у різних країнах.

Засідання Європейської Ради у Тампере (1999 р.) наголосило на необхідності посилення співробітництва між Європейською Комісією і Радою Європи в питаннях доступу до правосуддя. З цією метою обидві організації спільно напружують «інформаційні повідомлення про безоплатну правову допомогу», які містять практичні поради щодо одержання такої правової допомоги у 44-х державах РЄ.

На рівні Європейського Союзу Рада цієї організації у січні 2003 р. ухвалила директиву про забезпечення мінімальних стандартів адекватної безоплатної правової допомоги особам, які фігурують у транскордонних справах. Директива має за мету подолати наявні перешкоди і забезпечити кожній особі таку ж правову допомогу в іншій державі ЄС, яку вона би отримала у власній країні. У більш загальному плані ця директива прагне забезпечити належну безоплатну правову допомогу особам, які внаслідок свого фінансового стану частково чи повністю не можуть взяти на себе відповідні витрати, і відтак забезпечити їм ефективний доступ до правосуддя, для уникнення загрози тривалого або довічного тюремного ув'язнення.

У більшості закордонних країн, на відміну від нашої держави, зміст поняття безоплатної правової допомоги включає її надання за рахунок державного бюджету повністю або частково залежно від рівня доходів заявника і його родини, в тому числі доходів від належного йому майна. Враховується також склад сім'ї, наявність неповнолітніх дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

підкування, які знаходяться під опікою та на утриманні особи, що потребує правової допомоги.

У деяких правових системах, наприклад у Великобританії, питання про призначення правової допомоги в кримінальних справах вирішують суди. У Південній Африці та Нідерландах, рішення приймається спеціальним урядовим органом, заснованим для управління процесом надання правової допомоги. У США існують дві системи: суди приймають рішення у кримінальних справах, а некомерційні юридичні організації приймають рішення у справах цивільних.

В основі запровадження системи безоплатної правової допомоги лежить питання її фінансування. Американські експерти стверджують, що джерелами фінансування можуть виступати державне мито, що сплачується за подання позову до суду, плата за видачу ліцензії на здійснення підприємницької діяльності, частина гонорарів адвокатів, тощо. Ці джерела фінансування є загальноприйнятими у багатьох системах правової допомоги, проте без державного фінансування вони є непередбачуваними щодо стабільності та розмірів надходжень. Без державного фінансування, яке має бути основним елементом джерела надходжень, система надання правової допомоги наражається на ризик не реалізувати державну гарантію, закріплену в Конституції України про безоплатну правову допомогу.

Американська асоціація юристів підготувала свій аналіз трьох проектів закону про адвокатуру в контексті надання безоплатної правової допомоги. Автори аналізу, який стисло наводить «Юридична газета», є експертами Департаменту досліджень і програмного розвитку Асоціації. Проекти аналізувалися щодо відповідності міжнародним і європейським стандартам, брався до уваги досвід країн Центральної та Східної Європи, практика США та західноєвропейських країн. Усі три проекти передбачають можливість надання безоплатної правової допомоги за рахунок держави. Адвокатська спільнота також має бути зацікавлена у тому, щоб особи, які не володіють достатніми коштами для отримання правових послуг, не залишалися поза судовою та правовою системами. Тому розробникам законопроектів рекомендується розглянути доцільність внесення положень, які б заохочували адвокатів надавати безоплатну правову допомогу особам, що знаходяться у скрутному фінансовому становищі. Окрім того, експерти рекомендують включити положення, які б передбачали виплату адвокатам справедливої й обґрунтованої компенсації з державного бюджету за надані юридичні послуги, адже такі положення є важливою передумовою для встановлення ефективної системи надання безоплатної правової допомоги.

У аналізі також наголошується на більш чіткому визначенні незалежності адвокатських об'єднань від держави, зокрема пропонується передбачити положення щодо страхування професійної відповідальності адвоката з метою покриття збитків, яких було завдано підзахисному в результаті надання неякісних правових послуг. Така вимога міститься у ряді законів країн Європи й є обов'язковою до виконання відповідно до Розділу 3.9 Загального кодексу правил

поведінки для адвокатів, розробленого Радою адвокатур та правничих товариств Європи. Також запропоновано створити спеціалізовані комітети з професійної етики та правової освіти з метою регулювання питань, пов'язаних із кваліфікаційними іспитами та підвищення професійної кваліфікації адвокатів.

Як повідомив Міністр юстиції О. Лавринович, 28 грудня 2011 р. Кабінетом Міністрів України було ухвалено постанову про затвердження порядку і умов проведення конкурсу та вимог до професійного рівня адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Так, у березні-квітні поточного року Міністерством юстиції України будуть створені конкурсні комісії з відбору адвокатів та розроблено перелік питань для анонімного письмового тестування адвокатів, які використовуватимуться під час проведення конкурсу.

До 26 березня буде оприлюднене оголошення про проведення конкурсів. Передбачається, що такі оголошення будуть розміщені на офіційних веб-сайтах Мін'юсту, Центру правової реформи і законопроектних робіт, головних управлінь юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, а також у місцевих засобах масової інформації, як обласного, так і районного рівня.

Сам конкурс із відбору адвокатів планується провести до 1 червня 2012 р. Після чого Мін'юстом будуть сформовані локальні реєстри адвокатів, які надаватимуть безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом, та адвокатів, які її надаватимуть безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі на підставі договору.

Це буде першим досвідом проведення подібного конкурсу в рамках розбудови системи безоплатної правової допомоги України. За його результатами можна буде виявити недоліки та підготувати зміни до відповідних нормативно-правових актів з метою їх усунення.

Конкурс полягатиме в перевірці теоретичних знань, практичних навичок й умінь претендента в різних галузях законодавства, досвіду з надання правової допомоги як захисника під час провадження дізнання, досудового слідства й розгляду кримінальних справ у суді, участі у розгляді справ про адміністративні правопорушення або як представника інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, уміння правильно використовувати теоретичні знання в практичній діяльності, зокрема складання процесуальних документів.

Крім того, під час призначення адвоката на постійній основі, за контрактом, буде враховуватись його спеціалізація, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь. Обов'язки адвоката якісно, у необхідному обсязі та в певні терміни надавати правову допомогу будуть чітко визначені договором, зазначає перший заступник міністра юстиції України І. Ємельянова.

До адвокатів, які неналежно виконуватимуть свої зобов'язання за умовами договору та не дотримуватимуться порядку надання вторинної безоплатної

правової допомоги, будуть застосовані заходи у вигляді виключення з Реєстру адвокатів, а також прийняття рішення щодо його заміни, наголошує І. Ємельянова.

Згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу», до 1 січня 2013 р. Міністерство юстиції утворить при управліннях юстиції в областях, містах Києві та Севастополі центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Такі центри надаватимуть допомогу в складанні процесуальних документів, здійсненні представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, захисті від обвинувачення.

З 1 січня 2013 р. такі центри забезпечуватимуть надання безоплатної правової допомоги особам, до яких застосовано адміністративне затримання та арешт; підозрюваним у вчиненні злочину особам, які затримані органами дізнання та слідства; особам, до яких як запобіжний захід обрано взяття під варту; особам, у справах яких відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу України участь захисника є обов'язковою. Надання безоплатної вторинної правової допомоги іншим категоріям осіб, які згідно із законом мають право на таку допомогу, забезпечуватиметься поетапно, починаючи з 1 січня 2014 р.

У повному обсязі, передбаченому законом, усі види безоплатної правової допомоги надаватимуться всім категоріям осіб з 1 січня 2017 р.

Зазначимо, що Верховна Рада України 9 лютого 2012 р. прийняла за основу в першому читанні проект Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України (реєстр. 9700), ініційований Президентом України В. Януковичем.

За ухвалення такого рішення проголосували 252 народні депутати, за мінімально необхідних 226. Цікаво, що за новий КПК України не голосували комуністи й представники БЮТ. Після прийняття рішення в першому читанні новий КПК буде доопрацьованим (на думку представників Партії Регіонів, необхідно доопрацювати не більше 20 % документа), і, як вважає лідер «регіоналів» у Верховній Раді О. Єфремов, щонайбільше через місяць документ буде прийнятий і в другому читанні. Якщо Президент підпише ухвалений парламентом закон, то новий КПК в Україні почне діяти вже через півроку.

Голова Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності В. Швець, подаючи народним депутатам висновок профільного комітету щодо проекту КПК, зазначив, що думки членів комітету розділилися: «Комітет не зміг винести рішення з цього питання, тому, приймаючи кодекс у першому читанні, попрошу вас, доручити комітету доопрацювати проект КПК й узгодити його положення з Конституцією України», – заявив В. Швець.

Під час обговорення проекту КПК більшість народних депутатів, зазначили, що до другого читання необхідно переглянути норму КПК, яка стосується можливості затримання на 72 год. посадових осіб, у тому числі народних депутатів і кандидатів на пост Президента України, з можливістю продовження затримання до одного року.

Радник Президента, керівник Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента А. Портнов заявив, що норма КПК щодо притягнення до кримінальної відповідальності народних депутатів була «слово в слово приписана з Конституції України».

Паралельно ВР розглянула альтернативний проект КПК № 9700-1, ініційований народним депутатом від НУ – НС Р. Зваричем (проект було відхилено).

Водночас 9 лютого 2012 р. президент Співки адвокатів України Л. Ізовітова та віце-президент спілки Г. Ковбасинська взяли участь у першому засіданні робочої групи із внесення змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Експерти Ради Європи підготували висновки до проекту Кримінально-процесуального кодексу України, зокрема щодо надання безоплатної правової допомоги.

Проект ясно свідчить про істотні зусилля, спрямовані на вдосконалення попередніх проектів, коли йдеться і про його організацію та форму вираження думки, і про відповідність до європейських стандартів, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. Утім, не вирішено ще деякі істотні проблеми, розв'язанням яких треба перейматися. По-перше, у проекті кодексу є ще чимало положень, формулювання яких треба було б зробити чіткішим, простішим і точнішим.

По-друге, багато з деталей, щодо яких у запропонованих далі висновках зроблено певні зауваження, слід розглядати не просто як проблематичні самі по собі, а як свідчення того, що підхід до створення нового проекту Кодексу в цілому не пронизаний вимогами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, розвинутими в практиці Європейського суду з прав людини. Деякі із зауважених недоліків збільшують інші, проте багато з них так само неодмінно послаблюватимуть ефективність положень, які могли б таки зробити корисний внесок у створення системи кримінального судочинства, яка на практиці буде справедлива і водночас даватиме змогу звести до мінімуму позбавлення волі.

По-третє, у проекті кодексу не вдалося встановити систему кримінального процесу, повністю побудовану на принципі змагальності. Зокрема, правила збирання доказів і показання експерта, якщо їх розглядати у зв'язку з положенням про надання безоплатної правової допомоги, не гарантують ефективної участі сторони захисту в збиранні доказів. Надто той факт, що матеріали й докази, зібрані на досудовій стадії державними слідчими, підлягають розкриттю тільки після завершення досудового розслідування, так само підриває ідею змагальної процедури. Наразі змагальна модель – хоч які формальні положення передбачено – неможлива без підтримки з боку адвоката, а відсутність передбачення ширших можливостей для надання правової допомоги обвинуваченим, що мають обмежені економічні ресурси або і взагалі жодних, неодмінно призведе до порушення

принципу рівності сторін. Очевидно, що в переважній більшості кримінальних справ безоплатна правова допомога надаватися не буде.

По-четверте, роль прокурора в кримінальному процесі є дуже помітною – надто на досудовій стадії, але також і там, де сформульовано порядок подання апеляційних, касаційних скарг та інших засобів правового захисту. Прокурор таким чином має повний контроль над досудовим розслідуванням – хоча слідчі дії, які обмежують основоположні права тепер, як правило, вимагають попередньої санкції суду, – а також відіграє вирішальну роль в ухваленні будь-яких рішень щодо відмови від обвинувачення або врегулювання справи. Хоча, теоретично, сильна прокуратура – це непогано, однак це може спричинити існування серйозних ризиків політичного втручання в систему кримінального правосуддя, особливо в країнах з авторитарними традиціями. У сучасному вигляді проект кодексу не має достатніх стримувань і противаг для забезпечення верховенства права.

По-п'яте, хоча роль суду, безсумнівно, посилено шляхом встановлення загальної норми про те, що прийнятними є тільки ті докази, які отримані законним шляхом і надані судові першої інстанції, процесуальних механізмів для застосування правила про виключення доказів недостатньо.

І, нарешті, положення проекту кодексу залишають можливість уникнути режиму, який він встановлює, шляхом застосування адміністративних правопорушень й адміністративного затримання, а також заходів, передбачених такими нормами, як Закони «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Службу безпеки України» і «Про міліцію».

На думку експертів Ради Європи, проект кодексу відрізняється від попередніх тим, що «закладає відповідну основу для добре виписаного континентального європейського кодексу». Таким чином, можна констатувати, що робоча група Національної комісії з розробки Кримінально-процесуального кодексу досягла відповідності проекту рекомендаціям.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що необхідно закріпити законодавчі механізми, які запобігали б зловживанням у фінансовій сфері. Надання безоплатної правової допомоги повинно негайно припинятися в разі виявлення обставин, які вказують, що особа, якій надається безоплатна правова допомога, не має права на цю допомогу, навмисного надання нею недостовірної інформації про суть спору або справи, своє майно або доходи, а також у разі зміни рівня доходу особи, якій надається безоплатна правова допомога, завершення дії обставин, що надавали їй право на одержання правової допомоги, тощо.

У свою чергу, прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» є вагомим кроком до виконання Україною її міжнародних зобов'язань у сфері прав людини та запровадження європейських стандартів у сфері надання правової допомоги широкому колу осіб та забезпечення доступу до правосуддя.

Про вищу освіту замовити слово...

Робота над законом про вищу освіту ведеться вже декілька років, проте без сумніву назріле реформування пробуксовує, оскільки сторони – Міносвіти та студентські організації – виробити спільне бачення досі не могли.

Українські студенти продовжують нагадувати владі про свою зацікавленість у профільному законі, виступаючи як проти ряду норм у законопроекті в урядовій редакції (документ відомий як «законопроект Табачника», що перебуває наразі на розгляді у ВР), так і проти освітньої політики загалом.

Проте основною проблемою залишається саме питання законодавчого врегулювання в галузі вищої освіти. Визнати, що законопроект «виявився конфліктним», був змушений навіть М. Азаров. Документ давав право ВНЗ щорічно проводити перерахунок оплати за навчання за контрактом з урахуванням інфляції; узаконював проведення зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та правила прийому до ВНЗ на основі результатів ЗНО, середнього бала атестата і творчого конкурсу. У доопрацьованій редакції прописано механізм нарахування конкурсного бала абітурієнтам.

Тож після внесення на розгляд парламенту чергової редакції законопроекту і чергових студентських протестів було створено робочу групу, яку очолив на прохання Прем'єра ректор КПІ М. Згуровський. Напередодні Дня студентів було презентовано результати її роботи. Із принципових моментів, які вдалося узгодити, – чітке визначення й прозорість держзамовлення. Його показник повинен становити не менше 51 % від загальної кількості випускників шкіл і має бути оприлюднений у ВНЗ до 1 жовтня року, що передуює року вступної кампанії. Визначено, що зарахування до вищих навчальних закладів здійснюватиметься за результатами ЗНО з урахуванням середнього бала атестата – без пропонованого раніше бала (екзамену чи співбесіди) ВНЗ; додаткові конкурси передбачені лише для творчих і спортивних напрямів.

Запроваджується чіткий розподіл за рівнями й ступенями вищої освіти: підготовка кадрів з вищою освітою здійснюватиметься за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» та за академічними ступенями бакалавра й магістра. Від підготовки кадрів за освітнім рівнем «спеціаліст» Україна відмовиться.

ВНЗ отримають право разом з документами про вищу освіту державного зразка видавати власні документи про вищу освіту, а невід'ємною частиною диплома стане додаток до нього європейського зразка, що містить структуровану інформацію про завершене навчання. Таким чином створюється умова для визнання українських дипломів за кордоном.

За інститутами зберігається статус вищого навчального закладу, усунуто будь-які кількісні критерії для визначення типу ВНЗ: студенти невеликих, але

престижних університетів, таких як Києво-Могилянська академія, Острозька академія та Український католицький університет, можуть не турбуватися через те, що їхній ВНЗ втратить статус через недостатню кількість студентів, викладачів або кафедр.

Передбачено норми, що додатково убезпечують студентів від виключення з вищого навчального закладу – це рішення керівництву доведеться узгоджувати не лише з органами студентського самоврядування, але й з профспілковою організацією, до якої належить студент. Серед причин для відрахування усунуто встановлення факту академічного плагіату та порушення статуту, правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу. Обидві ці причини були передбачені міністерським проектом і не сприймалися студентським загалом: встановлення факту академічного плагіату, на їхню думку, може бути причиною незадовільної оцінки, але аж ніяк не виключення з університету.

Варто звернути увагу на такі новації, як можливість для студентів обрання навчальних дисциплін за спеціальністю й спеціалізацією (не менше 25 % від загального навчального навантаження); можливість переведення до іншого вищого навчального закладу, у тому числі іноземного, за згодою керівництва вищого навчального закладу, у якому особа навчається.

М. Луцький, голова Комітету з питань освіти та науки, народний депутат з фракції ПР, називає доопрацьований проект закону «прогресивним» та зазначає, що він передбачає також внесення змін до Митного, Податкового, Бюджетного кодексів та інших законів.

У принципі, судячи із відгуків і М. Азарова, і представників студентських організацій, сторони консенсусом задоволені. Проте законотворчій епопеї ставити крапку зарано. Поки що робоча група має два тижні на те, щоб чітко виписати вкотре уточнений проект закону про вищу освіту. Потім буде підключено Міністерство освіти, щоб професійно відпрацювати ці питання, не змінюючи, як запевнив Прем'єр, ідеологію концепції закону. Далі уряд має прийняти рішення відкликати з парламенту попередній варіант і, натомість, як висловився М. Азаров, «заслати ось цей доопрацьований законопроект». В якому вигляді врешті законопроект потрапить у парламент і чим завершиться його розгляд, дізнаємося з часом. Маємо надію, що найближчим.

ТОЧКА ЗОРУ:

М. Азаров, Прем'єр-міністр України:

«Ми підбили підсумки громадської розробки законопроекту “Про вищу освіту”. Робоча група з ректорів, експертів, студентів, представників громадських організацій знайшла більш успішну концепцію якісного оновлення вищої освіти. Їм вдалося створити новий законопроект, який схвалюють практично всі, хто навчається і викладає. І який дає державі можливість отримати сучасну, конкурентну систему вищої освіти, орієнтовану на потреби економіки. Необхідно враховувати різні думки. Тоді творчий потенціал людей розкриється так, що ми отримаємо найкращі рішення. І не будемо витратити енергію на протести й

протистояння. Мета у нас одна: у кожній сфері справедливо й розумно підвищувати якість життя людей».

М. Згуровський, в.о ректора НТУ «Київський політехнічний інститут»:

«Робота над законопроектом здійснювалася на засадах широкого громадського обговорення представниками громадськості, студентства, організаціями, що репрезентують різні думки. Через Інтернет було отримано понад 3 тис. пропозицій до закону, у робочій групі взяли участь представники понад 30 організацій. Документ створювався на основі консолідації трьох законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді. Ми пропонуємо загальний обсяг держзамовлення здійснити не менше 51 % від випускників шкіл, у розрізі країни, для того щоб зняти волюнтаризм і суб'єктивізм у держзамовленні. Ми зробили цю процедуру прозорою. У результаті роботи, яку наша група провела, ми отримали принципово новий документ, тому що ми спочатку хотіли зробити доповнення й зміни до чинного закону, але коли наклали іншу ідеологію, то довелося дійти до кінця з тією ідеологією, яку ми запропонували. І тому зі ст. 71 законопроекту урядового ми змінили 67 статей. Документ увібрав у себе кращі норми від трьох законопроектів, пропозиції широких кіл громадськості.

Ніхто з бажаючих не залишився поза процесом. Кожен, хто хотів, міг долучитися. Але насамперед, ідеться про моделі європейської освіти, але при цьому ми намагалися зберегти найкращі напрацювання своєї освіти. Що стосується корупції у ВНЗ, то тут, на нашу думку, головна протидія – це розширення громадського контролю».

А. Сабова, в. о. керівника секретаріату Всеукраїнської студентської ради:

«В новій редакції установлені принципи функціонування органів студентського самоуправління, наприклад избрание керівників і виконавчих органів студентських рад терміном на один рік. В той же час представителю незалежного студентського профсоюзу “Прямое действие” І. Власюк скептично відноситься до перспективи прийняття документа в Раді: “Будуть ли учтені ці пропозиції – до сих пор непонятно. Наприклад, в новій редакції існує пункт про відповідності мінімального розміру стипендії життєвому мінімуму. Але критерії вибору людей, які будуть отримувати ці стипендії, в законопроекті не вказані”».

М. Томенко, заступник Голови Верховної Ради:

«Документ, доопрацьований робочою групою, кардинально відрізняється від урядового законопроекту, але його можна зареєструвати в парламенті, оскільки там вже зареєстровані урядовий проект і ще два альтернативні, внесені народними депутатами. Тому наша пропозиція: відкликати урядовий і в ідеалі запропонувати новий законопроект, який підтримають усі. В іншому випадку, уряд повинен внести законопроект, який підготували фахівці, а не чиновники з Міністерства освіти і науки. На нашу думку, те, що розробила група фахівців, слід оформити як нову редакцію законопроекту про вищу освіту, а урядовий проект закону відкликати. Я не говорю, що ця редакція

ідеальна, але те, що урядовий законопроект про вищу освіту не має ніякої підтримки та є антиукраїнським й антиєвропейським – абсолютно очевидно».

С. Ємельянов, мол. наук. співроб.

Плюси та мінуси Закону «Про судовий збір»

Правові засади стягнення судового збору, визначення платників, об'єктів та розмірів ставок судового збору, порядку сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначені в Україні Законом «Про судовий збір», прийнятим улітку 2001 р. Прийняття цього нормативного акта було викладано відсутністю зрозумілої системи сплати під час подачі позову і державного мита, і збору на інформаційно-технічне забезпечення судового розгляду. Кошти, отримані від цих сплат, ішли до бюджетів, водночас як платники були змушені додатково надавати судам поштові конверти, марки, папір, адже держава суди майже не фінансує.

Очевидні позитиви Закону, на думку багатьох експертів, не вирішили питання обмеження доступу населення до правосуддя. Адже розмір судового збору за подачу позовів і заяв до судів першої інстанції збільшився. Досить істотного підвищення зазнав судовий збір під час касаційного оскарження рішень судів. Ставки судового збору під час звернення до господарських судів узагалі стали космічними. Введено сплату судового збору в окремих випадках – у яких раніше не було потрібно нічого сплачувати, наприклад подаючи заяви про забезпечення доказів або забезпечення позову. За окремими змішаними позовами необхідно буде сплачувати навіть дві різні ставки судового збору одночасно. Отже, звернення за судовим захистом стало дорогим «задоволенням», що впливає на коло громадян, які можуть ним користуватися. Деякі оглядачі заявляли про те, що автори Закону хотіли зменшити кількість дрібних позовів від простих людей, тим самим вивільнити більше часу суддям для розгляду виключно серйозних і «дорогих» справ. Та й ще доходи держбюджету дещо підвищуються і не знадобиться витратити кошти на збільшення апаратів судів, які на цей час є перевантаженими. Юрист М. Коваль вважає, що банки також перестануть «ходити» в суд через дрібниці. Наприклад, банки спишуть дрібні заборгованості, адже судитися через борг в 200 грн буде просто не вигідно. До речі, авторами законопроекту, згідно із карткою закону, є депутати від Партії регіонів Ю. Мірошніченко та від Блоку Ю. Тимошенко В. Пилипенко і В. Писаренко, хоча слід зазначити, що до цього долучився майже весь депутатський корпус.

Аналізуючи наслідки вступу в дію Закону України «Про судовий збір», більше уваги хочеться приділити імплементації та пристосуванню цього

нормативно-правового акта до законодавства, що вже регламентує питання стягування судового збору.

Спiрним моментом виглядає визначення в Законi природи цього збору, а саме те, що вiн є загальнодержавним, що суперечить Податковому кодексу України. Так, у ст. 1 Закону визначено, що судовий збiр стягується на всiй територiї України за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документiв i включається до складу судових витрат. Вiдповiдно до п. 6.2 ст. 6 ПК, судовим збором є обов'язковий платiж до вiдповiдного бюджету, що стягується з платникiв зборiв, з умовою отримання ними спецiальної вигоди, у тому числi внаслiдок вчинення на користь таких осiб державними органами, органами мiсцевого самоврядування та iншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дiй. Таким чином, судовий збiр є таким збором, який повинен бути включений до окремого перелiку зборiв, що мiститься в ст. 9 ПК. Однак поняття судового збору вiдсутнє в перелiку загальнодержавних податкiв ПК. Ст. 9 ПК обмежує можливiсть стягнення судового збору.

Ще однiєю нормою нового Закону, яку визначають суперечливою експерти, є сплата збору на виплату та вiдстрочка сплати судового збору. Умови сплати на виплату та вiдстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платника, яким, безперечно, є судовий збiр, визначено ст. 100 ПК. Однак, вiдповiдно до ст. 8 Закону, суд може своєю ухвалою вiдстрочити сплату судового збору, або дозволити сплату на виплат розстрочити або звiльнити вiд його сплати, враховуючи майновий стан сторони. Беручи це до уваги, вищевказана норма Закону суперечить нормi ПК.

Для отримання вiдповiдi на запитання щодо позитивних моментiв у прийняттi Закону необхідно проаналiзувати питання визначення розмiру ставок судового збору, оскiльки ментальнiсть платника виходить з прагматичностi розрахунку розмiру сплати судового збору, а також з полiтики формування такого платежу. Вiдповiдi на це питання Закон не дає. Ставки судового збору в новому Законi встановлюються у вiдсотках вiд розмiру мiнiмальної заробiтної плати. Таким чином, розмiр збору постiйно змiнюється та пов'язується зi збiльшенням розмiру мiнiмальної заробiтної плати.

Ще одним фактором, що може в подальшому впливати на розмiр судового збору, є новацiя Закону, яка передбачає вiдсутнiсть витрат на iнформацiйно-технiчне забезпечення судового процесу в складовiй витрат, пов'язаних з розглядом справи. У Законi передбачено змiни до ч. 3 ст. 79 Цивiльного процесуального кодексу, а саме: виключено з перелiку витрат, пов'язаних з розглядом справи, витрати на iнформацiйно-технiчне забезпечення. Таким чином, невідомо, хто буде сплачувати цей платiж та чи будуть витрати на iнформацiйно-технiчне забезпечення скасованими як поняття.

Закон також скасував норму законодавства, яку було введено пiсля парламентських слухань щодо стану свободи слова 2003 р. Саме тодi змiнами до Декрету Кабiнету Міністрiв України «Про державне мито» було встановлено

пропорційний до ціни позову розмір мита за позовами про відшкодування моральної шкоди, а саме саме: 10 % до найбільших позовів. Така система забезпечувала сплату позивачем мита в розмірі 100 тис. грн під час подання позову проти журналіста чи ЗМІ з вимогою відшкодувати 1 млн грн. Такі зміни зупинили хвилю позовів про відшкодування моральної шкоди, які часто призводили до закриття газет та інших ЗМІ.

Тепер Закон визначає фіксовану суму судового збору в розмірі 1 % від ціни позову, але не менше 0,2 та не більше трьох мінімальних заробітних плат. Розглядаючи цю ситуацію в площині звичайного позивача, маємо ситуацію, коли за неймовірно велику суму позовних вимог за стягнення моральної шкоди позивач має право сплатити три розміри мінімальної заробітної плати. Виходячи з цього, новація цієї норми є позитивною, розширює права громадян щодо захисту своєї честі та гідності, надає право на подання позову про захист честі та гідності без обмежень зі сплати судового платежу.

Слід зазначити, що у Законі передбачено розширення переліку випадків, коли судовий збір не підлягає сплаті. Зокрема, це стосується подання заяв про перегляд судового рішення Верховним Судом України, якщо міжнародна судова установа (Європейський суд з прав людини) встановить порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом; заяв про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку або обов'язкову госпіталізацію в протитуберкульозний заклад; позовних заяв про відшкодування шкоди, заподіяної незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю суб'єктів владних повноважень, у тому числі органів досудового слідства, прокуратури та судів; заяв про скасування судових наказів.

Ст. 5 Закону визначає суб'єкти подання позову, які можуть бути звільнені від сплати судового збору. Серед них є і державні органи, підприємства, установи й організації, громадські організації та громадяни, які звернулися у випадках, передбачених законодавством, із заявами до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб, а також споживачі – за позовами, що пов'язані з порушенням їхніх прав. Візьмемо хоча б функції прокуратури, передбачені ст. 121 КУ, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру», відповідно до яких прокуратура здійснює представництво інтересів громадян у суді. Маючи право уникати судового збору, можливі зловживання з боку державних органів узагалі й органів прокуратури зокрема, наприклад під час виконання функції представництва інтересів громадянина в суді.

Можливість зловживання може бути й у випадках захисту прав громадян, що є споживачами послуг, з боку Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів. Однак, не зважаючи на всі нюанси ця норма є позитивною та повинна бути трактована або розтлумачена, а саме: повинно бути чітко встановлено випадки позбавлення необхідності сплати судового збору та розроблено алгоритм, що унеможливило зловживання встановленими Законом пільгами.

Що стосується експертів, то серед них є різні думки. Хтось заявляє про загрозу для ЗМІ, хтось, навпаки, наголошує на правах людей.

Влада ж вважає, що Закон № 3674-VI усе ж таки було прийнято дуже вчасно і він має досить позитивний вплив.

Голова Вищої ради юстиції В. Колесниченко переконаний, що Закон про судовий збір прийнято дуже вчасно, а збільшення на 50 % фінансування судової системи створює належні умови, які мотивують чесну працю судді й діяльності судової системи в цілому.

«Я хочу нагадати, що був прийнятий закон про судовий збір. Була така дискусія, депутати не могли дійти до згоди стосовно того, що необхідно це робити чи ні. Я хочу зазначити, що, коли людина зверталась до суду і платила судовий збір 7 грн, а щоб відправити конверт на замовлення 7,20, то яким чином може здійснюватись судочинство повністю за рахунок держави, коли дві особи стали на свої позиції, можливо, обидві не праві, але звертаються до суду, щоб захистити це, задіяний державний механізм. Чому держава повинна фінансувати цю ситуацію? Інша ситуація, що ми повинні, збільшуючи судовий збір, подумати про те, щоб збільшення судового збору не породило ситуацію, коли суб'єкт, скривджена людина, не має можливості звернутись до суду. Ми тим судовим збором обмежуємо його можливість у захисті, доступ до правосуддя. Тому, я вважаю, що Закон прийнятий вчасно. Сьогодні бюджет порівняно з минулим роком збільшено на 50 %. Сьогодні державою створюються умови належні, які мотивують чесну працю судді й діяльності судової системи в цілому», – заявив голова ВРЮ.

Адміністрація Президента теж вважає, що закон про врегулювання судового збору не загрожуватиме засобам масової інформації. Також зазначає, що він сприяє посиленню незалежності судів і є додатковою гарантією свободи слова.

Крім того, Адміністрація зазначила, що прийняття закону є черговим кроком у здійсненні судової реформи, засоби судового збору будуть спрямовані на зміцнення матеріально-технічної бази судів і забезпечення здійснення правосуддя загалом, а для незахищених верств населення передбачено пільги й невеликі ставки судового збору.

Зі слів радника Президента, керівника Головного управління Адміністрації Президента з питань судоустрою А. Портнова, також відсутній причинно-наслідковий зв'язок між зменшенням судового збору та побоюваннями журналістів про те, що це може вплинути на прийняття судами рішень про відшкодування засобами масової інформації моральної шкоди.

«Цей закон не змінює процедуру доказів розміру моральної шкоди. Тому ми прогнозуємо, що кількість позовів про відшкодування моральної шкоди не збільшиться, оскільки йдеться про різні предмети законодавчого регулювання», – сказав він.

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що документ можливо знову буде змінено. До Верховної Ради було внесено законопроект, яким передбачалося

чергове збільшення судових зборів. Верховна Рада відмовилася приймати його «за основу», проте тенденція прослідковується.

О. Кривецький, гол. ред.

Проблеми законодавчого врегулювання сфери комп'ютерних розваг

Один із сучасних психологів-криміналістів якось сказав: «Не кожна дитина, яка в дитинстві знущається над тваринами, у дорослому віці обов'язково стає злочинцем, але, як правило, кожний злочинець розпочинав у дитинстві саме зі знущань над тваринами». Сьогодні насильницькі утіхи над «живими іграшками» набули іншого формату і на зміну прийшли жорстокі віртуальні комп'ютерні ігрові розваги з цілком реальними образами-персонажами. Здавалося б, з одного боку, дитина перебуває під наглядом батьків і не потрібно турбуватися про те, що вона потрапить під вплив вуличної двірної поганої компанії, проте з іншого – надмірне захоплення світом ігрової індустрії, де часто-густо віртуальне насильництво, жорстокість, знищення подібного до себе відкладає певний негативний відбиток на психіку молоді людини, породжує схильність до агресії, неадекватних дій у навколишньому середовищі.

Проте є багато прихильників думки, що негативне значення ігроманії дещо завищене. Адже віртуальні ігри розвивають мислення, спритність, впевненість у собі, здатність до рішучих дій, уміння швидко приймати правильне рішення тощо. Водночас слід наголосити на тому, що йдеться про явище, наслідки якого недостатньо досліджені і, як попереджають психологи, соціологи, педагоги, може нести серйозні ризики для молоді. Доречно згадати юнака з Німеччини Т. Кречмера, що розстріляв учнів і вчителів на території школи, а потім продовжив криваву бійню вже в місті (від його «розваги» загинуло 15 людей). Згодом поліція в кімнаті юнака знайшла велику колекцію ігор-«стрілялок», у яких герої зі зброєю знищують усіх підряд. Інший американський юнак Д. Петрік – фанат відеоігор, вбив своїх батьків лише за те, що вони відібрали в нього ігрову приставку. Він втратив зв'язок з реальністю – діяв як головний персонаж його улюбленої гри й навіть здивувався, що його батьки померли насправді. Можна наводити ще безліч прикладів. Та чи можна запобігти подібним явищам на державному рівні?

Так, у Греції вже давно існує Закон про «Заборону комп'ютерних ігор», за яким розповсюджені компрозраги і «геймери» притягуються до кримінальної відповідальності й несуть сурове покарання. Про необхідність законодавчого врегулювання питання змісту електронних носіїв для обмеження пропаганди насилля серед молоді неодноразово наголошував депутат Держдуми Росії В. Плигін, а губернатором Белгородської області Є. Савченко було видано постанову

про заборону розповсюдження «продукції, що пропагандує насилля, агресію та антигромадську поведінку в комп'ютерних салонах». Що ж в Україні?

Ігровий бізнес у нашій країні заборонено Законом України від 15.05.2009 р. «Про заборону ігрового бізнесу в Україні» (багато залів ігрових автоматів і досі поза законом). Проте їх власники, ігноруючи чинне законодавство, продовжують підпільно, а іноді й відкрито, діяти під назвою Інтернет-клубів. Важливим питанням залишається відсутність чіткої регуляції продажу комп'ютерних ігор дітям і підліткам. Зрозуміло, що обмежити поширення і використання комп'ютерних ігор на електронних носіях можна лише в торговій мережі та комп'ютерних клубах.

Асортимент комп'ютерних ігор, які надходять у продаж, також має бути підконтрольним державі. У багатьох країнах світу цими питаннями опікуються міністерства охорони здоров'я. В Україні відсутній контроль за продукуванням та поширенням комп'ютерних ігор. Відсутня навіть чітка градація вікових меж, що дала змогу б обмежити доступ неповнолітніх до жорстоких комп'ютерних ігор. Наприклад, у Австралії діє найбільш жорстка система рейтингів OFLC (Office of Film and Literature Classification), яка являє собою державну структуру та накладає серйозні обмеження на продаж комп'ютерних ігор. У цій системі вирізняють чотири категорії: G – без обмежень, PG – за дозволом батьків, M – для дорослих, MA15+ – тільки для дорослих.

Ще більш складною з точки зору державного врегулювання є сфера онлайн-розваг. За словами прокурора Житомирської області М. Франтовського, необхідно об'єднати спільні зусилля як державних відомств та установ, причетних до «дитячих» питань, так і приватних структур. «Сьогодні на підприємців, що надають інтернет-послуги в комп'ютерних клубах, покладено відповідальність за моральне та психологічне здоров'я підлітків, які дедалі частіше потрапляють у залежність від інтернет-ігор».

Так, за проведеними органами прокуратури перевітками, виявлено численні порушення вимог законодавства з питань захисту суспільної моралі щодо запобігання поширення продукції, яка негативно впливає на формування свідомості дітей. Тільки на Житомирщині за поточний період злочинність серед молоді зростає на 25,3 %.

Народний депутат Верховної Ради I, IV, VI скликань, секретар комісії у справах молоді та спорту (1990 – 1994 рр.) А. Толстоухов вважає, що «світ комп'ютерних іграшок може спровокувати в дитині певну агресію і нав'язати своє бачення реальності через призму віртуальності, первісно розрушити в ньому паростки гуманності, доброти, щирості».

В. Борзов – дворазовий олімпійський чемпіон, міністр у справах молоді та спорту (1990 – 1997), голова Комітету Верховної Ради з питань молодіжної політики, фізичного виховання та спорту (1998 – 2002 рр.): «Ніякі комп'ютерні іграшки не замінять ігор на свіжому повітрі, які, на відміну від віртуального світу, сприяють фізичному вихованню молоді особистості, загартовують її морально,

духовно та фізично, розвивають якості поваги до оточуючих. На мій погляд, усілякі комп'ютерні втіхи – це шлях у бік вигаданого, де панують ганебні стереотипи чемпіонства».

І дійсно, тема насилля та агресії набуває всебільшої актуальності в суспільстві. Агресивність у характері підлітка – це як форма протесту проти нерозуміння дорослих через незадоволення своїм становищем. Велика кількість різноманітних компрозраг заманює підлітків на тривалий час. Розгорнулася дискусія: чи існує неперервний причинно-наслідковий зв'язок між злом, створеним у фантазіях (іграх) і злом реальним. Деякі фахівці вважають, що внаслідок соціальної й економічної нестабільності становища у країні сьогодні підлітки втратили необхідну орієнтацію у цінностях і ідеалах – старі зруйновано, а нові не створено. Варто відзначити, що для багатьох підлітків є типовим навмисне наслідування певної манери як конкретних людей, так і тих стереотипів, які пропонуються різноманітними засобами інформації, зокрема, індустрією комп'ютерних ігор, серед яких переважна більшість боєвиків, що провокує агресивні форми поведінки підлітків, робить його «дорослим» у власних очах і є засобом демонстрації своєї впливості та значущості. Під впливом побаченого на екрані монітора у підлітка формується «Я-концепція», деяка певна установка для втілення власних фантазій, вирішення проблем та спонтанно виникаючих бажань володарювати над усіма. Він, як йому здається, отримує відповідь, як треба діяти у реальному житті, щоб утвердитися в очах навколишнього світу.

Фантазії дедалі більше оволодівають молодою людиною і вона не здатна відрізнити реальне життя від віртуального світу, унаслідок чого створюється ілюзія всемогутності, почуття безмежної сили та відсутності страху реальних наслідків руйнівальних фантазій. Дослідження показали, що підлітки 13–15 років, що грають у комп'ютерні ігри, ігрові автомати, відрізняються здатністю заряджатися агресією натовпу і особливо схильні до сугестивності⁶.

Здатність сприймати психічний вплив з боку іншої особи або групи осіб, ступінь сприйнятливості до впливу. Залежить від ряду характерологічних особливостей: віку, психологічного стану особистості, її емоційності, ступеню втоми тощо.

Головний радник міністра внутрішніх справ (2010), автор і ведучий телепроекту «Надзвичайні новини» К. Стогній зазначає, що існує безліч прикладів негативного впливу комп'ютерного ігрового надбання на психіку молодої людини, коли вона віртуальні емоції виносить у реальне життя і становить своїми діями антисоціальну загрозу суспільству.

Головною причиною вчинення підлітками злочинів є неналежна організація їхнього дозвілля, неконтрольоване, тривале перебування в комп'ютерних

---

⁶ Сугестивність – (від лат suggestio – навіювання, натяк), активний вплив на уяву, емоції, підсвідомість за допомогою віддалених тематичних, образних, ритмічних, звукових асоціацій.

клубах за розвагами в ігри з елементами насильства, жорстокості, що в подальшому ними переноситься в реальне життя.

НОВИНИ ЗАКОНОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Народный депутат Украины от фракции КПУ, экс-министр здравоохранения Ю. Гайдаев заявил о том, что теперь на законодательном уровне будет закреплено усиление государственного контроля продукции в аптеках и местах общественного питания.

Суть законопроекта, принятого ВР, заключается в том, чтобы проверки аптек и мест общественного питания, проводимые контролирующими органами, стали эффективными. Теперь владельцев аптек, а также ресторанов, баров, кафе и других мест общественного питания не обязаны предупреждать о них за 10 дней. Это позволит усилить государственный контроль за качеством лекарств и продуктов питания. Сейчас за этот срок они успевают вывезти всю некачественную или контрабандную продукцию, привести в порядок помещения и документацию.

На сегодняшний день, по мнению экспертов, количество фальсификата в аптеках достигает 70–80 % (*Коммунисты добились усиления государственного контроля в торговой сети аптек и общепитов // «Панорама» (<http://rama.com.ua/news+article.storyid+11472.htm>). – 2012. – 27.02).*

***

Проектом закону (реєстр. № 9216), поданим народними депутатами А. Яценюком і Р. Князевичем, пропонується покращити правове становище осіб, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, розширити права осіб, узятих під варту, лібералізувати режим у місцях попереднього ув'язнення, оптимізувати порядок надання побачень особам, узятим під варту, а також удосконалити положення Кримінально-виконавчого кодексу щодо забезпечення здійснення контролю за ув'язненими.

Автори аргументували прийняття законопроекту необхідністю поліпшити процедуру та умови утримання під вартою, а також забезпечити неухильне додержання Конституції України, інших міжнародних правових норм і стандартів поводження з ув'язненими.

Члени комітету більшістю голосів підтримали законопроект, прийняття якого, на їхню думку, сприятиме мінімізації негативних наслідків ув'язнення, усуненню недоліків у діяльності пенітенціарної системи України тощо (*Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності рекомендує Верховній Раді прийняти за основу проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації законодавства про попереднє*

ув'язнення та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, взятих під варту // *Офіційний веб-сайт ВРУ*
(http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=300446&cat_id=37486). – 2012. – 27.02).

***

В Верховной Раде зарегистрирован законопроект, позволяющий украинцам голосовать на выборах и референдумах с компьютеров и мобильных телефонов.

Согласно законопроекту «О государственной программе внедрения электронного голосования» в украинском законодательстве появится новый термин – «электронное голосование».

Под электронным голосованием подразумевается способ волеизъявления граждан на основе информационных и коммуникационных технологий, который охватывает различные формы голосования (выборы, референдумы, изучение общественного мнения, проведение общественных слушаний и обсуждений), и осуществляется посредством Интернета с использованием биометрических параметров или цифровой подписи лица.

Во время голосования избирателям предлагается по максимуму использовать электронное оборудование, которое есть у них в наличии. В частности, мобильные телефоны, ноутбуки, компьютеры и другие подобные устройства.

Избиратель, который решил проголосовать «виртуально», должен будет ввести в единый компьютерный реестр собственные идентификаторы (биометрические параметры или электронную подпись), или передать эти идентификаторы по SMS или MMS с мобильного.

Если идентификатор будет распознан, система в автоматическом режиме должна открыть избирателю доступ к его личному файлу в системе электронного голосования. В этой системе избиратель сможет выбрать кандидата (если речь идет о выборах) или проголосовать за интересующий его вариант (в случае референдума). Кроме того, при повторном вводе идентификатора избиратель сможет следить за процессом голосования и в дальнейшем «контролировать отсутствие несанкционированных изменений принятого им решения, вплоть до конечного подсчета голосов».

Автор законопроекта – депутат от БЮТ О. Тищенко – считает, что нужно предусмотреть также и суровую и необратимую уголовную ответственность за нарушение тайны волеизъявления гражданина, в том числе за покушение на несанкционированные вмешательства и фальсификации в личном электронном файле избирателя (*Украинцев хотят заставить голосовать на выборах через SMS // Минфин.com.ua* (<http://minfin.com.ua/2012/02/20/546429>). – 2012. – 20.02).

***

Верховная Рада Украины приняла в первом чтении проект закона «О внесении изменений в Закон Украины “О жилищно-коммунальных

услугах» относительно совершенствования системы управления жилищным фондом и решения отдельных вопросов в сфере предоставления жилищно-коммунальных услуг». За принятие законопроекта проголосовали 250 народных депутатов из 407, зарегистрированных в сессионном зале.

Законопроектом предусматривается предоставление прав владельцам жилых и нежилых помещений в доме самостоятельно выбирать способ управления домом, определять исполнителей жилищно-коммунальных услуг и решать другие вопросы путем внедрения механизма принятия решений общим собранием таких владельцев.

Кроме того, детальнее определяется статус управляющего, его права и обязанности, связанные с предоставлением услуги по управлению домом; закладываются основы формирования конкурентной среды в сфере жилищно-коммунальных услуг с одновременным сохранением существующей инфраструктуры, с обеспечением равных условий для деятельности субъектов ведения хозяйства всех форм собственности и созданием условий для сохранения и развития существующих предприятий государственной и коммунальной формы собственности, которые работают на рынке жилищно-коммунальных услуг.

Действие проекта закона распространяется на владельцев, потребителей, предприятия, учреждения, организации независимо от формы собственности, органы государственной власти и органы местного самоуправления, которые являются участниками отношений в сфере жилищно-коммунальных услуг *(Владельцы квартир смогут самостоятельно выбирать способ управления домом // Минфин.com.ua (<http://minfin.com.ua/2012/02/21/547174>). – 2012. – 21.02).*

***

Верховная Рада Украины приняла в первом чтении за основу законопроект № 9764 от 31 января 2012 г., инициированный Кабинетом Министров Украины, о внесении изменения в ст. 23 Закона Украины «О государственной службе» (относительно предельного возраста пребывания на государственной службе). «За» соответствующий законопроект проголосовали 251 народный депутат из минимально необходимых 226.

На сегодняшний день предельный возраст пребывания на госслужбе в Украине составляет 65 лет.

Проектом закона предлагается дополнить ст. 23 Закона Украины «О государственной службе» новой частью, которая предусматривает, что государственным служащим, которые занимают должности первой категории, по решению соответствующего государственного органа или должностного лица, совершивших назначения их на должности, может быть продлено пребывание на государственной службе после достижения 65 лет с их согласия в связи с

потребностями службы. Соответствующий законопроект Кабмин внес в Раду 1 февраля 2012 г.

Стоит отметить, что в ходе обсуждения соответствующего законопроекта глава профильного комитета, а также ряд народных депутатов высказались не только за продление срока пребывания на госслужбе, но и за отмену возрастных ограничений для всех работников государственной службы и местных администраций (*ВР хочет увеличить пенсионный барьер для госслужащих // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-21/23363_vr-xochet-uvelichit-pensionnyj-barer-dlya-gossluzhashhix). – 2012. – 21.02).*

***

Верховная Рада Украины приняла за основу проект закона, которым предлагается ввести особые налоговые условия для Крыма. Законопроект поддержали 243 депутата.

Заместитель министра экономики Украины В. Бандуров, представляя проект закона, объяснил, что субъекты инвестирования на территории АРК могут быть освобождены от налогообложения при ввозе технического оборудования для начала производства.

При этом Совет министров АРК признается органом лицензирования ряда видов деятельности, которые осуществляются на территории автономии. В связи с этим вносятся изменения в Земельный кодекс Украины, законы об инвестиционной деятельности, лицензирования определенных видов деятельности.

По словам депутата-«регионала» А. Плотникова, цель принятия закона – «создание позитивных условий для привлечения инвестиций в регион».

По мнению же депутата от БЮТ А. Сенченко, «под видом инвестиций, а реально мегакоррупционных проектов застройки западного побережья Крыма, хотят освободить их от уплаты налогов».

«В Крыму 10 лет безраздельно правит Партия регионов... Что мешает уже сегодня сделать Крым процветающим, а крымчан счастливыми? К сожалению, 10 лет стали полным разграблением Крыма», – заявил депутат (*Для Крыма предлагают особые налоговые условия // Независимое Бюро Новостей (<http://nbnews.com.ua/news/30559>). – 2012. – 22.02).*

***

В Верховной Раде приняли законопроект, согласно которому женщинам после 49 лет запретят делать искусственное оплодотворение. Исключения все же смогут иметь место, но для этого нужно будет иметь особое разрешение и проходить комиссию.

Известно, что ЭКО (экстракорпоральное оплодотворение) можно делать женщинам уже после климактерического периода.

Кроме этого, этот же законопроект предполагает некоторые ограничения и на суррогатное материнство (*Украинкам могут запретить делать искусственное*

оплодотворение после 49 лет // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-22/23420_ukrainkam-mogut-zapretit-delat-iskusstvennoe-oplodotvorenje-posle-49-let). – 2012. – 22.02).

***

Верховная Рада приняла в целом законопроект, упрощающий процедуру введения ответных ограничительных мер в отношении импорта товаров из стран, дискриминирующих украинский экспорт.

Такие меры Украина применяла и ранее, но после вступления нового закона в силу появится возможность быстрее реагировать на недружественные действия других государств. В первую очередь его нормы могут быть использованы в торговых войнах с Россией, отмечают эксперты.

Документ был подготовлен Кабинетом Министров, он прописывает механизм введения ответных дискриминаций на особо чувствительные статьи импорта из стран, осуществляющих недружелюбную торговую политику по отношению к украинской продукции. Парламент получил право принимать решения о полном либо частичном запрете торговли (эмбарго), лишении режима наибольшего содействия и льготного торгового режима. Правительство же сможет самостоятельно вводить режим лицензирования импорта товаров.

Как пояснил глава подкомитета Верховной Рады по вопросам международной экономической политики А. Плотников (Партия регионов), принятый законопроект легализует принятие ответных дискриминационных мер, тогда как до сих пор оно, в принципе, противоречило законодательству и могло быть оспорено в суде.

Принятие этого документа совпало с проводимой в России кампанией по ограничению доступа украинских сыров на российский рынок. Однако в парламентском большинстве акцентируют внимание на том, что принятый законопроект не имеет антироссийской направленности. Как рассказал директор экономических программ Центра им. Разумкова В. Юрчишин, возможности украинских властей адекватно реагировать на дискриминации существенно выросли. «До сих пор реакция Украины на дискриминации наших товаропроизводителей на российском рынке была очень вялой. Теперь Кабмин может ввести массовые проверки качества и соответствия российской продукции, а Верховная Рада – отменить для российского экспорта нулевую ставку таможенного сбора, установив ставку, действующую для всех стран-членов ВТО. Это серьезный аргумент, однако возникает сомнение, готовы ли власти к рискам такого обострения», – отмечает эксперт (*Депутаты легализовали ответную дискриминацию импорта // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-24/23485_deputaty-legalizirovali-otvetnuyu-diskriminaciyu-importa). – 2012. – 24.02).*

***

В Верховной Раде зарегистрирован законопроект № 10073 «О внесении изменений в Уголовный кодекс Украины (относительно уточнения вопросов уголовной ответственности в сфере финансового лизинга)».

Проектом предусматривается создание одинаковых конкурентных условий для различных секторов рынка в части защиты инвесторов и участников от преступлений, предусмотренных Уголовным кодексом Украины.

Эксперты УОЛ (Украинское объединение лизингодателей) отмечают, что защита рынка финансового лизинга от таких проявлений существенно отличается от защиты кредитных операций, осуществляемых банками и другими финансовыми учреждениями. При этом данные операции являются, по сути, тождественными. Банки имеют право на проведение операций финансового лизинга. Законопроектом предусматривается исправление такого положения.

В частности, проектом предусмотрено внесение изменения в ст. 222 Уголовного кодекса Украины, которой установлена уголовная ответственность за мошенничество с финансовыми ресурсами. Предлагается предусмотреть ответственность за предоставление заведомо неправдивой информации банкам или другим кредиторам с целью получения имущества (в том числе по договору финансового лизинга), то есть ответственность на том же уровне, как за такое же преступление с целью получения кредита.

Предлагается путем внесения изменений в ст. 388 Уголовного кодекса Украины предусмотреть, что растрата, отчуждение, сокрытие, подмена, повреждение, уничтожение имущества, которое передано в финансовый лизинг, является преступлением, предусмотренным на уровне таких действий с имуществом, находящимся в залоге
(Вводится уголовная ответственность в сфере лизинга // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-24/23501_vvoditsya-ugolovnaya-otvetstvennost-v-sfere-lizinga). – 2012. – 24.02).

***

Верховна Рада України ухвалила проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення правил руху через залізничні переїзди та перевезень пасажирів автомобільним транспортом» (№ 8747).
Згідно із внесеними змінами ст. 123 Кодексу України про адміністративні правопорушення викладено в новій редакції. Відтепер за порушення особою, яка керує транспортним засобом, правил руху через залізничний переїзд (крім порушення, передбаченого ч. 2 цієї статті) накладатиметься штраф у розмірі від 20 до 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За в'їзд на залізничний переїзд особою, яка керує транспортним засобом, у випадках, коли рух через переїзд заборонений, розмір штрафу збільшено з 20–25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до 50–70 неоподатковуваних мінімумів. Це також загрожує вилученням транспортного засобу чи позбавленням права керування ним на строк від шести місяців до одного року. Також можливе стягнення штрафу і з інших осіб – від 75 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від 10 до 15 діб, а також вилучення транспортного засобу.

За порушення, передбачене ч. 2 цієї статті, вчинене водієм транспортного засобу під час надання послуг з перевезення пасажирів або під час перевезення небезпечних вантажів, законодавчо прописано позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до трьох років (з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого).

Згідно із законом, «перевезення пасажирів автобусами в нічний час (з 22 год. до 6 год.), крім тих, що здійснюються на маршрутах загального користування в режимі регулярних пасажирських перевезень, а також тих, що здійснюються автобусами, обладнаними тахографами, тягне за собою накладення штрафу на водіїв від 50–80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Документом також визначено, що «повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу від 80–120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

«Укрзалізниця» звертається до водіїв із закликом дотримуватися правил дорожнього руху під час перетині залізничних переїздів та не ризикувати своїм життям та життям пасажирів (*Верховна Рада збільшила штрафи за порушення правил руху через залізничні переїзди // Рупор Житомира (<http://ruporzt.com.ua/vlada/37025-verhovna-rada-zblshila-shtrafi-za-porushennya-pravil-ruhu-cherez-zalznichn-pereyizdi.html>). – 2012. – 25.02).*

***

В Україні вступил в силу Закон «О государственной программе приватизации на 2012–2015 гг.». Прогнозируемый объем поступлений средств от продажи и управления государственным имуществом в государственный бюджет Украины в течение действия программы составляет 50–70 млрд грн.

Согласно закону, высокие темпы приватизации государственных объектов предполагается обеспечить в результате: привлечения к приватизации более широкого круга государственных объектов; упрощения процедур подготовки к приватизации объектов в целях сокращения затрат времени; введения упрощенных способов продажи государственных объектов, не пользующихся спросом у потенциальных покупателей (в случае если объекты не проданы с применением других конкурентных способов), в частности образом: продажи путем снижения цены до уровня фактического спроса без ограничения

минимальной цены продажи; дробления пакетов акций (менее 25 % уставного капитала акционерного общества) и продажи их отдельными лотами на фондовых биржах; продажи без объявления цены широких слоев населения и будет способствовать развитию фондового рынка (*Вступил в силу закон о госпрограмме приватизации на 2012-2015 годы // Паралель-Media (<http://paralel-media.com.ua/p44624.html>). – 2012. – 21.02).*

***

Кабмин увеличил квоту на выращивание конопли на 47 %, или на 552 га до 1,727 тыс. га в 2012 г. Об этом говорится в постановлении Кабмина № 128 от 22 февраля.

Квота на выращивание мака снотворного должна составить 1,24 тыс. га, что в 3,8 раза меньше, чем в 2011 г.

Напомним, в марте 2011 г. Кабмин сократил квоту на выращивание конопли в 28 раз до 357 га в 2011 г., затем в июле увеличил квоту на выращивание конопли в 3,3 раза до 1,2 тыс. га (*Кабмин разрешил выращивать на 47 % больше конопли // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-24/23495_kabmin-razreshil-vyrashhivat-na-47-bolshe-konopli). – 2012. – 24.02).*

***

Семь депутатов Верховной Рады предлагают исключить букмекерскую деятельность из списка запрещенных азартных игр.

Об этом говорится в законопроекте, зарегистрированном в парламенте 15 февраля. Соответствующие изменения авторы предлагают внести в Закон «О запрете игорного бизнеса в Украине».

В документе букмекерской деятельностью называется организация пари и тотализаторов по результатам событий, которые должны состояться и результаты которых частично можно прогнозировать.

Лицензировать организацию и проведение букмекерской деятельности депутаты предлагают уполномочить Министерство финансов.

В пояснительной записке к законопроекту авторы отмечают, что в странах Европейского Союза (Франция, Италия, Австрия, Чехия, Польша, Словакия) и в Австралии деятельность букмекерских контор и тотализаторов разрешена.

Авторы также отмечают необходимость разрешить букмекерскую деятельность в связи с Евро-2012, поскольку во всем мире спортивные соревнования сопровождаются букмекерской деятельностью.

По мнению депутатов, запрет на букмекерскую деятельность не позволит украинским и иностранным болельщикам делать ставки на любимую команду во время Евро-2012, а это приведет к оттоку денежных средств в иностранные букмекерские конторы.

Авторами документа являются депутаты Рады В. Бондик, Э. Прутник, А. Плотников, И. Попеску и А. Пинчук (все – от фракции Партии регионов), Ю. Литвин и В. Баранов (оба – фракция Народной партии) (*В Раде хотят*

легализовать букмекерский бизнес перед Евро-2012 // PRESIDENT.org.ua (http://president.org.ua/news/news-317052). – 2012. – 19.02).

***

Депутаты Верховной Рады от фракции Коммунистической партии П. Симоненко, В. Матвеев, А. Бабурин и Н. Кравченко предлагают парламенту предоставить государству право инициировать возвращение в государственную собственность ранее приватизированных предприятий стратегических отраслей экономики. Об этом говорится в законопроекте «О возвращении в государственную собственность приватизированных предприятий стратегических отраслей экономики», который зарегистрирован в Верховной Раде под № 10065.

Согласно законопроекту, Верховная Рада в рамках программ развития стратегических отраслей экономики может предусмотреть реприватизацию предприятий.

Обоснованиями для реприватизации могут быть: необходимость для нужд экономики и безопасности государства; проведение политики институциональных преобразований в государстве; необходимость нахождения объекта в госсобственности для достижения задач программы развития отрасли и экономики в целом.

Документ предусматривает, что курирующий программу развития соответствующей отрасли орган исполнительной власти предлагает собственнику предприятия вернуть его в госсобственность по процедуре выкупа, и если собственник соглашается, то стороны проводят переговоры о сумме выкупа, а затем оформляют договор купли-продажи предприятия.

Если собственник не соглашается с реприватизацией, то власти обращаются в суд с требованием провести принудительное отчуждение предприятия, и если суд удовлетворяет такой иск, то он и определяет сумму компенсации собственнику за предприятие.

Также реприватизация может проводиться путем реорганизации предприятия, ее реализация схожа с процедурой выкупа, в случае несогласия собственника дело разбирает суд, он же и определяет сумму компенсации (*Коммунисты хотят узаконить реприватизацию // Главком: Новости политики и экономики (http://glavcom.ua/news/71142.html). – 2012. – 20.02).*

***

Народные депутаты Я. Сухой (ПР) и Е. Лукьянова (НУ – НС) подали в Верховную Раду законопроект, которым предлагают пересмотреть ставки налога на доходы физлиц. Повышенная налоговая нагрузка – 17 % – помимо доходов, превышающих 10-кратный размер минимальной зарплаты, будет распространяться и на бездетных украинцев, достигших 30 лет. «До 30 лет человек имеет право думать, кого он хочет себе в жены или мужа, есть время получить образование, сделать карьеру, создать семью и попробовать родить

ребенка», – пояснює Е. Лукьянова. Ісключенням стануть бездетні інваліди І–ІІІ груп. Семьи, виховуючі одного-двох дітей, будуть платити податки за звичайною ставкою 15 %, трьох-чотирьох (за умови, що молодший дитина повинен досягти трьох років) – 10 %, п'яти і більше – 5 % незалежно від рівня доходів. «У нас ставка прив'язана до доходу, але ми забуваємо, що сім'я, яка має дитину, втрачає в доходах, і держава не компенсує втрати. Виплати за народження – добре, але є дитсад, школа, вища освіта», – каже депутат (*Депутати хочуть підвищити податкове навантаження бездетних громадян // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-24/23476_deputaty-xotyat-povyisit-nalogooblozhenie-bezdetnyx-grazhdan). – 2012. – 24.02).*

ВІДГУКИ

Новий Кримінально-процесуальний кодекс

Проект нового КПК з урахуванням отриманих усіх поправок має найближчим часом пройти друге читання. Можливо, він буде остаточно прийнятий і підписаний Президентом уже в березні. При цьому кардинальної зміни ідеології законопроекту не буде, мова йде виключно про технічні поправки.

В. Янукович запропонував радикально змінити систему представництва в кримінальному процесі. Відтепер сторона захисту матиме «дзеркальні», тобто рівні права з обвинуваченням. Гарантується рівний доступ сторін до проведення слідчих дій, ознайомлення з документами, залучення експертів та свідків.

Наступне питання – судовий контроль. Після прийняття кодексу лише суддя буде приймати рішення про обрання запобіжного заходу. Сьогодні це рішення іноді приймають слідчі і прокурори.

Ще одне нововведення цікаве для бізнес-середовища. Тепер вилучати документи в підприємців і звичайних громадян можна буде лише за рішенням суду з чітким обґрунтуванням необхідності такого вилучення. Просто так заблокувати роботу підприємства стане неможливим. Накладення арешту на майно, обшук в офісі, на складі та інших приміщеннях також здійснюватимуться тільки за рішенням суду.

Серед запропонованих заходів, крім узяття під варту, визначено заставу, поручництво, домашній арешт, заборону на виїзд за кордон або відвідування певних установ. За новим КПК належить ще дуже постаратися, щоб потрапити в СІЗО.

Це означає, що тепер не можна посадити людину в тюрму. До речі, ця частина законодавства вже діє, і за два тижні на рахунки Держказначейства надійшло 88

млн грн застави, що є безпрецедентною цифрою в історії України. Відміна стадії дізнання та перехід відразу до досудового розслідування означає, що терміни слідства і кількість паперової роботи мають скоротитися.

Прокурор відтепер не зможе витребувати будь-яку справу для самостійного розслідування, не вибирає запобіжного заходу, не проводить обшук, не вилучає речі, не усуває з посади, а доказом у справі не будуть визнаватися свідчення обвинуваченого під час слідства. У слідчих зникає сенс допитувати людину «з пристрастю», застосовувати силу, тоді як у суді є відкрите засідання, є змагальність сторін, і суддя не вибиває свідчення.

Є в кодексі і норма про присяжних. У світі є дві моделі. Перша діє в США, Росії, Франції, коли журі з 12 осіб визначає, чи винен підсудний, а потім суддя призначає покарання. Друга модель – це коли декілька суддів і присяжних разом вирішують питання винуватості і призначають міру покарання. Україна вибирає другу модель, яка існує в Німеччині, Австрії, Швеції. У нас будуть засідати два судді і троє присяжних, але тільки під час розгляду злочинів, які передбачають довічне ув'язнення. Зробити всі суди, всі справи з присяжними-нереально, бо треба оберігати присяжного від усіх контактів, тиску з боку зацікавлених осіб. Це досить важко реалізувати.

Кодекс також передбачає широке використання новітніх технологій, наприклад, допити у форматі відеоконференції. Тепер можна не їздити через усю країну на допит, а провести на місці.

Рада Європи вже заявила, що цей кодекс на 99 % відповідає європейським стандартам. Також розробники нового КПК отримали позитивний відгук від Департаменту юстиції США.

В. Лещенко, народний депутат України (фракція КПУ): «Проект КПК вводить несуществующие в Конституции Украины и Криминальном кодексе Украины термины, в частности “криминальный проступок”. Но самый главный минус кодекса – это явное ограничение прав граждан, что Компартия категорически не приемлет. Что же касается возможности находиться в домашних условиях под залогом после оглашения приговора, то такое смогут позволить себе только богатые люди, что фактически даст им возможность оставаться безнаказанными после совершения преступлений».

А. Портнов, голова управління з питань судоустрою Адміністрації Президента: «Очікуючи критику, ми спеціально провели документ через дві міжнародні експертизи. І експертів обирали не ми, а Рада Європи. Так от, після першої експертизи ми отримали 90 сторінок різних рекомендацій. Після цього ми півтора місяці працювали і на 99 % врахували їх. Мені все зрозуміло. Хотів би також зазначити, що під час роботи над документом основними противниками були не парламентська опозиція, а представники правоохоронних органів. З ними йшла справжня боротьба. Вони були проти того, що адвокат отримує такі ж права, як і прокурор. Не можна людям з пострадянською системою мислення це все зрозуміти і прийняти. Якщо слідчий вважатиме, що йому потрібно закріпити

свідчення (як докази) до суду, він звернеться до слідчого судді, у присутності якого і будуть брати свідчення. І так ми підемо від тортур. Суд може обрати утримання під вартою, як правило, тільки за насильницькі злочини. Якщо суд обирає цей запобіжний захід щодо ненасильницьких злочинів, він зобов'язаний вказати суму застави, внесення якої автоматично звільняє людину в залі суду. У суду немає альтернативи. Є кілька типів судів присяжних. Наприклад, у США він складається з 12 присяжних і судді. Присяжні вирішують – винна людина чи ні, а суддя вже встановлює покарання. У Європі інший принцип, який взяли ми. Наш суд складається з трьох присяжних і двох суддів, вони разом приймають рішення, мають однаковий статус і гарантії. Ми вирішили йти цим шляхом, оскільки останнім часом американські вчені часто критикують власну модель, до того ж нам треба враховувати фінансові можливості держави. Ми також спеціально обмежилися тільки справами, де передбачений довічний термін, оскільки важко спрогнозувати, чи готові громадяни (присяжні. – Ред.) вершити саме незалежний суд».

Б. Клімчук, голова Волинської ОДА: «Уперше в історії України у законодавстві пропишуть пріоритет Людини над державним обвинуваченням. Цього вдалось досягти завдяки політичній волі Президента та Верховної Ради України. Як адміністратор, який у своїй роботі щодня стикається з цими питаннями, однозначно наголошу, що це – революційний та європейський документ. За ним слідує прийняття законопроекту про адвокатуру, адже в Україні так склалось, що на першому місці були слідчі органи. Нині ж завдання держави – зробити для всіх рівні умови. За тією моделлю сталінсько-хрущовського зразка 1961 р., що працювала в Україні до цього часу, не можна було зробити державу європейською, тим паче, впроваджувати реформи, які спрямовані на людей і для їх благ. Пам'ятаєте, як тоді жартували: “була б стаття, а людина знайдеться?”. Сучасний законопроект, ініційований Президентом України В. Януковичем, – спосіб гармонізації стосунків держави і громадянина, що мають наблизити наше суспільство до ідеалу соціальної справедливості».

Законопроект про ГТС

У парламенті зареєстровано урядовий законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою забезпечення реформування нафтогазового комплексу» (№ 9429), який передбачає надання необхідних повноважень Кабінету Міністрів України здійснювати реформування НАК «Нафтогаз України» шляхом зняття заборони розпорядження основними фондами, які не забезпечують ведення діяльності з транспортування магістральними та/або розподільними трубопроводами, зберігання в підземних газосховищах Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», дочірніх та заснованих нею підприємств, а також на реорганізацію державних підприємств

магістрального трубопровідного транспорту за рішенням Кабінету Міністрів України в установленому законодавством порядку.

Одні політичні сили стверджують, що документ спрямований на реформування галузі, інші ж вважають, що він покликаний дозволити приватизацію української газотранспортної системи. Деякі експерти вважають, що проект закону про реформування нафтогазового комплексу Україна має прийняти, щоб привести національне законодавство у відповідність до Європейської енергетичної хартії. Також ситуацію підігріває те, що російський газовий концерн «Газпром» ніколи не приховував бажання отримати у власність ГТС України та називав це умовою зниження цін для України – як це вже відбулося в ситуації з Білоруссю. Ну а поки що, після блокування роботи Верховної Ради опозиційними силами, влада вирішила відкласти розгляд законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою забезпечення реформування нафтогазового комплексу» для пошуку найбільш прийняттого варіанта користування газотранспортною системою. На думку деяких експертів, законопроект узагалі є просто елементом гри України з Росією у газових відносинах.

В. Литвин, Голова Верховної Ради: «У нас монополістом, який визначає всі правила гри на газовому ринку, є “Нафтогаз України”. Отже, необхідність внесення змін до відповідного закону зумовлена потребою виконання Європейської енергетичної хартії, про необхідність дотримання якої так завзято виступають ті, хто блокує роботу парламенту. У відповідному законопроекті немає такої постановки питання. Тому все це надумано, це – політичні ігри, намагання реалізувати певні сценарії, які вестимуть до загострення конфлікту в Україні. Сьогодні реалізується сценарій загострення політичного протистояння, розхитування країни, тим більше, що це значною мірою падає на сприятливий ґрунт значного невдоволення людьми соціально-економічною ситуацією в країні».

І. Заєць, народний депутат від блоку НУ – НС: «Поява законопроекту у Верховній Раді саме після приїзду С. Нарішкіна (спікера Державної думи РФ. – Ред.) – це реакція нашої влади на пропозиції, які надійшли з Москви. Про це говорить характер самого законопроекту. Тут сказано, що господарські організації, які створюються на базі об’єктів держвласності, однак не підлягають приватизації, можуть відчужуватися. Це говорить про те, що ніхто не думає про реструктуризацію “Нафтогазу” відповідно до зобов’язань перед Європейським Союзом. Ніхто у світі не торгує стратегічними ресурсами, за будь-якої вигоди».

А. Кінах, народний депутат від Партії регіонів, колишній прем’єр-міністр: «Пункт перший – приватизації ГТС не буде. Пункт другий – не можна допустити природного монополіста “Газпром” до внутрішніх мереж, чого не допускає жодна держава, це руйнує національно-енергетичну безпеку. І, безумовно, третє, – потрібно створити консорціум у варіанті участі трьох сторін. Пункт четвертий – у разі створення тристороннього консорціуму Росія має чітко

дати забор'язання відмови від будівництва «Південного потоку». Україна чітко сформувала позиції. Я впевнений, що треба зробити все, щоб вирішити це питання в досудовому характері, бо Україна і Росія є дуже серйозними чинниками енергетичної безпеки Європи».

В. Землянський, незалежний експерт: «Українська газотранспортна система не має аналогів у Європі. Вона настільки унікальна сьогодні, що навіть пан Міллер сьогодні заявив про те, що її потрібно здавати в музей. Але виходячи з гостроти питань, які піднімаються на переговорах Росії та України, то він бажає стати директором цього музею. Аналогів їй сьогодні не існує. Більшість обсягу російського газу йде до Європи саме через українську ГТС. Жоден з газопроводів не має газових сховищ, жоден з газопроводів немає такої потужності, яку має українська ГТС: на вході 178 млрд куб. м, на виході – 140 млрд без модернізації. Щоб було зрозуміло, за контрактами “Газпром” постачає до Європи приблизно 150–155 млрд куб. м газу. Україна має змогу вже сьогодні 140 млрд протранзитувати без будь-якої модернізації. Тому зрозуміло, чому Росія починає “торги на пониження” вартості української ГТС».

А. Александровська, перший секретар Харківського обкому КПУ: «У нас є приватні компанії, які співпрацюють, є договірні відносини, проте тут мова йде або про можливість створення консорціуму, або спільного управління газотранспортною магістраллю. Питання дуже серйозне, тому Верховна Рада буде над ним працювати за результатами домовленостей про можливість спільної діяльності, за якої будуть враховані інтереси двох сторін. Тобто, повинна бути знайдена юридична основа. Щодо своєї газотранспортної системи Україні не слід діяти за принципом “як не з’їм, то понадкушую”. Європа дуже потребує російського газу, а Україні слід думати про добробут своїх громадян».

О. Гудима, народний депутат від БЮТ: «Цей блеф є слабенький, тому що прийняти закон ще нічого не означає. Росіяни до президентських виборів нічого робити не будуть. Це не є шантаж. Це буцімто жест доброї волі, але росіян він не влаштовує. Бо після того потрібно підписати міждержавну угоду, їм доведеться піти на знижку на газ, ратифікувати це в парламенті. А в Росії пам’ятають, які тут були петарди і дим, коли розглядали «харківські угоди». Тим більше, перед парламентськими виборами настрої тут буде ще гірший. Якщо дивитися на ті впливи, які існують навколо В. Януковича, деколи певні групи роблять зовсім несподівані речі. Є так звана група “газовиків” “РосУкрЕнерго”, де найбільш впливовою фігурою є Д. Фірташ. Вона матиме великі проблеми, якщо цей закон буде прийнятий. Вони не зацікавлені в його прийнятті. Якщо НАК “Нафтогаз” буде поділений на шматки, що буде з тими облгазами, якими володіє Фірташ? Може бути, що росіяни захочуть у пакеті з трансгазом отримати контроль над облгазами. Виходить, їх мають забрати у Фірташа. Йому це не підходить».

О. Єфремов, голова фракції Партії регіонів: «Для того, чтобы устранить все недостатки законопроекта, его нужно вынести в сессионный зал». Кроме того, по словам А. Єфремова, модернізувати законодавство в сфері ГТС України

необходимо, інакше «труба» превратиться в ненужный металлолом. «В конечном результате мы можем получить кучу никому не нужного металлолома».

Закон «Про державну службу»

Верховна Рада прийняла закон, відповідно до якого державні службовці першої категорії можуть працювати і після досягнення ними 65-річного віку. За словами авторів, закон зумовлений необхідністю належного забезпечення державних органів досвідченими кадрами, «збереженням інституційної пам'яті та створенням умов для ефективного виконання органами державної влади покладених на них завдань».

Закон визначає принципи, правові та організаційні основи держслужби, умови та порядок реалізації громадянами права на державну службу. У ньому Рада змінила класифікацію посад держслужби.

Зокрема, замість передбачених чинним законом семи категорій держслужбовців новою редакцією посади держслужби залежно від характеру та обсягу посадових повноважень поділяються на п'ять груп, кожна з яких ділиться на чотири підгрупи. До того ж замість діючих 13 рангів вводиться дев'ять рангів держслужби.

Відповідно до прийнятого закону, право на держслужбу з урахуванням вимог щодо рівня професійної компетентності, напряду підготовки та обмежень, встановлених законом, мають громадяни України, яким виповнилося 18 років і які вільно володіють державною мовою.

Водночас Рада відхилила кілька виправлень, якими пропонувалося зобов'язати держслужбовців не просто знати державну мову, але й користуватися нею під час виконання службових обов'язків.

Законом передбачається, що держслужбовцями не можуть бути особи, які мають громадянство іншої держави. Також не допускається призначення осіб на посади державної служби, на яких вони будуть безпосередньо підпорядковуватися близьким особам. Відповідно до нової редакції закону, держслужбовець не має права організувати страйки і брати в них участь, до того ж він повинен неупереджено виконувати свої обов'язки, незважаючи на партійну приналежність та особисті політичні переконання.

Відповідно до закону, схема посадових окладів держслужбовців щорічно визначається Кабінетом Міністрів, при цьому мінімальний розмір посадового окладу чиновника не повинен бути меншим, ніж два розміри мінімальної зарплати.

Закон набуває чинності з 1 січня 2013 р. Ініціатором законопроекту виступив Президент В. Янукович. Документ був розроблений у рамках адміністративної реформи «для підвищення якості державного управління і зниження рівня корупції». Одразу ж

після прийняття Закону почалися жваві дискусії серед експертів та представників різних політичних сил.

О. Зарубінський, представник фракції Народної партії: «Дискримінацією, а більше того, аморальщиною й анахронізмом є обмеження права на працю. Такі обмеження не передбачені Конституцією України. Ніхто не може за віковою ознакою визначати, чи ця людина може працювати, чи не може працювати. Це безглуздя».

П. Петренко, керівник Юридичного департаменту партії «Фронт змін»: «Новий законопроект про державну службу дасть можливість держслужбовцям першої категорії обіймати посаду на держслужбі після досягнення 65-річного віку. При цьому граничного терміну перебування на посаді в проекті закону не передбачено. Такими своїми діями діюча влада повертає Україну на півстоліття в минуле – у часи “андроповщини”, коли середній вік еліти партії становив 70 років, а помирили посадовці просто на своїх робочих місцях. Нинішня влада займається сьогодні хворобливо викривленим законотворенням – фактично прописує закони під себе. Законопроект щодо внесення змін до закону про державну службу покликаний якнайдовше протримати провладних ставлеників на їхніх посадах, тобто – біля “годівниці”».

В. Толкованов, голова Національного агентства з питань державної служби: «У 2012 р. буде проведено основний етап реформування державної служби. Правовою базою для цього є новий Закон України “Про державну службу”. Нацдержслужба, як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, буде координувати роботу різних органів влади з питань нормативного та організаційного забезпечення впровадження нового Закону. Більшість заходів належним чином відображені в цьогорічному Національному плані дій Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. Для впровадження нового закону необхідно розробити 22 нормативних документи, організувати навчання кадрів; актуалізувати систему підготовки та перепідготовки державних службовців».

О. Бондар, депутат фракції «БЮТ – Батьківщина»: «Новий законопроект, знову ж таки, робиться в ім'я того, що в нас є пан Азаров, якого треба все ж таки продовжувати працевлаштовувати, тому що цього року йому виповнюється 65 років. На жаль, цей законопроект є яскравим прикладом того, як під виглядом реформування державної служби влада намагається захистити власні інтереси окремих високопосадовців».

Інше

Українське законодавство потребує нового Закону «Про захист суспільної моралі». Про це заявив голова Національної комісії з питань захисту суспільної моралі В. Костицький.

За його словами, до цього закону в комісії є багато претензій. Експерт пояснив, що документ не повністю охоплює інформаційну сферу України, а також дає можливість державним органам впроваджувати цензуру, зокрема, на еротичну продукцію.

В. Костицький нагадав, що процедура розробки нового закону триває вже протягом трьох років, проте цей документ його все одно не влаштовує.

Експерт пояснив, що в законопроекті є багато недоробок: «Рівною мірою мене не влаштовує чинний закон і той проект закону, який проходив обговорення у Верховній Раді. Мені здається, його необхідно допрацьовувати. Товариство рано чи пізно до цього прийде» (*Закон «Про захист суспільної моралі» застарів // GolosUA.com (http://www.golosua.com/ua/main/article/politika/20120220_zakon-o-zaschite-obschestvennoy-morali-ustarel-kostitskiy). – 2012. – 20.02).*

***

Депутат-«регіонал» А. Стоян не підтримує позицію своїх колег по партії, які просять Конституційний Суд скасувати деякі норми антикорупційного закону, зокрема, обов'язкового декларирования витрат. «Я, як людина, який очолює підкомітет з соціальної захисту, проти такого підходу моєї політичної сили. Тому що я вважаю, що одна з складових підвищення соціальної захисту наших громадян – це додаткове оподаткування багатства людей. Це є у тебе, заробити ти, ти став багатим людиною. І для того, щоб було більш соціально справедливим, потрібно підвищити оподаткування», – заявив А. Стоян.

*«Безумовно, я свою точку зору видам і на фракції, і в парламенті. Тому що захищати людей треба всіх – і бідних, і багатих, але для соціальної справедливості, нічого не було б страшним якщо б було введено таке оподаткування (на розкоші. – Ред.)», – додав він (*В ПР знайшли сторонники декларацій і податку на розкоші // Главком: Новини політики і економіки (<http://glavcom.ua/news/71186.html>). – 2012. – 21.02).**

***

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту вітчизняних товаровиробників у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії іноземних держав, митних союзів або економічних угруповань», не є антиросійським. Про це заявив народний депутат від фракції Партії регіонів О. Плотніков.

Він також додав, що насамперед, законопроект дає можливість Міністерству економічного розвитку, а також іншим міністерствам і відомствам застосовувати відповідні заходи у відповідь на недружні дії з боку міжнародних організацій або окремих держав.

«Але це не означає, що, прийнявши цей закон, ми відразу ж починаємо застосовувати якісь конкретні санкції проти тих, хто зробив нам погано, у тому числі і щодо ситуації з сиром», – заявив він.

Підсумовуючи, О. Плотніков підкреслив, що цей закон відкриває юридичні можливості застосовувати Україні штрафні санкції проти тих, хто застосовує ці штрафні санкції стосовно України (*Закон про захист вітчизняних товаровиробників не є антиросійським // GolosUA.com (http://www.golosua.com/ua/main/article/politika/20120223_zakon-o-zaschite-otechestvennyih-tovaroproizvoditeley-ne-yavlyaetsya-antirossiyskim-partiya-regionov). – 2012. – 23.02).*

***

Э. Закович, генеральный директор группы компаний ПримоКоллект, убеждена: меры (Ред. – налог на бездетность), которые депутаты считают стимулирующими, на практике будут иметь совершенно другое, угнетающее действие.

«Во-первых, это прямое нарушение конституционного права граждан на свободу жизненного выбора. Нигде в Европе вы не встретите подобного норматива, потому что эти методы – удел авторитарных стран с низким уровнем социального развития. Более того – молодые люди, которые зачастую оказываются без социальной поддержки, но хоть как-то рассчитывают свои траты, окажутся на грани выживания», – полагает она.

Эксперт убеждена – стимулировать рождаемость нужно другими, рациональными методами и усилением социальной защиты молодых семей.

«В большинстве европейских стран одноразовые выплаты при рождении ребенка отсутствуют. Однако родители получают денежную поддержку со своих рабочих мест, и часто – возможность в домашних условиях совместно воспитывать чадо до определенного возраста, сохраняя рабочее место и зарплату. Думаю, если бы что-то подобное работало в Украине, и люди почувствовали, что за разговорами правительства стоят реальные действия, направленные на улучшение их жизни, никого бы не приходилось убеждать заводить детей», – полагает Э. Закович (*Налог на бездетность похоронит экономику и вырастит долги // КИД (http://zadonbass.org/news/society/message_45755). – 2012. – 25.02).*

***

Кабинет Министров одобрил разработанный Минюстом проект закона «О документах Украины, удостоверяющих личность, подтверждающих гражданство Украины, дающих право на выезд из Украины и въезд в Украину». В случае прохождения проекта в парламенте, привычная каждому система «внутренний паспорт/заграничный паспорт» будет изменена до неузнаваемости. Как рассказали в Министерстве юстиции, шоковой смены документов «паспортная реформа» не предусматривает. Однако проект закона гарантированно

сулит населению дополнительные траты и, похоже, некоторые неудобства. А вот «удобного» единого паспорта украинцы так и не дождутся.

В случае принятия упомянутого законопроекта в Раде, нынешний заграничный паспорт будет постепенно уступать место паспорту гражданина Украины нового образца. Он будет удостоверять личность, подтверждать гражданство и давать право выехать за пределы Украины. Его можно будет оформить любому гражданину с любого возраста либо обменять на действующий заграничный паспорт сразу же после принятия закона и всех необходимых подзаконных актов (на их принятие дается два месяца). Однако после окончания действия имеющегося на руках заграничного паспорта либо при изменении информации (например, смены фамилии) оформление документа нового образца будет осуществляться в обязательном порядке. На платной основе.

Новый паспорт будет иметь оцифрованную фотографию и подпись, машиносчитываемую зону и бесконтактный электронный носитель. В машиносчитываемой зоне будет дублироваться вся графическая информация из паспорта (название государства, реквизиты документа, фамилия и имя (без отчества), пол, гражданство, дата и место рождения). А в электронном носителе – еще и оцифрованная фотография и подпись, а также отпечатки двух указательных пальцев (за неимением – двух других) лиц, достигших 12-летнего возраста. Паспорт будет выдаваться лицам, не достигшим 16-ти лет на пять лет, а достигшим – на 10 лет.

Одновременно, при одобрении в парламенте законопроекта, нынешний внутренний паспорт будет называться удостоверением. Но все привычные черты паспорта (регистрация, сведения о браке и детях и т. п.) будут сохранены в этом документе.

В Минюсте уверяют, что обязательной замены «паспорта» на «удостоверение» не предусматривается. Однако при любом внесении изменений во внутренний паспорт (к примеру, изменение фотографии по исполнению 25 и 45 лет) повлечет за собой оформление документа нового образца в обязательном порядке. Также на платной основе.

В удостоверении не будет всех «европейских норм» паспорта гражданина Украины. А именно: машиносчитываемой зоны и бесконтактного электронного носителя, фотография будет вклеиваться, подпись также не будет оцифровываться. Что любопытно, согласно одобренному Кабмином проекту закона (по крайней мере, в обнародованной на сайте Минюста редакции) и в удостоверении не будут вписывать отчество гражданина.

Можно без проблем подсчитать, что замена паспортов на удостоверения для многих в стране может начаться (при условии одобрения правительственного законопроекта Радой) уже с момента необходимости смены «возрастной» фотографии, как и предусматривает законопроект. Участники столичного рынка «оформления» документов подсчитали, что подобные операции для желающих

обойтись без бюрократической волокиты могут вылиться в среднюю цену подготовки загранпаспорта, которая существенно отличается от официальных расценок государства. Сегодня оформление этого документа в Киеве по такой схеме стоит от 100 до 300 долл. в зависимости от срочности.

Конечно, – и это доказывает не один украинский закон, – ко второму чтению (да и после принятия) отечественные законодательные акты претерпевают нередко кардинальные изменения. Такая судьба наверняка ожидает и этот документ. Стоит также вспомнить и октябрьское вето Президента на уже принятый Радой похожий закон, внесенный группой народных депутатов. Сейчас на рассмотрение парламента подан альтернативный законопроект, который также вызывает у экспертов нарекания.

В общем, не исключено, что уже через несколько месяцев в стране будет ходить сразу четыре разных удостоверяющих личность и подтверждающих гражданство документа – два действующих паспорта, паспорт нового образца и новое удостоверение. Нормы законопроекта предполагают, что довольно значительный период времени эти четыре вида документов будут одновременно находиться в обороте.

Это несет головную боль не только законодателям и чиновникам, – ввиду необходимости внесения изменений в целый ворох законодательных и нормативных актов, – но и, похоже, обычным гражданам. Ведь коммерческим банкам придется также изменить свои внутренние правила – удостоверить личность и подтвердить гражданство будут уже не два, а четыре документа. Все это наверняка потребует времени и повлечет неизбежные неудобства клиентов банков в «переходный» период (*200 долл. за смену фото в паспорте // TopMedia (http://topmedia.com.ua/news/show/2012-02-21/23361_200-dollarov-za-smenu-foto-v-pasporte). – 2012. – 21.02*).

ЗАРУБІЖНІ ПРАВОВІ НОВИНИ

27 февраля в Женеве начнется дипломатический процесс, в результате которого может быть принята новая конвенция, предоставляющая ООН беспрецедентную власть над Интернетом, предупреждает в своей статье в The Wall Street Journal Роберт М. Макдауэлл, член Федеральной комиссии США по делам связи. Десятки государств, в том числе Россия и Китай, требуют заключить конвенцию до конца года. «Как сказал в июне прошлого года российский премьер-министр Путин, его цель и цель его союзников – установить международный контроль над Интернетом через Международный союз электросвязи (МСЭ), организацию под эгидой ООН, которая руководствуется международными соглашениями», – говорится в статье.

По мнению автора, если новый режим регулирования Интернета будет принят, он подорвет работу нынешнего, успешно действующего с 1988 г. Интернет традиционно управляется неправительственными организациями по так называемой «мультиакционерной» модели управления, которую автор считает секретом успеха. Правительства обычно не вмешиваются в работу Интернета. Доступ к Интернету улучшает условия жизни людей быстрее и основательнее, чем любая другая технология в истории.

Однако сегодня Россия, Китай и их союзники среди государств-членов МСЭ хотят распространить конвенцию на сферы, которые ранее не регулировались. «Страшно читать даже частичный список предложений, которые могут стать международными нормами в декабре на конференции в Дубае», – полагает автор.

Он перечисляет несколько положений: международный контроль кибербезопасности и тайны данных, плата за «международный» интернет-трафик, экономическое регулирование пиринга; контроль МСЭ над рядом функций Icapn, «регулирование тарифов и методов международного роуминга в мобильной связи».

Ввод международного регулирования наверняка повлечет за собой «балканизацию Интернета», как выражается автор. Централизованное регулирование сверху несовместимо с архитектурой Интернета, предостерегает автор. Производительность труда, рост уровня жизни и прогресс свободы будут парализованы, особенно в развивающихся странах.

Сторонники регулирования на данный момент более энергичны, чем поборники мультиакционерного подхода, предостерегает автор. Чтобы принять конвенцию, достаточно собрать простое большинство голосов государств-членов МСЭ (их 193). По некоторым оценкам, поддержать межправительственное регулирование могут около 90 стран – то есть для большинства не хватает всего семь.

«Мы должны пробудиться от спячки», – заключает автор (*The Wall Street Journal*. *ООН угрожает свободе интернета // InoPressa* (<http://www.inopressa.ru/article/21Feb2012/ws/internet.html>). – 2012. – 21.02).

***

Россия рассматривает вариант ограничения полетов европейских компаний над Сибирью в рамках принятия возможных ответных мер против решения Европейского Союза обязать авиакомпании платить за выбросы CO₂.

Как сообщил на пресс-конференции заместитель министра транспорта РФ В. Окулов в ходе двухдневных переговоров в Москве представители 29 стран подписали декларацию против европейского закона. Страны согласовали свои действия в ответ на меры ЕС, которые вступили в силу в этом году.

«Мы намереваемся добиться либо отмены, либо переноса введения в силу мер ЕС», – заявил В. Окулов, ранее возглавлявший крупнейшую российскую авиакомпанию ОАО «Аэрофлот».

ЕС не собирается отказываться от распространения действия ETS на международную авиацию из-за недовольства стран, не входящих в ЕС, заявила еврокомиссар по вопросам климата К. Хедегард (Connie Hedegaard). Начало распространения программы ЕС по борьбе с выбросами парниковых газов вызвало критику таких стран, как Китай, США и Япония. Также против выступили Бразилия, Индия, Аргентина, Южная Корея, Таиланд и Саудовская Аравия. По словам В. Окулова, эти страны вместе с Россией подписали декларацию.

ЕС будет защищать свой закон в ИКАО и «абсолютно уверен», что правила соответствуют международному праву, включая принципы ИКАО, отметил представитель высшего органа исполнительной власти ЕС И. Валеро-Ладрон (Isaac Valero-Ladron) (*Оригинал публикации: Russia, Nations Agree on Retaliation to EU Airline CO2 Trade. Опубликовано: 22/02/2012*) Екатерина Шамалова (Ekaterina Shatalova); Мэттью Карр (Mathew Carr) *Страны договорились ответить на решение ЕС по выбросам CO2 (Bloomberg, США) // InoСМИ.ru (<http://inosmi.ru/europe/20120223/186668136.html>). – 2012. – 23.02).*

***

Европейский суд справедливости признал незаконной превентивную фильтрацию информации в социальных сетях, включая попытку запретить пользователям обмениваться видео- и аудиофайлами. Это решение полностью расходится с основными принципами Торгового соглашения по борьбе с контрафакцией (АСТА), которое в ближайшем времени должно пройти процедуру ратификации в парламентах ряда европейских стран, а также в Европейском парламенте.

Представьте, что вы купили диск с интересным фильмом, а потом дали посмотреть его другу. Как бы ни старались защитники авторских прав, ссылаясь на различные пользовательские соглашения, напечатанные мелким шрифтом, вряд ли они помешают вам совершить это «противоправное» действие. Куда легче, казалось бы, препятствовать такому обмену в Интернете, где пользователи социальных сетей нередко на своих личных страничках выкладывают понравившуюся им музыку и фильмы. Долгое время представители правообладателей требовали от администраторов популярных интернет-платформ, таких Facebook и Youtube, ограничивать свободное распространение информации при помощи специальных фильтров. В 2009 г. Бельгийская ассоциация исполнителей, композиторов и издателей решила в судебном порядке обязать социальную сеть Netlog, зарегистрированную в Бельгии, сканировать выкладываемые пользователями файлы на предмет нарушения авторских прав и удалять их при малейшем подозрении. Бельгийский суд передал дело в Европейский суд справедливости (ЕСС), который спустя три года выработал общеевропейскую позицию по этому вопросу.

ЕСС постановил, что социальные сети в этом случае ничем не отличаются от реальной жизни, где нарушения определяются лишь по факту совершённых

действий. Таким образом, никто не может запретить человеку в принципе выкладывать или просматривать выложенный файл, даже если у правообладателей есть подозрения, что в этом случае нарушаются авторские права. Любые фильтры и другие формы превентивной цензуры должны рассматриваться как нарушение прав человека. «Фильтрование потенциально подрывает свободу информации, поскольку такие системы не могут адекватно отличить законное содержание от незаконного, а потому угрожают законной коммуникации, – отмечается в заключении суда. – Несомненно, мы стоим на защите прав интеллектуальной собственности согласно 17-й статье Европейской хартии прав человека. Однако ничто – ни в Хартии, ни в материалах этого дела – не указывает на то, что это право непоколебимо и требует абсолютной защиты. Защита прав интеллектуальной собственности должна находиться в балансе с защитой других фундаментальных прав человека».

Решение суда было вынесено в самый разгар дебатов вокруг Торгового соглашения по борьбе с контрафакцией (АСТА), которое в ближайшее время должно пройти процедуру ратификации в ряде национальных парламентов Евросоюза, а также Европейском парламенте. Отметим, что Германия и несколько других стран ЕС открыто выступают против принятия этого документа, который, помимо прочего, регламентирует превентивную борьбу с пиратством вплоть до ограничения доступа в Интернет пользователям, которых правообладатели подозревают в нарушении авторских прав. Теперь, когда основные положения АСТА были фактически признаны противоречащими Европейской хартии прав человека, всё больше европейских политиков выступают против ратификации документа. В частности, на сторону его противников перешёл президент Европейского парламента М. Шульц (Martin Schulz), который признал, что соглашение ставит права защитников интеллектуальной собственности выше прав и свобод пользователей Интернета (*Оригинал публикации: rg-rb.de. Опубликовано: 24/02/2012. Интернет стал немного свободнее («Русская Германия», Германия) Антон Невзлин // InoСМИ.ru (<http://inosmi.ru/europe/20120227/186922432.html>). – 2012. – 27.02).*

КОМЕНТАРІ ЗАРУБІЖНИХ ЕКСПЕРТІВ

Европейские эксперты не склонны считать, будто в проекте Уголовно-процессуального кодекса (УПК) Украины есть нормы, которые могут повлиять на равенство сторон и соревновательность процесса. Такое мнение они высказали в ходе расширенного заседания Комитета по законодательному обеспечению правоохранительной деятельности и делегации экспертов Совета Европы по проекту УПК.

В частности, эксперт ЕС Э. Сванидзе отметил, что опасения представителей оппозиции в украинском парламенте на счет того, что прокурор в новом УПК становится главным в следствии, лишено оснований, поскольку в конечном итоге «хотим мы или нет, именно прокурор вносит дело на рассмотрение суда, именно прокурор решает, отдавать ли дело в суд, именно прокурор отвечает за него».

Никаких чрезмерных полномочий в предоставлении прокурору права контролировать следствие эксперт не усматривает.

В свою очередь председатель научного комитета агентства по основным правам ЕС Д. Макбрайт подчеркнул, что замечания, прозвучавшие со стороны правоохранительных органов Украины о том, что сторона обвинения при продлении сроков следствия обязана информировать не только о собранном фактаже, но и о планах следствия, отметил, что речь идет не об открытии информации, а о том, чтобы предоставить дополнительные веские основания для продления сроков следствия.

Также европейские эксперты призывают украинских законодателей сократить срок переходных положений и начинать менять уголовно-процессуальное законодательство, потому что «если не начинать, ничего не изменится» (*Евросоюз одобряет УПК Януковича // Ирта-факс (<http://irtafax.com.ua/news/2012/02/2012-02-20-50.html>). – 2012. – 20.02).*

***

Рада Європи склала звіт комісара з прав людини про ситуацію в Україні, який міститиме жорстку критику української системи судочинства. Комісар Ради Європи Т. Хаммарберг розповів про основні претензії до влади України та можливі шляхи вирішення проблем України, викликаних обвинувальним вироком Ю. Тимошенко.

«Звіт буде значною мірою про те, як працює система юстиції (в Україні. – Ред.), Він міститиме критичні зауваження та наші пропозиції. Випадки корупції, політичного впливу на судові процедури чинять згубний вплив на рівень дотримання прав людини. Частина проблем зумовлена нерівноправністю сторін у судовому процесі – у обвинувачення в Україні занадто багато влади», – заявив комісар.

За його словами, є проблеми, пов'язані з прямим або непрямим політичним впливом на суди. «І, нарешті, Україні потрібно боротися з насильницькими методами роботи правоохоронних органів – як під час затримання, так і під час розслідування злочинів», – зазначив Т. Хаммарберг.

Він заявив, що сьогодні проблеми України схожі на ті, що були кілька років тому. «Схоже, що достатнього поліпшення не відбулося. Звучать ті самі звинувачення на адресу міліції. Жертві міліціонера важко домогтися порушення справи і дуже важко залучити його до відповідальності. Ця проблема повинна вирішуватися як за допомогою демократичного нагляду над діяльністю міліції, так і шляхом запровадження ефективного незалежного механізму внутрішніх

розслідувань. А зараз у вас фактично діє принцип міліцейського імунітету», – заявив він.

Європейський чиновник також прокоментував справи проти чиновників колишнього уряду. «У справі Ю. Тимошенко було прийнято неправильне рішення заарештувати її під час процесу. Ви ж знаєте – ніхто не може бути визнаний винним до рішення суду, тому попереднє затримання можна застосовувати виключно в тих випадках, коли є ризик утечі обвинуваченого або коли є вагомі докази його тиску на учасників процесу. У випадку Ю. Тимошенко не було ні першого, ні другого. Я бачу саме цю проблему», – підкреслив Т. Хаммарберг.

Єврочинивник також заявив, що не бачить причин для відсторонення Ю. Тимошенко від виборів. «Тому, або влада під час чесного неупередженого судового процесу підтвердить, що Ю. Тимошенко дійсно скоїла злочин, або вона виходить на свободу і бере участь у виборах», – зазначив він.

Комісар Ради Європи висловив свою точку зору щодо ситуації в судовій системі з прийняття закону про судоустрій. «Не можна говорити, що всі проблеми криються в цьому законі. Наприклад, якщо ми говоримо про систему призначення суддів, то політична складова була тут раніше і залишилася сьогодні. Процедури в суді дуже тривалі, до прийняття рішення проходить багато часу. Є чимало випадків, коли на практиці рішення судів не виконуються. Ми стурбовані надмірним застосуванням досудового затримання, унаслідок чого люди, які цілком можуть бути невинними, надовго опиняються у в'язниці», – заявив комісар Ради Європи.

Т. Хаммарберг висловив свою думку з приводу розподілу справ між суддями. «Я знаю, що це хвилює багатьох в Україні: і те, як розподіляються справи, і те, що деякі справи потрапляють до молодих суддів, призначених на п'ятирічний термін, і у зв'язку з цим найбільш схильним піддатися тиску ззовні. Вам необхідно створити таку систему, яка переконає людей у неупередженості розподілу справ. Безумовно, потрібен певний рівень автоматичного розподілу, але водночас повинна залишатися можливість доручати складні справи досвідченішим суддям», – підкреслив він.

Як подолати таке явище, як хабарі? «Вам не вдасться захистити судову систему від хабарів доти, доки ви не забезпечите суддям доходи, що дозволяють їм не залежати, скажімо так, від “приватних внесків”. І друга складова – потрібна система покарання суддів-корупціонерів, яка забезпечувала б реакцію на повідомлення про хабарі, щоб кожен суддя розумів, що брати хабарі для нього занадто ризиковано», – заявив Т. Хаммарберг (*Рада Європи підготувала звіт із жорсткою критикою української системи судочинства // Корреспондент.net (<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/1322362-rada-evropi-pidgotuvala-zvit-iz-zhorstkoyu-kritikoyu-ukrayinskoyi-sistemi-sudochinstva>). – 2012. – 23.02).*

***

Комиссар ЕС по вопросам расширения и политики соседства Ш. Фюле заявил, что подписание и ратификация соглашения об ассоциации Украины с Евросоюзом невозможно при злоупотреблениях судопроизводством в политических целях, как это происходит по делу бывшего Премьер-министра Ю. Тимошенко. Об этом он рассказал в интервью Euronews.

По мнению Ш. Фюле, «от Президента, от власти зависит, как эффективно решить этот вопрос в существующих правовых рамках, конституционных рамках».

«Для подписания и ратификации соглашения (об ассоциации) Украина должна придерживаться политических условий: уважать ценности, которые составляют суть наших отношений и которые нашли место в нашем соглашении об ассоциации. И злоупотребления судопроизводством в политических целях, как это происходит по делу бывшего Премьер-министра и ряда бывших политиков, является признаком слабого верховенства права в Украине», – сказал он (**Ш. Фюле: Подписание СА зависит от исхода дела Тимошенко // LB.ua. Избранное для всех (http://lb.ua/news/2012/02/14/136830_fyule_podpisanie_sa_zavisit_ot_ishoda.htm)**). – 2012. – 14.02).

***

The Wall Street Journal призывает задуматься: кому принадлежат откровенные фотографии, которые вы по глупости залили вчера на Facebook? Конечно, вы можете удалить их со своей страницы в «Фейсбуке», но если эти снимки перепостит кто-то другой? Или какая-то ваша безрассудная фраза пойдет гулять по «Твиттеру»?

Комиссар по делам юстиции ЕС В. Рединг предлагает решение. В январе она внесла на рассмотрение обновленную версию Директивы о защите информации ЕС. «В. Рединг сформулировала новое право интернет-пользователей – “право быть забытым”, – говорится в редакционной статье. Google, Facebook и другие компании будут обязаны по просьбе пользователя удалять всю личную информацию, которую он сгенерировал, а также все ее копии в других местах.

Согласно формулировкам Еврокомиссии, правило будет распространяться и «на упоминания этого человека в чужих оригинальных текстах», разъясняет газета. Исключения могут быть сделаны для контента, используемого в целях журналистики, литературы или художественной деятельности.

По мнению издания, позицию В. Рединг можно понять. Страшно подумать, что информация попадает в Интернет навсегда, а поисковики и социальные сети собирают массив скрупулезно-точной информации о нашей жизни.

Но проект ЕС чреват тем, что веб-сервисам придется тратить много денег на удаление информации. Наихудший сценарий – возникновение цензуры.

Газета пропонує свій вихід: застосувати закони про клевету, якщо поширюється неправдива інформація, і нічого не висловлювати в мережу бездумно (*The Wall Street Journal. Вы разместили в интернете то, чего теперь стесняетесь? ЕС готов прийти на выручку // InoPressa (http://www.inopressa.ru/article/17Feb2012/wsj/eu_internet.html). – 2012. – 17.02).*

***

Рада Європи оприлюднила доповідь про Україну щодо ситуації із расизмом та нетерпимістю в країні. Расизм порівнюють до хуліганства, український Інтернет заповнений ксенофобськими висловами, а сама держава була позбавлена окремого органу, який займався б такими питаннями – це далеко не всі висновки європейських експертів.

В. о. голови комісії проти расизму та нетерпимості Ради Європи Ф. Сант'Анджело зазначив, що певний прогрес є, разом з тим є і чимало занепокоєнь.

«У країні немає відповідного антидискримінаційного законодавства. Поки влада намагається посилити законодавство щодо надання притулків, процедура визначення статусу біженця декілька разів блокувалася», – йдеться в доповіді. Також комісія зазначила, що розпуск Державного комітету у справах національностей та релігій створив певний «вакуум» у напрямку дій проти ксенофобії та расизму. Справи комітету були передані Міністерству культури, але насправді ними ніхто не займається, зазначають європейські експерти. Крім цього, комісія нагадує, що ситуація із кримськими татарами та ромами не покращується.

У звіті згадали й про футбольних фанатів та скінхедів, від яких лунають расистські заклики. Проте Міністерство внутрішніх справ України не хоче спрямовувати свої зусилля на роботу з такими випадками, заявляє Європейська комісія проти расизму та нетерпимості.

«Міністерство внутрішніх справ відмовляється спрямовувати свої зусилля на моніторинг расистських інцидентів та груп систематично. Тим більше, масштаби проблеми маскуються, так як винні у скоєнні злочину на підставі ненависті переслідуються як хулігани», – повідомляється у звіті.

Рекомендації, які комісія надала Україні, Рада Європи планує перевірити через два роки. За цей час українська влада повинна створити спеціальний орган, який займатиметься справами, пов'язаними з расизмом та дискримінацією, а також окремий орган, до якого можна буде надіслати скаргу щодо дискримінації з боку правоохоронних органів.

Дискримінацію та ксенофобію в Україні можна зустріти не тільки з боку міліції, але й з боку політиків та журналістів. Нещодавно гучний скандал викликали висловлювання представника політичної сили «Свобода» Ю. Сиротюка. «Свободівець» розкритикував вибір співачки Гайтани, яка представлятиме Україну на Євробаченні. «Краще було, якби на цей конкурс поїхала людина, яка представляє саме Україну. А виходить так, що ми не хочемо

показати своє обличчя. І Україну будуть асоціювати з іншим континентом, десь в Африці», – заявив Ю. Сиротюк.

Інший скандал, який обурило міжнародні організації, був пов'язаний із тернопільською газетою. На першій сторінці «Нової Тернопільської газети» вийшла стаття під назвою «Біля “Орнави” лилася “чорна” кров» із першим реченням: «Араби з неграми билися за наших к...[ненормативна лексика]». Ілюстрацією до статті слугував колаж, на якому мавпа обіймала дівчину. Прокуратура Тернопільської області не знайшла у статті ознак расизму (*Пронічева О. Расизм в Україні прирівнюють до хуліганства // Голос Америки (<http://www.voanews.com/ukrainian/news/ukraine/rasizm-in-ua-2012-02-21-139844653.html>). – 2012. – 21.02).*

***

Комісар Ради Європи з прав людини Т. Гаммарберг оприлюднив свій звіт за результатами візиту до України. Насамперед комісар звернув увагу на численні проблеми судової системи.

«Системні недоліки у функціонуванні української судової системи серйозно перешкоджають дотриманню прав людини. Влада повинна зробити рішучі кроки для ефективнішого вирішення цих проблем», – зазначив Т. Гаммарберг, презентуючи доповідь.

Неодноразово комісар звертає увагу на відсутність незалежності судової системи в країні. «Комісар з жалем відзначив, що судді не захищені від тиску ззовні, у тому числі політичного характеру», – йдеться у звіті. На думку Т. Гаммарберга, судді не повинні відчувати страх, що їх звільнять чи покарають за їхнє рішення. На незалежність суду впливає й недостатнє фінансування з боку держави, маленькі зарплати суддів. У доповіді вказується, що загалом українські суди отримують усього 25–30 % від суми, яка потрібна для їх функціонування.

«Типова» українська проблема, за словами комісара, – дисбаланс між прокурором та адвокатом. І досі прокурор має забагато повноважень, які впливають на об'єктивність судових процесів. Адвокати ж досить часто навіть не можуть потрапити до своїх клієнтів та забезпечити право на захист, зазначає Т. Гаммарберг.

Крім цього, Т. Гаммарберг називає й інші проблеми: зловживання триманням обвинувачених під вартою, недостатній доступ до медичних послуг, розтягнуті судові процеси й навіть високий відсоток невиконання судових рішень.

Із вказаними в доповіді проблемами погоджується український правозахисник, співголова Харківської правозахисної групи Є. Захаров. Він зазначив, що в одному звіті важко охопити всі проблеми судової системи України, проте Т. Гаммарбергу це вдалося.

Утім, Є. Захаров зазначив, що реальна ситуація заслуговує ще жорсткішої критики. «Наша реальна ситуація, на мою думку, заслуговує на більш жорстку оцінку. На жаль, суддів перетворили на слухняних виконавців чужої волі, і вони

перебувають під дамокловим мечем можливого звільнення за порушення присяги», – сказав «Голосу Америки» правозахисник.

Ці проблеми можуть бути вирішені після прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу, упевнений комісар. Такої ж думки дотримується й правозахисник Є. Захаров. Новий кодекс стане «основою реформування системи», зазначає співголова Харківської правозахисної групи. Проте й досі документ містить чимало суперечностей, через що він не буде працювати, упевнений Є. Захаров.

«Проект кодексу десь на 80 % переписаний з проекту 2009 р. і містить багато прогресивних новел: відмова від передачі справи на нове розслідування, введення домашнього арешту як запобіжного заходу, введення поняття кримінального проступку й багато інших. Проте перебирання деяких повноважень суду на слідчих та обвинувачення (подовження термінів перебування під вартою, оцінка доказів, складання обвинувачувального вироку та інші) створює конкуренцію норм, і в такому вигляді кодекс працювати просто не буде», – зазначив у коментарі «Голосу Америки» правозахисник. Для зміни ж усієї системи одного кодексу недостатньо, упевнений Є. Захаров. Для цього необхідно змінювати й інші закони.

Міністр юстиції О. Лавринович переконаний, що новий кодекс змінить усю державу. Про це він заявив під час зустрічі з доповідачем комітету з юридичних питань та прав людини ПАРЕ М. Бек.

«Це зміна правової культури суспільства, зміна самоусвідомлення прокурорів, слідчих, суддів, це зміна свідомості громадян», – сказав О. Лавринович. На думку міністра юстиції, стара система не передбачала виправдальних вироків, а з новим законом такі вирoki стануть «нормою життя». Також із новим Кодексом кількість заарештованих у СІЗО значно зменшиться, говорить О. Лавринович. У міністерстві сподіваються, що новий Кримінально-процесуальний кодекс приймуть у другому читанні вже в березні цього року (*Пронічева О. Українській судовій системі не вистачає незалежності // Голос Америки (<http://www.voanews.com/ukrainian/news/ukraine/hammarberg-in-ua-2012-02-24-140313523.html>). – 2012. – 24.02).*

ПРОГНОЗИ

Председатель Верховной Рады В. Литвин считает, что в случае подачи в Конституционный Суд Украины представления о запрете двойного баллотирования «усложнится в целом ситуация в парламенте».

В частности, В. Литвин спрогнозировал, что в этом случае «появится масса инициатив, в том числе по внесению изменений в закон о выборах народных депутатов». По его мнению, такие инициативы не соответствуют компромиссу по избирательному закону, который был достигнут в парламенте.

«Если начинать демонстрировать принципиальный и объективный подход, то нужно почитать рекомендации ПАСЕ и начать с этого. Я буду это приветствовать, а все эти движения “под момент” оборачиваются против их инициаторов», – подчеркнул В. Литвин (*Литвин не хочет запрета двойного баллотирования // КИД (http://zadonbass.org/news/politics_other/message_45305). – 17.02*).

***

Голова Верховної Ради України В. Литвин пропонуватиме уряду 16 березня поінформувати парламент про можливість внесення змін до закону про бюджет на поточний рік. В. Литвин сказав, що депутатам буде запропоновано підтримати цю ініціативу. Керівник парламенту зазначив, що представникам Кабінету Міністрів буде надана можливість «розповісти про плани й можливості вирішення нагальних питань, зважаючи на ту обставину, що під час прийняття бюджету такі домовленості були зафіксовані». «Сподіваюся, що 16 березня уряд скаже, які в нього є можливості й резерви, що потрібно зробити, аби збільшити відповідні видатки», – сказав В. Литвин (*Голова Верховної Ради України В. Литвин пропонуватиме уряду 16 березня поінформувати парламент про можливість внесення змін до закону про бюджет на поточний рік // Офіційний веб-сайт ВРУ (http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=299077&cat_id=37486). – 2012. – 20.02*).

***

Комітет Верховної Ради з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики вважає за необхідне, щоб Митний кодекс набрав чинності вже 1 травня поточного року. Про це на засіданні комітету заявив його голова В. Хомутич.

За його словами, Президент запропонував народним депутатам ввести в дію цей документ з 1 січня 2013 р., однак комітет вважає, що необхідно прискорити введення в дію Митного кодексу. «Для цього необхідно, щоб відповідний закон був прийнятий парламентом не пізніше ніж за місяць до вступу його в силу, тобто не пізніше 1 квітня», – зазначив він.

Також В. Хомутич розповів, що Президент запропонував знизити межу безмитного ввезення товарів на територію України з 1000 євро до 500 євро для тих фізичних осіб, які в'їжджають на митну територію України наземним транспортом, а для авіа- та морського сполучення залишити запропоновані комітетом 1 тис. євро.

Також він додав, що у цілому до законопроекту надійшло 97 пропозицій Президента (*Митний кодекс у Раді хочуть прийняти уже навесні // Регіональні Новини (<http://regionews.com.ua/node/33370>). – 2012. – 22.02*).

***

Ратификация Верховной Радой договора об упрощении пересечения украинско-российской границы жителями приграничных регионов будет способствовать улучшению отношений между двумя странами и в человеческом, и в политическом, и экономическом измерениях. Об этом заявил секретарь СНБОУ А. Ключев.

По его словам, этот документ направлен на упрощение жизни граждан приграничных регионов двух стран, которая объективно связана с ближайшим регионом соседнего государства. «Подобные шаги будут однозначно способствовать взаимопониманию между нашими народами. Власти Украины и России обязаны делать все от них зависящее для улучшения сотрудничества с соседями», – заявил А. Ключев.

Он сообщил, что, согласно договору, жители приграничных регионов смогут пребывать на территории соответствующих регионов соседнего государства без регистрации до 90 дней с момента въезда.

Секретарь СНБОУ Украины также напомнил, что в январе украинский парламент ратифицировал еще одно украинско-российское соглашение о сотрудничестве при осуществлении совместного контроля лиц, транспортных средств и товаров на совместной границе. Этот документ направлен на улучшение взаимодействия контрольных органов двух стран, а главная его цель – упрощение и ускорение пропуска через границу людей и товаров, сказал А. Ключев.

По его мнению, теперь две страны должны ускорить процессы делимитации и демаркации российско-украинской границы.

«Дух добрососедства важен для многих граждан наших стран, одновременно он дает и конкретные экономические результаты. Я уверен, что реализация совместных планов позволит увеличивать и в дальнейшем двустороннюю торговлю, а также сотрудничество в третьих странах», – заявил секретарь Совета национальной безопасности и обороны Украины ***(Ратификация договора об упрощении пересечения границы будет способствовать улучшению отношений Украины и России // КИД (http://zadonbass.org/news/politics_other/message_45616). – 2012. – 23.02).***

***

Принятие законопроекта о разграничении функций государственного и хозяйственного управления железнодорожным транспортом не приведет к приватизации Укрзалізниці. Об этом заявил первый заместитель председателя фракции Партии регионов в ВР М. Чечетов.

«Этот закон направлен на повышение эффективности управления железнодорожной отраслью. Благодаря данному документу убираются лишние рычаги управления, что повысит эффективность работы железной дороги. Конечно, этой монополией будет управлять государство. Вопрос о приватизации

здесь не возникает. Теперь мы ожидаем, что отрасль будет работать более мобильно, решение в вопросе перевозок будут приниматься намного проще», – отметил М. Чечетов.

По его словам, данный законопроект уменьшит число ненужных согласований, которые перевозчик получает у государства.

«Никто впопыхах не будет приватизировать отрасль. Если даже будет выноситься такое предложение, то оно будет рассматриваться в виде отдельного фундаментального решения. Но, опять таки, сегодня вопрос о приватизации не стоит», – добавил он (*«Укрзалізницю» обещают не приватизировать. Пока // Кафа* (http://kafanews.com/novosti/41132/ukrzaliznytsyu-obeshchayut-ne-privatizirovat--poka_2012-02-24). – 2012. – 24.02).

ДІАЛОГИ

В ближайшее время должен быть разрешен вопрос по так называемым рентным платежам за добычу нефти и газового конденсата – одного из основных налогов нефтедобывающей отечественной отрасли, который последняя всячески пытается занизить, нанося ежегодно, по подсчетам экспертов, серьезный ущерб государственному бюджету. На тему законодательной борьбы в этом вопросе, которая ведется уже не первый год, мы беседовали с народным депутатом Украины от КПУ С. Гордиенко, который буквально на днях зарегистрировал свой очередной законопроект на данную тему.

– Почему тема рентных платежей такая конфликтная? Насколько известно, борьба за их размер ведется между бизнесом и государством уже не один год.

– Конфликтная она потому, что в ней слишком много коррупционной составляющей. Когда речь идет о многомиллиардной прибыли – бизнес и олигархи пойдут на все, на любые коррупционные связи с чиновниками, чтобы ее получить. И история с рентными платежами тому яркая иллюстрация. Как известно, рентные платежи взимаются в пользу госбюджета с каждой тонны добываемой нефти и газового конденсата на территории нашего государства, как и впрочем во всем мире. Зачем это делается?

Во-первых, государство является собственником природных ресурсов и должно контролировать сверхприбыли монополий и регулировать их. Это экономическая аксиома! Во-вторых, поступления от рентных платежей нефтедобытчиков являются важной составляющей госбюджета, которые государство направляет прежде всего на социальные нужды своих граждан.

В подавляющем большинстве стран мира от 80 до 90 % сверхприбылей от эксплуатации недр поступает в государственную казну. В некоторых государствах Востока, которые имеют богатые залежи нефти, за счет нефтяной ренты создаются

именные счета граждан, которые дают им возможность получать образование, воспитывать детей и приобретать собственность. В Европе, в той же Норвегии, экономически и социально развитой стране, нефтяные компании отдают казне 80 % прибыли. Средства через бюджет идут на социальные нужды, обеспечивая норвежским гражданам один из самых высоких уровней жизни в мире. Все, что остается после трат на образование, медицину и прочие социальные нужды, государством инвестируется в экономику.

У нас, в Украине, так не получится, заявляют отечественные нефтяные бароны, которых можно пересчитать по пальцам одной руки. Как только речь начинает вестись о поднятии рентных платежей за добычу нефти или газового конденсата, они поднимают жуткий ор о том, что изымать у нефтяных компаний что-то еще сверх того, что уже выплачивают в бюджет сегодня, – это значит, задушить «нефтяную отрасль просто непомерными налогами, не дать им возможности реконструировать НПЗ». Не забывают нефтедобытчики вспомнить, конечно же, и об энергетической независимости Украины. Правда, на прямой вопрос, почему же полученные сверхприбыли от реализации добытой нефти пошли в оффшоры, а не на реконструкцию НПЗ, находящиеся в их владении, ответа предпочитают не давать.

– Можно вести речь о конкретных нефтедобывающих компаниях, которым выгодно такое положение дел?

– Я не «открою Америки», назвав их. Ответ известен всем, кто хоть немного знаком с рынком нефтедобывающих предприятий Украины. А он у нас не такой уж и большой. Крупнейшие из них – «Укрнафта», контролируемая И. Коломойским, и «Укргаздобыча».

– Однако наибольший камень преткновения именно в несогласованности отечественного законодательства в этой сфере. Почему оно до сих не устанавливает прозрачный и, главное, экономически обоснованный порядок исчисления рентных платежей?

– Да потому что не дают лоббисты нефтедобытчиков! До принятия Налогового кодекса Украины рентная плата устанавливалась Законом Украины от 03.06.2008 г. То есть до 2010 г. – фактически на протяжении двух с половиной лет, предшествовавших налоговой реформе в Украине, ставки рентных платежей не менялись, тогда как мировая цена на нефть, а также курс доллара по отношению к гривне возросли в разы. К чему это привело? Государственный бюджет Украины недополучил миллиарды гривен, а на рынке нефтепродуктов были допущены многочисленные нарушения и злоупотребления. И все это на фоне жесточайшего экономического кризиса 2008–2009 гг., который на себе почувствовал каждый рядовой украинский гражданин. Когда тысячи предприятий и целых заводов закрывались, а миллионы людей теряли работу, несколько нефтеперерабатывающих компаний Украины получили сверхприбыли, обворовывая украинский народ!

– Но ведь, как известно, Налоговый кодекс внес коррективы в суммы рентных платежей?

– Да, но не совсем. Согласно ст. 258 Налогового кодекса Украины, ставки рентной платы за углеводороды, добываемые в Украине, были несколько повышены: за природный газ – в 1,18 раза, за нефть и газовый конденсат – в 1,4 раза. Только это повышение, по подсчетам Минфина, обеспечило в госбюджет в 2011 г. поступлений на сумму около 12 млрд. грн, которые пошли на социальные выплаты, пенсии, пособия незащищенным категориям украинцев.

– Однако в период 2010–2011 гг. цена на нефть значительно повысилась. Не значит ли это, что должны увеличиться прибыли нефтедобывающих компаний и как следствие налоговые отчисления, которые они должны платить?

– Абсолютно верно! Действительно, как Вы заметили, на момент введения Налогового кодекса цена барреля нефти составляла 85 долл. Именно при такой цене делались вышеуказанные расчеты и обоснования. А уже в начале 2011 г. баррель нефти стоил более 100 долл. Собственно именно поэтому мною в феврале 2011 г. был подан в Верховную Раду законопроект № 8154, предусматривающий повышение рентных платежей на добычу газа, нефти и газового конденсата до экономически обоснованных уровней. Однако вот уже прошел год, а данный проект закона просто «закошмарили» в парламентских кабинетах и всеми правдами и неправдами так и не допускают на рассмотрение в парламент. Совершенно очевидно, что в парламенте идет постоянная борьба лоббистов нефтяных олигархов, которые всячески противостоят любой возможности повышения рентных платежей. Не иначе как апофеозом их деятельности стал проект закона, который удалось провести как раз перед новогодними праздниками двум нардепам-«регионалам» Цареву и Каракаю, которым они обеспечили снижение рентных платежей на нефть в 2012 г. более чем на 3 млрд грн. А значит, и украинский народ был обманут на 3 млрд грн!

– Речь идет о проекте закона «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины относительно пересмотра ставок некоторых налогов и сборов»?

– Именно о нем. Мало того, тема рентных платежей в первоначальном законопроекте Каракая–Царева вообще не упоминалась, а появилась как раз перед финальным голосованием в сессионном зале. Да и подана она была с изоощренной формулировкой: ренту на добычу предлагается повысить на 11,3 % независимо от глубины залегания. На первый взгляд вроде бы все справедливо, но такая формулировка стала лишь дымовой завесой, в которой спрятались прямо противоположный смысл.

– В чем он заключается?

– Дело в том, что размер рентных платежей вычисляется путем умножения фиксированной ставки ренты на корректирующий коэффициент, ежемесячно рассчитываемый Минэкономразвития в соответствии с изменениями мировых цен на нефть. То есть чем выше цены реализации добываемых ресурсов, тем выше налог. Так, до 2012 г. этот коэффициент

рассчитывался путем деления мировой цены на нефть на базовую стоимость нефти, которая составляла на тот период 70 долл. за баррель, или 560 грн (коэффициент, соответственно, составлял 1). В связи с ростом цен на нефть в мире до 109,3 долл. за баррель данный коэффициент повысился до 1,56. Что же делает группа Каракай–Царев в своем законопроекте: они увеличивают делитель с 70 долл. до 100 долл. за баррель! Тем самым они снижают «рентный» коэффициент, а с ним и сам рентный платеж минимум на 22 – 30 %. Я не побоюсь выражения, что метод подачи, формулировка, все делалось для того, чтобы под шум провести грабительское изменение рентных платежей. И в этом случае олигархия еще раз обманула и парламент, и народ!

– Чем это грозит государственному бюджету? Можете пояснить более детально?

– Арифметика тут проста. На каждой добытой тонне нефти и газового конденсата бюджет недополучит от 739 до 1117 грн за 1 т. В 2011 г. добыча составляла в общей сложности 3 млн т нефти и газового конденсата. Вот и считайте: при сохранении этого уровня добычи годовые потери Государственного бюджета Украины составят от 2 до 3,4 млрд грн. И заметьте, что это делается на фоне критичной стадии газовых переговоров Украины с Россией, высокого дефицита госбюджета на 2012 г., на фоне настоятельных просьб к МВФ получить очередные кредиты и приближающимися сроками выплат по уже полученным кредитам.

И совсем большой политической наглостью считаю еще одну лоббистскую законодательную инициативу одного из уже названных коллег-парламентариев, которая нашла свое отражение в свежем проекте закона № 9789. Продолжается наступление на Налоговый кодекс в части корректирующего коэффициента и предлагается устанавливать его величину ежегодно. А если не успели этого сделать или забыли, то коэффициент остается на уровне прошлогоднего.

То есть не только в 2012 г., но теперь уже ежегодно госбюджет будет недополучать такие дефицитные от 2 до 3,4 млрд грн.

– А какова позиция в этом вопросе была собственно правительства Украины?

– Я не знаю, какая была позиция правительства – я вижу результат. Когда министры Кабмина, сам Премьер-министр говорят, что в бюджете нет денег, я хочу задать вопрос: неужели в Кабмине нет специалиста, который бы обратил внимание на проворачиваемую олигархией грабительскую схему рентных платежей и на то, что из госбюджета, из карманов украинских граждан крадутся миллиарды гривен?! Но мы, коммунисты, не будем молчать! Я буду говорить со всех трибун и как политик, как народный депутат Украины, в данном вопросе буду бороться за справедливость. На днях я подал в парламент проект закона, отменяющий вышеуказанные законодательные изыски по рентным платежам, и надеюсь, что коллеги-депутаты, которые не на словах, а на деле заботятся о

решении социальных вопросов избирателей поддержат мою законодательную инициативу. Понимаю, что так просто нефтяных олигархов в парламенте не победить, но в вопросе рентных платежей просто обязана восторжествовать справедливость. Недопустимо так нагло и цинично наживаться на собственном народе (*Український народ обманули на 3 млрд грн! // КОМИНФОРМ-UA – Сумы (http://www.sm.cominformua.com/index.php/razdeli/est-mnenie/item/558-sergey-gordienko-ukrainskiy-narod-obmanuli-na-3-milliarda-griven). – 2012. – 17.02).*

***

Координатор Всеукраїнського громадського руху «Українські святині – українському народу!», учасник громадського руху «Зарваницька ініціатива», депутат Тернопільської облради С. Барна закликає громадськість рішуче виступити проти антиукраїнської ініціативи – проекту закону України (реєстр. № 9690) «Про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об’єктів культурної спадщини релігійним організаціям)».

– У чому полягає загроза законопроекту № 9690?

– Цей законопроект є продовженням тотального наступу діючої влади на українські святині. Це – намагання русифікації українського народу через прихватування українських святинь.

...Цинізмом цього закону є те, що комплекс Почаївської лаври у 2003 р. оцінили «аж» в 1 млн 300 тис. грн. Це дуже занижена вартість того, що є для нації безцінним. Зрештою, такою є ціна трикімнатної квартири в Києві. Згідно з проектом закону всі повноваження щодо розпорядження майном цього комплексу передадуть Кабміну без участі місцевих адміністрацій. Таким чином, державні органи на місцях не матимуть ніякого впливу. До того ж наші противники вдаються до обману, обрали нечесну стратегію у відстоюванні законопроекту.

– Як я розумію, наразі центром опору новому проекту закону є Тернопіль. Адже саме у віданні Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника була Почаївська лавра...

– Не лише Тернопіль, а й вся Україна й Тернопільщина не стоїть осторонь. ...Упевнений, що 6 березня на сесії Тернопільської облради відбудеться обговорення ситуації довкола Почаївської та Києво-Печерської лавр і надання оцінки зверненню громадськості до Президента, Голови ВР і Прем’єр-міністра щодо недопущення ухвалення проекту закону № 9690. Тернопільська міська рада вже проголосувала переважно «за», крім представників ПР. Такі ініціативи вже підтримала Чортківська районна рада. Протягом лютого–березня цей процес триватиме.

– Про які вимоги йдеться у зверненні громадськості?

– По-перше, скасувати розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. про вилучення лаври зі складу Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника та повернути її до складу цього заповідника. По-друге, терміново вжити рішучих заходів щодо недопущення прийняття запропонованого проекту закону України (реєстраційний № 9690 від 12 січня 2012 р.) «Про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям)».

– *А якщо на звернення не відреагують?*

– Тоді ми будемо змушені перейти до більш радикальних заходів, у тому числі й до масових акцій протесту як на теренах Тернопільщини, так і по всій Україні. Це будуть не лише прес-конференції, громадські слухання та збір підписів, а й мітинги, віча та інші радикальні форми протесту. Якщо не буде припинено тиск і влада не перестане торгувати святинями – ініціюватимемо імпічмент Президенту та висловлення недовіри Верховній Раді. Тут важливою є позиція журналістів. Якщо тернопільські ЗМІ активні у висвітленні цієї проблеми, то столичні уникають цієї теми або подають у спотвореному вигляді. А мовчати не можна, бо чинна влада такими законодавчими ініціативами провокує не тільки міжконфесійні конфлікти, а й кровопролиття. Українські святині повинні належати українському народові! *(Не допустимо прихватації Почаївської та Києво-Печерської лавр! // Свобода (<http://svoboda.te.ua/komentari/stepan-barnane-dopustimo-prihvatizatsiyi-pochayivskoyi-ta-kievo-pecherskoyi-lavr.html>). – 2012. – 23.02).*

ВЛАДА ДЛЯ ГРОМАДЯН:

І. Шульга, мол. наук. співроб.

Актуальні питання пенсійної реформи

Чи будуть призначатися пенсії за вислугу років після 1 жовтня 2011 року?

Так, будуть. Умови призначення пенсій за вислугу років, встановлені ст. 54, 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення», збережено. Причому, призначення деяких пенсій за вислугу років передбачено за умови досягнення зниженого пенсійного віку. Так от, відлік цього зниження і надалі відбуватиметься для жінок від 55 років. Тобто, у даному випадку підвищення пенсійного віку для жінок, започатковане з 1 жовтня 2011 р., цих категорій осіб не стосуватиметься.

Крім того, новим Законом передбачено, що особам, які на день досягнення пенсійного віку (підвищеного), передбаченого ст. 26 цього Закону, працювали в

зкладах та установах державної або комунальної форми власності на посадах, робота на яких дає право на призначення пенсії за вислугу років відповідно до пунктів «е»-«ж» ст. 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення», і мають страховий стаж (для чоловіків – 35 років, для жінок – 30 років) на таких посадах, а також якщо вони до цього не отримували жодної пенсії, при призначенні пенсії за віком виплачується грошова допомога, яка не підлягає оподаткуванню, у розмірі їх десяти місячних пенсій станом на день її призначення.

Виплата зазначеної грошової допомоги здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Порядок обчислення стажу, який дає право на призначення грошової допомоги, та механізм виплати цієї допомоги буде встановлено Кабінетом Міністрів України.

Це стосуватиметься:

- працівників освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення;
- спортсменів – заслужених майстрів спорту, майстрів спорту міжнародного класу – членів збірних команд України;
- артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів за переліком, що затверджений Кабінетом Міністрів України.

Пенсійний фонд України

Яким категоріям чоловіків буде підвищено пенсійний вік?

Процес підвищення пенсійного віку для чоловіків розпочнеться з 2013 р. і стосуватиметься тих, хто буде претендувати на пенсії як держслужбовці, науковці, посадові особи місцевого самоврядування, тощо.

Так, до досягнення 62 років – віку, встановленого ст. 37 Закону України «Про державну службу», а також ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», право на пенсію за віком мають чоловіки 1955 р. народження і старші після досягнення ними такого віку:

60 років – які народилися по 31 грудня 1952 р.;

60 років 6 місяців – які народилися з 1 січня 1953 р. по 31 грудня 1953 р.;

61 рік – які народилися з 1 січня 1954 р. по 31 грудня 1954 р.;

61 рік 6 місяців – які народилися з 1 січня 1955 р. по 31 грудня 1955 р.

Тобто, до 01.01.2013 р. чоловіки-державні службовці та прирівняні до них категорії будуть виходити на пенсію у віці 60 років.

Пенсійний фонд України

За який період визначатиметься заробіток для обчислення пенсії?

Згідно із ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (в новій редакції), для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 р.

За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 р. або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 р. становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 р. незалежно від перерв.

При цьому за вибором особи, яка звернулася за призначенням пенсії, з періоду, за який враховується заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії, виключаються періоди до 60-ти календарних місяців страхового стажу, з урахуванням будь-яких періодів незалежно від перерв, що включаються до страхового стажу згідно з частиною третьою ст. 24 цього Закону (тобто період, протягом якого особа, яка підлягала загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню на випадок безробіття, отримувала допомогу з безробіття (крім одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності) та матеріальну допомогу у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації), та будь-якого періоду страхового стажу підряд за умови, що зазначені періоди в сумі становлять не більш як 10 відсотків тривалості страхового стажу, врахованого в одинарному розмірі.

Додатково за бажанням особи можуть бути виключені періоди строкової військової служби, навчання, догляду за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, за період з 1 липня 2000 р. до 1 січня 2005 р., а також періоди, коли особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню відповідно до пунктів 8, 13 і 14 ст. 11 цього Закону.

У всіх випадках, крім випадку, передбаченого абзацом другим цієї частини (у разі якщо страховий стаж становить менший період), період, за який враховується заробітна плата, не може бути меншим, ніж 60 календарних місяців.

Пенсійний фонд України

Чи змінено порядок проведення індексації пенсій працюючим пенсіонерам у зв'язку із прийняттям Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»?

Порядком проведення індексації грошових доходів населення, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. №

1078, передбачено, що працюючим пенсіонерам в першу чергу індексується сума оплати праці.

Індексація пенсії провадиться після індексації суми оплати праці на підставі довідки підприємства, установи, організації, де працює пенсіонер, в якій зазначається розмір оплати праці працюючого пенсіонера, проіндексована її сума і сума індексації.

У всіх випадках загальний дохід працюючого пенсіонера, який підлягає індексації, не повинен перевищувати прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи.

Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який набрав чинності з 1 жовтня 2011 р., не передбачено зміни порядку проведення індексації пенсій.

Пенсійний фонд України

Чи змінено порядок виплати пенсії, недоотриманої у зв'язку зі смертю пенсіонера?

Відповідно до ст. 52 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» сума пенсії, що належала пенсіонерові і залишилася недоотриманою у зв'язку з його смертю, виплачується – до місяця смерті включно членам його сім'ї: працездатним, які проживали разом з пенсіонером на день його смерті, і непрацездатним, зазначеним у частині другій ст. 36 цього Закону, які знаходилися на його утриманні, незалежно від того, проживали вони разом із померлим чи ні.

Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який набрав чинності 1 жовтня 2011 р., не передбачено змін умов та порядку виплати недоотриманої пенсії у зв'язку зі смертю пенсіонера.

Пенсійний фонд України

(Рубрику підготовлено за матеріалами офіційних сайтів держ-органів // У сьогоднішньому випуску подано матеріали з офіційного веб сайту Пенсійного фонду України (http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category;jsessionid=4BBEC90C410F6766A6A309BD41C361D2?cat_id=174425).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА

Блог на сайті LB.ua

Про автора: С. Капліна, лідер Руху простих людей (РПЛ)

З відкриттям політичного сезону, почалися непристойні загравання з боку нардепів до різних категорій виборців. Пенсіонерам – пакунки із крупами та безкоштовну підписку на партійні газети, держслужбовцям – підвищення зарплатні, а молоді... Молоді «регіонали» вирішили запропонувати оригінальну пустунку у вигляді законопроекту «Про перше робоче місце».

Так, нардеп від ПР – І. Бережна, ініціювала такий законопроект та обговорила його засади з молодими лідерами.

Начебто пристойна ініціатива. Однак, якщо «прогуглити» цю тему, то побачимо наступне: «було зареєстровано у Верховній Раді за № 6446 31 травня 2010 р. проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо забезпечення молоді першим робочим місцем). Під час голосування 7 липня за законопроект проголосувало 198 народних депутатів. Не вистачило 28 голосів. Отже, М. Чечетов не дав відмашки за гарантії першого робочого місця для наших дітей та онуків.

Я думаю, не треба бути провидцем, щоб спрогнозувати, як проголосує парламент за законопроект І. Бережної. Сьогодні це актуально, адже треба щось писати на листівках і звітах перед виборцями.

Тепер, по суті цих двох законопроектів: опозиційного – дворічної давнини, та сьогоднішнього – передвиборчого «більшості».

Перший передбачає новий механізм гарантування працевлаштування молоді віком від 14 до 25 років шляхом встановлення мінімальної кількості робочих місць, які повинні надаватися підприємствами, у розмірі 15 відсотків від штатної чисельності працівників. Але встановлюється перехідний період: з 1 січня 2011 р. – 5 відсотків; з 1 січня 2012 р. – 10 відсотків; з 1 січня 2013 р. – 15 відсотків.

Законопроект І. Бережної передбачає податкові пільги для роботодавця, які мають зацікавити останнього найняти молоду людину на роботу. Народний депутат від ПР має знати, що вже 20 років поняття «податки» носить умовний характер, і їх розмір визначається податковим інспектором у вигляді пресловутого навантаження.

Студент має знати свого роботодавця, а роботодавець має контролювати якість освіти.

Єдине, чим ви можете захопити підприємство – це не змушувати керівника відправляти своїх працівників у члени вашої партії. Цей документ може гарантувати перше робоче місце для молоді, тільки для молоді Партії регіонів, а не дітей простих людей. Черговий популізм знову працевлаштує їх батьків у крісла ВРУ.

Проте, Закон потрібен, а може, потрібна ціла низка документів. Необхідно вибудувати цілий механізм «введення» молоді людини в її потенційне робоче місце. Переступив поріг навчального закладу, простий студент вже має знати свого роботодавця, роботодавець має впливати на формування стандартів освіти, вузи повинні служити вітчизняній економіці, виховуючи для неї конкурентні кадри.

При вузах мають бути створені опікунські чи наглядові ради з числа відповідних керівників підприємств, має бути розроблена відповідна національна стратегія забезпечення першим робочим місцем простого українського випускника. Держава має координувати питання збалансованості попиту та пропозиції на професії. Необхідно створити кредитні механізми для студентів, механізм ретельного моніторингу навчання учасника такої програми, створити іншу інфраструктуру: профільне агентство, партнерські банки, страхування ризиків роботодавця, практика, стажування, міжнародні обміни, додаткове спеціалізоване навчання. І це тільки частина необхідної роботи аби запрацював цей глобальний антикризовий механізм.

Очевидно, цього не буде за умов, коли документ народжується під біг-борд чи передвиборчу листівку.

Коментарі:

О. Соколов: А що, коли в Конституції у розділі «Права людини» записати наступне. Підрозділи виконавчої влади, установи трудової зайнятості протягом місяця після першого набуття професії забезпечують першим робочим місцем, а після закінчення зазначеного терміну, у разі не виконання зазначеної вимоги, реєструють громадянина, як безробітного. Безробітному пропонується перенавчання, протягом якого сплачується допомога з безробіття, а після закінчення надається робоче місце. Про звільнення робітника роботодавець зобов'язаний повідомити установу трудової зайнятості, яка зобов'язана запропонувати робоче місце або перенавчання, протягом якого сплачується допомога з безробіття, а після завершення пропонується робоче місце.

С. Каплін: Очевидно, цього не буде за умов, коли документ народжується під біг-борд чи передвиборчу листівку.

А. Chernyshova: Автором опозиційного законопроекту «Про гарантії першого робочого місця молоді» був А. Яценюк. Регіонали, у свою чергу, блокували його прийняття. Тепер, перед виборами, намагаються завдяки цьому законопроекту купити молодь! Це, як мінімум, смішно!
(Перше робоче місце для молоді Партії регіонів // LB.ua (http://lb.ua/blog/sergiy_kaplin/137815_pershe_roboche_mistse_dlya_molodi_partii.html). – 2012. – 21.02).

***

Блог на сайті UBR

Про автора: Р. Демчак, президент Всеукраїнської громадської організації «Захисту прав споживачів фінансових послуг», власник Корпорації Ukrainian Business Group, кандидат наук державного управління

У черговому пакеті поправок до Податкового кодексу, які розробив український уряд (а саме – Мінсоцполітики), запропоновано відстежувати ціну експортних контрактів з поставки товарів та послуг на суми більші ніж 100 млн грн. Тим самим чиновники намагаються перешкодити виводу капіталів з України, або принаймні примусити платити податки у повному об'ємі тих, хто використовує офшорні схеми. Вони всім добре відомі.

Наприклад, українська компанія продає свій товар посереднику, зареєстрованому у «податковій гавані», за заниженою ціною, а той вже перепродає його кінцевому споживачу за реальною ціною. Різниця від такої оборудки осідає в офшорі, а бюджет України недораховується податкових надходжень. Вочевидь, боротися із заниженням ціни можна шляхом порівняння її із сумами аналогічних контрактів, укладених з компаніями зі звичайних, не офшорних юрисдикцій. За кордоном так і діють: у разі заниження ціни поставки, продавцеві нараховуються податкові зобов'язання, розраховані із розміру недоотриманого прибутку.

Як вже підраховували, знищення економічного сенсу використання офшорних компаній, дозволить додатково залучити до бюджету близько 3 млрд грн. Втілити в життя норми, що дозволять податківцям контролювати трансфертне ціноутворення між пов'язаними юридичними особами на суми від 100 млн грн, планується з 1 січня 2013 р. В якості жесту доброї волі компаніям буде дозволено ще до початку перевірки самостійно скоригувати свої податкові зобов'язання, якими зацікавилися податкові органи.

У цьому сенсі виникає два питання: які компанії будуть вважатися зв'язаними особами і яку ціну податківці будуть рахувати як середню за ринком. Щодо першого питання, то знавці юриспруденції добре знають, як сховати реального власника компаній, які на перший погляд не мають нічого спільного між собою, тому виписувати тут якісь критерії – марна справа. До речі, не випадково під контроль податківців запропоновано також передати компанії, що мають пільги по сплаті податку на прибуток (0 %) і багато інших.

Весь досвід суб'єктів ЗЕД свідчить: держава завжди орієнтується на найвищу ціну контракту (щоб отримати більше податків, або змусити компанію платити більший хабар). Особливо легко це буде зробити на початку формування відповідної бази (достатньо комусь укласти угоду за вищою ціною і всі інші вже будуть рахуватися як «схеми мінімізації»).

У такій ситуації виграють найбільші компанії, які згідно із проектом закону матимуть змогу завчасно погоджувати свої ціни з податківцями на строк до трьох років. А всім іншим доведеться проводити операції за вищими цінами аби уникнути додаткового контролю.

Є і простіший спосіб регулювання цін експортних контрактів – вчасно та в повному обсязі повертати ПДВ експортерам і тоді сенсу знижати ціни не буде (*Експорт для своїх // UBR (<http://blog.ubr.ua/finansy/eksport-dlia-svoh-1977#more-1977>). – 2012. – 18.02*).

***

Блог на сайті UBR

Про автора: А. Авторгов, адвокат, кандидат юридичних наук, партнер спеціалізованої юридичної фірми «Агентство з питань боргів і банкрутства»

Після рішення Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 р. у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) п. 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік», органи Пенсійного Фонду України стали звертатись до судів з заявами, про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Мова йде про судові рішення, прийняті на користь «чорнобильців», «афганців», «дітей війни», які до цього часу фактично на їх користь так і не виконані.

Відповідно до ст. 245 Кодексу адміністративного судочинства України, однією з підстав перегляду судового рішення за ново виявленими обставинами є встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи.

Рішенням Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 р. жоден закон, інший правовий акт чи їх окреме положення, неконституційним не визнано.

Посилання органів ПФУ на дане рішення КСУ як на істотну для справи обставину, що не була і не могла бути відома органу ПФУ на час розгляду справи, є необґрунтованим та безпідставним.

Обґрунтуйте вищевикладеним Ваші заперечення, адресовані суду *(Чорнобильцям, афганцям, дітям війни! // UBR (http://blog.ubr.ua/pravo/chornobilciam-afganciam-dtiam-vini-1989). – 2012. – 20.02).*

***

Блог на сайті Корреспондент. Net

Про автора: А. Авторгов, адвокат, кандидат юридичних наук

Верховний Суд України, на моє особисте, звичайно суб'єктивне переконання, дуже переймається «захистом» банківської системи іноді на шкоду Закону та здоровому глузду.

На це вказує і видання дуже неоднозначного узагальнення «Судова практика розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин», неухильне виконання якого судами нижчої ланки фактично стало підставою для Рішення Конституційного Суду України (Справа № 1-26/2011 за

конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень п. 22, 23 ст. 1, ст. 11, частини восьмої статті 18, ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої ст. 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) і інші рішення ВСУ у справах, що виникають з кредитних правовідносин.

Останнім часом банки у боротьбі з проблемними позичальниками звертаються до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису на договорі застави, який пропонує стягнути з боржника суму боргу шляхом звернення стягнення на заставне майно. Виконавчий напис нотаріуса має силу виконавчого документа та підлягає примусовому виконанню Державною виконавчою службою.

Окрім цього, банки ще й звертаються до суду з позовом про стягнення тієї ж суми боргу...у судовому порядку.

Одразу скажу, що я не беру випадок коли за рішенням суду стягується різниця між сумою, яка вказана у виконавчому написі та заборгованістю на день подання позову. Мова йде про ті випадки, коли дані суми повністю збігаються, що дає можливість кредитору, який у виконавчому провадженні стає стягувачем, стягнути з боржника подвійну суму за обома виконавчими документами – і виконавчим листом, і виконавчим написом нотаріуса.

А ось судді ВСУ так не вважають. Так в Ухвалі від 01.06.2011 р. щодо справи № 6-24240св09, колегія суддів ВСУ зазначила про те, що «відкриття виконавчих проваджень за виконавчим листом та виконавчим написом нотаріуса щодо одного боржника відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» є підставою для об'єднання виконавчих проваджень в зведене виконавче провадження у межах загальної суми стягнення і не призводить до подвійного стягнення боргу».

Думаю абсурдність цього твердження є очевидною, оскільки з таким же успіхом можна стверджувати, що $1+1=1$.

Цей абсурд підхопили суди нижніх ланок, додаючи до такого «обґрунтування» ще й свої аналогічні висновки.

Дійсно, відповідно до ст. 33 Закону України «Про виконавче провадження», у разі якщо в органі державної виконавчої служби відкрито кілька виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника, вони об'єднуються у зведене виконавче провадження і на майно боржника накладається арешт у межах загальної суми стягнення, виконавчого збору і можливих витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій.

Будь-який державний виконавець, якому на виконання надійде і виконавчий лист і виконавчий напис нотаріуса про стягнення з одного й того ж боржника на користь одного й того самого кредитора однієї й тієї ж суми, дійсно об'єднає їх у зведене виконавче провадження, проте у разі виконання арифметичної операції з складання суми боргу, зазначеної у кожному виконавчому документі, винесе дві постанови про стягнення виконавчого збору у розмірі 10 % від суми, що вказана у кожному виконавчому документі.

Для державного виконавця має значення лише те, що зазначено у виконавчому документі, а новітня «арифметика» ВСУ йому байдужа.

Далі, мабуть, буде аналогічне роз'яснення ДПА про те, що у разі «подвійного стягнення, яке не є «подвійним стягненням», стягувачу – банку, необхідно після ухвалення рішення, сплатити «подвійний» податок на прибуток, який не є «подвійним»... *(Верховний Суд України на «подвійному» захисті інтересів банків // Корреспондент.net (http://blogs.korrespondent.net/users/blog/mail14/a58215). – 2012. – 22.02).*

***

Блог на сайті UBR

Про автора: В. Хабибуллин, адвокат, правозахисник, громадський діяч, голова адвокатського об'єднання Київська обласна колегія адвокатів

Адвокатам ордер чи довіреність, а нотаріусам покращання життя вже завтра... Але не ускладнювати за цього адвокатам і так важке професійне життя та не покращувати життя шанованих мною нотаріусів, у разі отримання оплати за видавані ними довіреності...

До ст. 50

1. Відповідно до проекту Кримінального процесуального кодексу України (№ 9700 від 13 січня 2012 р.) у ст. 50 проекту КПК ордер визначено як письмовий документ, що посвідчує та підтверджує повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні з надання правової допомоги. Слово «ордер» латинського походження (ordo (ordinis)) і використовується у різних значеннях: наказ, письмове розпорядження, документ на отримання (здобуття) або видачу чого-небудь, розрахунковий документ.

За своєю правовою природою ордер, у контексті цього проекту, є документом, за яким адвокатське утворення, зареєстроване у вигляді виключно адвокатської фірми, на підставі договору про надання правової допомоги між ним (адвокатським утворенням) та клієнтом доручає конкретному адвокату, який є членом цього утворення, представляти інтереси клієнта та надавати йому правову допомогу. Виходячи з цього оформлення ордеру адвокатом, який працює індивідуально (адвокатське бюро) або входить до колегії адвокатів, стає алогічним, оскільки у цих випадках адвокат фактично має видати ордер сам собі.

Договір про надання правової допомоги є різновидом договору доручення. Зокрема, ст. 1007 Цивільного кодексу України передбачає обов'язок довірителя видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, передбачених договором доручення.

Отже, клієнт у необхідних випадках має надавати довіреність, і саме на її підставі (а не на підставі ордеру) мають діяти адвокати, які працюють індивідуально або у складі колегії адвокатів.

2. Припис про те, що повноваження адвоката на участь у кримінальному провадженні можуть підтверджуватись договором з підозрюваним, обвинуваченим чи іншою особою в інтересах підозрюваного, обвинуваченого, є неприйнятним, оскільки в цьому випадку будуть розголошуватись відомості, які є предметом адвокатської таємниці, що є порушенням вимог ст. 9–10 Закону України «Про адвокатуру». Крім того, це суперечить вимогам частини шостої ст. 46 проекту, що розглядається.

Те ж саме стосується відповідних положень ст. 57, 63 проекту щодо посвідчення та підтвердження повноважень захисника на участь у кримінальному провадженні з надання правової допомоги потерпілому, цивільному позивачу та цивільному відповідачу.

Головне управління вважає і зазначає, що поданий на розгляд Верховної Ради України проект Кримінального процесуального кодексу України потребує суттєвого доопрацювання із урахуванням висловлених зауважень та пропозицій...

Бажано аби рішення приймалося зважено, з урахуванням і необхідності починати все-таки змінювати кримінально-процесуальне законодавство, тому що, як кажуть Європейські експерти «якщо не починати, нічого не зміниться».

Але не ускладнювати за цього адвокатам і так важке професійне життя та не покращувати життя шанованих мною нотаріусів, у разі отримання оплати за видавані ними довіреності, замість спрощеного збереження інституту ордеру, так би мовити скороченої угоди про надання правової допомоги (*Адвокатам ордер чи довіреність, а нотаріусам покращання життя вже завтра... // UBR (<http://blog.ubr.ua/pravo/advokatam-order-chi-dovrenst-a-notarusam-pokrashennia-jittia-vje-zavtra-1985>). – 2012. – 20.02*).

***

Блог на сайті UBR

Про автора: О. Слободян, член комітету з питань спільного інвестування Асоціації «Фондове Партнерство»

Едва «разобравшись» с пенсионной реформой, Верховная Рада Украины взялась за повышение доверия к рынку финансовых услуг.

В наше время трудно найти человека, чьи права ни разу не нарушали банки, страховые компании, компании по управлению активами и прочие финансовые учреждения. Чтобы защитить свои права, клиенты финансовых компаний вынуждены были проходить долгий путь переговоров и судебных тяжб. В Украине отсутствует механизм охраны и защиты прав пользователей финансовых услуг. В прочем, отсутствует и комплексное законодательство в этой сфере. Особо остро это ошутят на себе участники пирамиды «МММ».

Во многих цивилизованных государствах существуют схемы альтернативного решения споров за участием потребителей финансовых услуг, одной из которых является институт финансового омбудсмена. Некоторые отечественные

финансовые компании включают в договора с потребителями своих услуг предостережения о том, что все спорные вопросы будут решаться определенным третейским, обычно «карманным» судом. Всем известна коррумпированность нашей судебной системы. Многие решения судов вообще не выполняются или выполняются годами.

В тоже время мировая практика показывает, что досудебное урегулирование споров медиатором – финансовым омбудсменом действительно способно разгрузить работу судов. Он является арбитром между финансовыми учреждениями и потребителями их услуг. Если обманутый клиент финансовой компании не захочет или не сможет судиться с ней, то он вправе обратиться за помощью к финансовому омбудсмену.

Сегодня в Украине уже существуют два омбудсмена – уполномоченный Верховной Рады Украины по правах человека и Уполномоченный Президента Украины по правах ребенка. В феврале прошлого года Центр «Голубая лента» при финансовой поддержке ООН и ЕС презентовал законопроект «О внедрении службы финансового омбудсмена в Украине». Идея умерла. Иначе быть не могло.

Едва «разобравшись» с пенсионной реформой, Верховная Рада Украины взялась за повышение доверия к рынку финансовых услуг. Народным депутатом Ю. В. Полунеевым был подан на рассмотрение Проект закона «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно создания на финансовых рынках Украины системы защиты пользователей финансовых услуг»). Среди прочих интересных вещей, он говорит об Уполномоченном по защите прав потребителей финансовых услуг. Несомненно, законопроект достаточно прогрессивный и не будет поддержан парламентом. Возникает еще один логический вопрос, а нужен ли стране, в которой повсеместно нарушаются права граждан, финансовый омбудсмен? (*В Украине появится финансовый омбудсмен? // UBR (<http://blog.ubr.ua/pravo/v-ukraine-poiavitsia-finansoviy-ombudsmen-1983>). – 2012. – 20.02).*

***

Блог на сайті UBR

Про автора: Н. Вороницька-Гайдак, генеральний директор юридичного об'єднання «Феміда», головний редактор юридичного журналу Femida.UA.

Проект ЗУ «Про державні лотереї в Україні», не лише пропонує встановити на лотереї монополію держави, але й створює два нові органи та вводить поняття про «остаточні рішення, які не підлягають оскарженню»...

Отже, проект ЗУ «Про державні лотереї» містить ч. 1 ст. 8, яка зазначає, що Кабінет Міністрів України у порядку, передбаченому ЗУ «Про Кабінет Міністрів України», створює дорадчо-консультативний орган з метою розробки рекомендацій в межах своєї компетенції стосовно розробки та впровадження нових лотерей; застосування в діяльності випуску і проведення державних лотерей

новітніх технологій та виконання інших повноважень, передбачених цим Законом та положенням про дорадчо-консультаційний орган. Ч. 1 ст. 9 проекту цього ж закону, зазначила, що організатором державних лотерей є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державного регулювання лотерейної діяльності в Україні, який проводить конкурс з відбору операторів лотерей.

Таким чином Кабінету Міністрів України доведеться не лише створити нові органи, але й віднайти для них фінансування, та виробити механізм контролю.

Окрім того ч. 2 цієї ж статті визначила, що спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державного регулювання лотерейної діяльності в Україні один раз на 12 років проводить конкурс з відбору операторів державних лотерей. У випадку, коли оператор лотерей позбавиться свого статусу з підстав визначених у законі, спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань державного регулювання лотерейної діяльності в Україні може провести конкурс з відбору оператора лотерей після прийняття остаточного рішення про позбавлення статусу оператора лотерей, яке не підлягає подальшому оскарженню.

Дана стаття, як і сам закон у цілому, не дає визначення, яке саме рішення є остаточним і не підлягає оскарженню: рішення центрального органу виконавчої влади, яким він позбавив особу статуту оператора лотерей, чи можливо рішення суду, яке набрало законної сили, у випадку якщо особа оскаржила рішення про позбавлення її такого статусу. От і виходить, що сам оператор лотерей, теж опиняється в ситуації «пощастить не пощастить», правильно він розставить «пріоритети» та вгадає виграшну комбінацію чи йому доведеться лише покладатись на милість контролюючого органу. За загальним правилом, будь-яке рішення контрольно-ревізійного органу може бути оскаржено в судовому порядку особою інтереси якої він зачіпає, але як доводить українська реалія (яскравий приклад ЗУ «Про здійснення державних закупівель», див. мій блог від 27.10.2011 р. – Ще один из вариантов как «обидеть» конкурента...) право та можливість його (права) реалізації дві абсолютно різні та далеко не завжди сумісні речі... (*«5» з «36», або чи можливо вгадати правильну комбінацію українського лотерейного бізнесу у випадку прийняття ЗУ «Про державні лотереї в Україні»... // UBR (<http://blog.ubr.ua/pravo/5-z-36-abo-chi-mojливо-vgadati-pravilnu-kombnacu-ukranskogo-lotereinogo-bznesu-u-vipadku-priiniattia-zu-pro-derjavn-lotere-v-ukran-1990>). – 2012. – 21.02).*

***

Блог на сайті LB.ua

Про автора: Ю. Гримчак, народний депутат
(фракція «Наша Україна – Народна Самооборона»)

*Мабуть, усі добре пам'ятають радянський «мультик»
«В стране невыученных уроков», де головний герой ламав голову над тим, куди*

поставити кому. Від місця розташування цього невеличкою знаку пунктуації залежала доля мальованого персонажу: стратити чи милувати...

Але до справи.

Шановний народний депутат В. Олійник, який шість років свого ще радянсько-суддівського досвіту відшліфовував потім на стільцях Черкаського обласного комітету комуністичної партії, в одному з коментарів порадив Ю. Луценку написати скаргу на себе.

Як зазначають ЗМІ: «Парламентар наголосив, що рішення європейського суду хоча і є обов'язковими до виконання, але носить рекомендаційний характер».

Маю зазначити: рекомендація – це з латинської «порада», а юридичний обов'язок – це норма поведінки, від якої суб'єкт правовідносин не може відмовитися. Більше того, держава забезпечує таку «обов'язковість» різними засобами державного примусу.

Так от питання – у якому місці заголовку ставити цю маленьку звивину?

Історія цього питання розпочалася у 1997 р., коли Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод набула чинності для держави Україна.

Ст. 46-ю цього документу, яка має назву: «Обов'язкова сила рішень і їх виконання», передбачено: «Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами».

З цією, дуже зрозумілою нормою, кореспондується і частина перша статті другої українського Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» – «Рішення є обов'язковим для виконання Україною»

Цим же актом передбачено виплату компенсацій стороні процесу, порушення прав якої визнає суд, за допомогою «рідних» державних виконавців з того ж «рідного» державного бюджету.

До того ще й відшкодування втрат бюджету з доходів тих «суб'єктів», чії неправомірні дії призвели до втрати грошей платників податків.

А це вже ч. 4 ст. 382 Кримінального кодексу України: «Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

Такі знаки пунктуації...

Упродовж року судових процесів Ю. Луценку, який, за версією В. Олійника, винуватий у невідповідності національного законодавства до європейських норм, радив прокурорам вивчати «матеріальну частину» вітчизняного кримінального процесу. Чи була ця порада слухною для обвинувачення, Європейський суд визначить у квітні.

До речі, рекомендації В. Олійника не дивували, якщо б він пропонував Ю. Луценку написати скаргу на себе до Басманського суду Москви, відомого справами Лебедева і Ходорковського.

Зважаючи на нинішні тенденції у політиці для цього режиму це було б доречно *(Рекомендувати не можна зобов'язати // LB.ua http://lb.ua/blog/yuriy_grimchak/137993_rekomenduvati_ne_mozhna_zobov'yazati.html). – 2012. – 22.02).*

***

Блог на сайті UBR

Про автора: Д. Корчак, президент Київського центру сприяння розвитку ОСББ, радник міністра регіонального розвитку України

Наразі існує багато суперечок стосовно проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо об'єднань співвласників багатоквартирних будинків». Законопроект – безглуздий, але більш важливими є причини, наслідком яких став цей законопроект, та висновки з цього.

Шарль де Голль свого часу сказав: «Тільки та держава має завтрашній день, яка дбала про нього ще вчора». Наша держава про завтрашній день у сфері житлово-комунального господарства не дбала не тільки вчора, а й усі роки незалежності. ЖКГ – це єдина сфера нашої життєдіяльності, яка не знає корінних змін з 1931 р. Тому наразі усі – і держава, і політична система, і громадянське суспільство – сходяться в одному: зміни потрібні.

Позиція держави розуміла, єдина, та викладена у двох ключових документах: у нормативному – Закон України «Про реформування і розвиток ЖКГ на 2009–2014 рр.», і в програмному – президентська Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкуренто-спроможна економіка, ефективна держава».

Але з огляду на останні події я розумію, що громадянське суспільство – розрізнене і в нього є лише поза, але немає позиції. Так, деякі представники громадянського суспільства звертаються до формулювання проектів суспільного устрою в житловій сфері, де панує справедливий, за їхніми особистими уявленнями, лад, на кшталт «Утопії» Т. Мора, «Міста сонця» Т. Кампанеллі або «Нової Атлантиди» Ф. Бекона. Деякі представники реалізацію корпоративних вигод своїх міжнародних благодійників маскують суспільною необхідністю. А деякі – займаються відвертим «позерством», задовольняючи лише свої амбіції.

Усе це сприяє лише розвитку хаосу у сфері ЖКГ, але ніяк не розвитку самої галузі. Основоположник кібернетики Н. Вінер відзначив, що хаос – це найбільш імовірний стан, і щоб зробити його менш імовірним, необхідні цілеспрямовані зусилля.

Я впевнений, що зусилля малих соціальних груп та окремої людини в суспільному житті, нехай і цілеспрямовані – неістотні і навіть безглузді. А тому ми повинні побудувати таку архітектуру впливу на розвиток системи ЖКГ та її конкурентного середовища й знайти такі правильно організовані впливи, які

зможуть докорінно змінити як події в галузі, так і сам процес її реформування й розвитку.

Зауважу, що з лінійної точки зору розвиток – це безперервний процес, а перешкоди, які можуть виникати на його шляху, мають випадковий, другорядний характер і не можуть зупинити прогресу.

Тому вже час покласти край існуючій практиці, яка стала вже сталою в громадянському суспільстві і за якою усі зусилля багатьох громадянських інститутів спрямовані лише на боротьбу з перешкодами, а не на сам розвиток відносин у галузі.

Причому така партисипаторна або учасницька практика, коли суспільство бере участь як у підготовці, так і в прийнятті та впровадженні в життя рішень – є ірраціональною. Слабким місцем такої практики є те, що прийняття важливих рішень широким колом непрофесіоналів (з точки зору теорії демократії), які ніколи не контролюють і не несуть за прийняття таких рішень відповідальності, неминуче призводить до зниження інституційної відповідальності та до зростання небезпеки популістського авторитаризму.

Ось, наприклад, украй руйнівна, але так корисливо бажана для агентів впливу програми «Реформа міського теплозабезпечення» USAID норма в законопроекті № 8474: об'єднання має право за рішенням загальних зборів передавати в заставу належні об'єднанню права вимоги за внесками співвласників. Причому таке рішення приймається навіть не кваліфікованою, а простою більшістю.

Невже ті сотні голів ОСББ, що підписалися під такими змінами, особисто понесуть відповідальність, та стануть власними силами утримувати будинки, коли банки спишуть кошти з рахунків ОСББ, які (можливо, і з об'єктивних причин) опиняться в стані боржників, і паралізують їх господарську діяльність?

Відомий політолог Р. Дарендорф правильно стверджував: «Демократія – це уряд, що обирається народом, а якщо необхідно – народом і усувається; але крім того, демократія – це уряд із власним курсом».

І тому потрібно об'єднуватись. Причому об'єднуватись не стільки під особистість, скільки під курс. І тільки об'єднавшись, ми зможемо стати дієвою групою впливу.

Я не згоден із твердженням, що «в каналізації політики немає». Звісно ж, є! Бо сприяти реформуванню і розвитку ЖКГ, одночасно долаючи існуючі перешкоди, можливо лише на рівні політичної системи.

А сприяти є чому. Думаю, всі погодяться з тим, що на цьому етапі і в нинішніх умовах інститут ОСББ себе дискредитував. Як через державну зневагу інституційним можливостям ОСББ, так і через деяких недобросовісних голів ОСББ. Я особисто, і команда моїх однодумців, обома руками за розвиток ОСББ. Причому в нашому розумінні сприяння розвитку ОСББ – це не сприяння збільшенню їх кількості, а саме семантичні якості «розвитку» – необоротний процес поліпшень властивостей і якостей об'єкта.

Таким розвитком є і нівелювання створеного Країною Рад ще в 1931 р. «відповідального квартиронаймача» в уяві власників; і вдосконалення законодавства щодо ОСББ, причому невід’ємно від розвитку усієї галузі ЖКГ та формування державної житлової політики; і обумовлення діяльності ОСББ професійними якостями, задля чого держава повинна створити умови для навчання й підвищення кваліфікації голів ОСББ; і поліпшення якості житлово-комунальних послуг, удосконалення і гармонізація до європейських – стандартів у сфері ЖКГ; і розвиток асоціювання ОСББ, причому з делегуванням достатньої кількості повноважень асоціаціям; і формування потужної групи впливу за елітарним принципом задля захисту спільних прав і інтересів.

Скінчився час непрофесійних дії! Наше майбутнє лише в наших руках!
(Публічна маніфестація приватних поглядів // UBR (http://blog.ubr.ua/obshestvo-2/8474-publchna-manifestacia-privatnih-pogliadv-1997). – 2012. – 21.02).

***

Блог на сайті Українська правда

Про автора: І. Головань, адвокат, керуючий партнер адвокатської фірми «Головань і партнери»

Як стверджує народний депутат Пилипенко, скоро і у нас запрацює суд присяжних.

Пан Пилипенко часто буває у парламенті (може навіть особисто натискає кнопку голосування), отже, знає про що говорить. Знову ж таки, запровадити суд присяжних пропонує глава держави, а це в наш час щось та значить.

З цього приводу вирішив згадати одну історію, пов’язану з життям і діяльністю видатного юриста А. Коні.

Щоб там собі не думав колега депутата Пилипенка депутат Писаренко,

Коні ніколи не займався адвокатською діяльністю. Був прокурором, сенатором, викладачем. І суддею, як раз у той час, коли і в Росії існував суд присяжних.

Так от, коли Коні головував у резонансному процесі Віри Засулич, його викликали «нагору» і зажадали гарантій обвинувального вироку. А. Коні жодних гарантій не дав. Ні міністру юстиції Палену, ні самому імператору. Не думаю, що така демонстрація незалежності далася йому легко, але за спиною були присяжні, на рішення яких суддя не міг вплинути. Якщо хто не знає, присяжні Засулич виправдали, розпорядженням Коні її звільнили, але це не має значення. Значення має той факт, що головуючий не мав можливості гарантувати результат процесу.

Згаданий приклад доводить, що присяжні здатні забезпечити реальну незалежність і неупередженість суду. Адже розумник Коні, коли на нього почали тиснути, банально перевів на них стрілки.

У реальному житті професійний суддя вразливий. Кар’єра, зарплата, житло... Присяжних теж не можна назвати абсолютно незалежними, але вплинути на них

важче. Просто тому, що професійний суддя в реальних наших умовах – частина системи, а присяжний, що здійснює правосуддя, можливо, перший і єдиний раз у житті – ні.

Слід розуміти, що присяжні не здатні зробити кримінальний процес більш справедливим чи зменшити кількість судових помилок.

Присяжні здатні вирішити інше важливе завдання, а саме зробити кримінальний процес дійсно змагальним.

Головна проблема нашого слідства і правосуддя перш за все полягає у його керованості. І слідчі, і судді часто керуються правом лише у другу чергу. У першу чергу вони керуються веліннями і навіть настроями начальства, яке вимагає від них таких же гарантій, яких свого часу вимагали від А. Коні міністр юстиції та імператор.

Коли у процесі з'являться присяжні, захист і обвинувачення матимуть перед ким «розпинатися» і кого переконувати.

Але тільки у випадку, якщо присяжні будуть у своїх діях вільні від впливу професійного судді.

На жаль, проголосований у першому читанні проект Кримінально-процесуального кодексу містить протилежне.

Трьох присяжних пропонується посадити за одін стіл з двома професійними суддями. Рішення прийматимуться відкритим голосуванням під керівництвом головуючого.

За таких обставин на керованість правосуддя присяжні жодним чином не вплинуть, що підтверджується багаторічною практикою участі у судах народних засідателів.

А депутат Пилипенко, начебто, і не проти.

І правда, навіщо депутату незлежний і неупереджений суд? Навіть відносно незалежний і неупереджений (*...запрацює і в нас? // Українська правда (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/golovan/4f41605f49dca>) – 2012. – 19.02*).

***

Блог на сайті Корреспондент. Net

Про автора: А. Пинчук, голова підкомітету з питань контролю та законодавчого забезпечення регулювання ринків фінансових послуг

Вступил в силу закон о Государственной программе приватизации на 2012–2015 гг. И сразу же началось массовое «обсасывание» этой темы.

Вступил в силу закон о Государственной программе приватизации на 2012–2015 гг. И сразу же началось массовое «обсасывание» этой темы. Почему-то слышны только негативные отзывы: «Разворуют Украину!!!», «Скупят Все!!!». Но подождите, зачем же делать сразу выводы, не получив ни одного результата. По прогнозам, объем полученных средств от продажи и управления государственным имуществом в государственный бюджет Украины в течение трех лет составит

50–70 млрд грн. Эти деньги «закупорят» дыры в бюджете. Бюджетные «язвы» уже сочатся не первый десяток лет.

И вообще этот закон всего лишь упростит и облегчит процедуру приватизации. А это привлечет значительно большее количество заинтересованных инвесторов. Усилится конкуренция, значит, поднимется и стоимость объектов приватизации.

Вторым плюсом этого закона, является то, что, наконец-то, начнут работать заводы и предприятия, которые впали в анабиоз со времен распада СССР. Или что людям не нужны рабочие места? Развиваться должны не только большие города, но и все регионы нашей Украины.

Или, может, вспомним попытку приватизации Ю. Тимошенко. А ведь пытались распродать 201 предприятие. В 2008 г. под приватизацию попали стратегические объекты ОАО «Росава», ОАО «Белоцерковский завод резиновых технических изделий», ОАО «Артемковский машиностроительный завод «Победа труда», ОАО «Горловский машиностроительный завод», ОАО «Павлоградский завод «Стройдеталь» и многие другие.

Так что не советую разводить панику. 2012 г. будет лакмусовой бумагой для этого закона. Давайте дружно поработаем недостатками, а не будем деструктивно оценивать все телодвижения властей (*Приватизация – для нации // Корреспондент.нет* (<http://blogs.korrespondent.net/users/blog/pinchyk/a58163>). – 2012. – 21.02).

***

Блог на сайті Корреспондент. Net

Про автора: П. Петренко, адвокат, юрист

Напередодні Верховна Рада прийняла в першому читанні проект закону про основи розвитку Автономної Республіки Крим та особливості провадження інвестиційної діяльності на її території (р. н. 8763).

Основна ідея цього документа полягає в тому, щоб надати податкові та митні пільги інвесторам, які будуть вкладати кошти в реалізацію інвестиційних проектів на території АРК. У такий спосіб провладні можновладці сподіваються стимулювати приток коштів у інфраструктуру Криму. І це попри те, що від самого початку було відомо – законопроект № 8763 має потенційно високий ступінь корупційного ризику. Так зазначено навіть у пояснювальній записці. До того ж взагалі відхилити зазначений законопроект рекомендувало у своєму висновку Головне науково-експертне управління ВРУ. Та, як бачимо, автори-урядовці проекту закону «видят цель и не видят препятствий».

Окрім іншого, у законопроекті пропонують внести зміни до Закону України «Про Єдиний митний тариф». А саме – протягом п'яти років з моменту реєстрації інвестиційних проектів, що реалізуються на території АРК, устаткування,

обладнання та комплектувальні вироби для зазначених інвестпроектів, що ввозяться на митну територію України, звільнятимуться від сплати мита.

І тут велике АЛЕ: перелік товарів, які можуть звільнитися від сплати мита, законопроектом не передбачений.

Тобто автори законопроекту про основи розвитку АРК від самого початку «зашили» в документі чергову тіньову схему для відмивання коштів.

Окрім того, тут варто наголосити, що кошти, отримані за сплату мита, – одне із джерел наповнення держбюджету. Тому, скільки втратить бюджет України у разі прийняття законопроекту № 8763 – передбачити важко, проте вже сьогодні можна стверджувати, що це будуть астрономічні цифри. Дана ситуація розвиватиметься за аналогією з колишніми лобістськими рішеннями про вільні економічні зони. Тобто замість покращання інфраструктури під прикриттям зазначеного законопроекту в Україну ввозитимуть «вкрай необхідний» для розвитку Криму імпорту з Китаю, або алкоголь та цигарки, на яких можна отримати надприбутки. Ще один варіант, яким можуть скористатися угодні чинній владі «інвестори», – ввіз пального, таким чином фактично створивши узаконених клонів «Лівели». І не треба бути ворожою, щоб передбачити подальший розвиток подій: після того як «пільговий» час сплине – більшість так званих «інвестиційних проектів» на території АРК припинять своє існування (*Інвесторам у АРК нададуть пільги або Урядова п'ятирічка по відмиванню коштів // Корреспондент.net (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/pavlopetrenko/a58266). – 2012. – 22.02).*

***

Блог на сайті Корреспондент. Net

Про автора: В. Остапчук, патентний повірений України, адвокат, керуючий партнер Патентно-юридичного агентства «Синергія»

Продолжение темы уголовной ответственности за нарушения в сфере интеллектуальной собственности.

Доказывание умысла нарушителя

В рассмотренных мной приговорах по ст. 176,177, 229 Уголовного кодекса Украины (далее – УКУ) умысел нарушителя доказывался тремя путями:

1. Признание подсудимого – в 80 % приговоров. Суды расценивают признание как смягчающее обстоятельство.

2. Официальное предупреждение представителями правообладателя. Например, в приговорах в делах о нарушении прав на торговые марки Calgon и Lipton есть ссылки на то, что представители правообладателей предупреждали нарушителей о том, что те распространяют товар с поддельными торговыми марками. Предупреждение было сделано в письменном виде с подписью нарушителя об ознакомлении. Естественно, последующее распространение такого товара этими же лицами было признано умышленным нарушением прав на торговые марки.

3. Доказывание с помощью обстоятельств дела. К примеру, в приговоре по делу о нарушении прав на торговую марку Jacobs среди прочего было указано: «нарушитель осознавал, что данный кофе является фальсифицированной продукцией, поскольку на это указывали внешние признаки упаковки, отсутствие сопроводительных документов и цена ее реализации».

Особенности назначения и проведения экспертизы

В уголовных делах по ст. 176,177, 229 УКУ следователи все чаще назначают комплексную экспертизу, которая включает в себя техническую экспертизу и экспертизу в сфере интеллектуальной собственности.

Перед техническими экспертами ставят вопросы о том, действительно ли упаковка продукции, изъятой у нарушителя, изготовлена не правообладателем, и какие есть отличия (другая печать, цвета, отсутствие голограммы...). Если речь идет о незаконном использовании программного обеспечения, то перед техническими экспертами ставится вопрос о том, установлена ли на жесткий диск компьютера та или иная компьютерная программа. В деле о нарушении прав на компьютерную программу Photoshop CS3 Extended эксперт также отвечал на вопрос об использовании программы и делал вывод о том, что на жестком диске есть файлы фотографий, которые подвергались редактированию с помощью программы Photoshop CS3 Extended.

В свою очередь эксперты в сфере интеллектуальной собственности исследуют, использован ли правонарушителем именно данный объект интеллектуальной собственности (в том числе тождественность либо схожесть до степени смешения торговой марки). Кроме того, очень распространенный вопрос, который ставится перед экспертами – размер материального ущерба, нанесенного нарушителем правообладателю.

Гражданский иск в рамках уголовного процесса

В 70 % исследованных мной приговоров по ст. 176,177, 229 УКУ правообладатели подавали гражданские иски о взыскании материального ущерба – в рамках уголовных процессов. Такие иски рассматриваются и в подавляющем большинстве случаев удовлетворяются. Бывают случаи, когда правообладатели требуют также возместить и моральный ущерб. Суды удовлетворяют такие требования только в тех случаях, когда обосновано, что действительно действиями нарушителя был причинен ущерб деловой репутации правообладателя.

Интересно, что суды довольно тщательно исследуют документы, подтверждающие наличие прав у правообладателя. Так, в деле о нарушении прав на торговую марку PIONEER суд отказал гражданскому истцу в удовлетворении требования о возмещении ущерба на том основании, что гражданский истец был обладателем неисключительной лицензии на торговую марку PIONEER на территории Украины, соответственно, не доказал, что исключительно ему был нанесен ущерб действиями нарушителя, и исключительно он имеет право на возмещение такого ущерба.

Данным материалом я заканчиваю серию статей об уголовной ответственности в сфере интеллектуальной собственности. Если возникли вопросы – пишите, с удовольствием отвечу (*Интересные аспекты привлечения к уголовной ответственности за нарушения в сфере // Корреспондент.net (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/presssynergy/a58347). – 2012. – 23.02).*

***

Блог на сайті Фокус.ua

Про автора: Н. Гузенко, оглядач журналу «Фокус»

Заставить власть создать благоприятное налоговое поле может только угроза наполнению бюджета, а значит – её личному благополучию.

Недалеко от моего дома расположена районная налоговая служба. Раньше о том, что в неприметном здании на территории бывшего детского сада находится именно налоговая, мало кто знал. Но когда был принят Налоговый кодекс, жизнь двора круто изменилась. Теперь дорогу к местной инспекции покажет любой: алкоголики, оккупировавшие беседку у спортплощадки, молодые мамы с детьми на качелях и, наверное, даже стайка собак, живущих в окрестности.

Перманентный процесс налоговых изменений – такая же примета работы новой власти, как половинчатые реформы, передача госимущества в одни руки и тотальный рост цен

В январе этого года, во время перерегистрации малого бизнеса по новым правилам администрирования единого налога, толкотня у бывшего садика достигла максимума. Даже в морозы там толпились предприниматели. «Они сами не знают, что мы должны им принести, где подписать и какую бумажку заполнить», – пожаловалась женщина, у которой я поинтересовалась, как идёт процесс.

Перманентные налоговые изменения – такая же примета нынешней власти, как половинчатые реформы, передача госимущества в одни руки и тотальный рост цен. Налоговый кодекс только за первый год существования переписывали множество раз. Причём чаще всего изменения касаются как раз тех, кто работает по упрощённой системе.

В действиях власти нет ничего удивительного – предшественники по схожей схеме выбирали объект, за счёт которого можно было регулировать потоки поступлений от налоговой службы. При Л. Кучме изменения вносили в бюджет, определяя величину десятины от той или иной отрасли, а потом налоговики «прессовали» выбранных бизнесменов. При премьерке Ю. Тимошенко, если налоговой надо было собрать дополнительные средства, под давление попадали недружественные бизнесмены. А вот при В. Януковиче под раздачу попали самые незащищённые – малые и средние предприятия.

Только в редких случаях власть идёт навстречу той или иной части «малых» бизнесменов. Например, когда чувствует, что перегнула палку и, возможно, бизнес предпочтёт просто отказаться от работы. Неслучайно, обнаружив после перерегистрации, что предпринимателей-упрощенцев стало на 70 тыс. меньше – одни передумали вести бизнес вообще, другие перешли на общую систему налогообложения – «упрощённый» режим решили и вправду немного упростить. Так в парламенте оказался законопроект с новыми правками в многострадальном кодексе. Документ предусматривает немало уступок малому бизнесу. Например, предлагается вернуть в единый налог ювелиров, ввести годичный мораторий на проведение проверок единого налогоплательщика, которые только перешли на эту систему, а также внедрить механизм перехода между группами плательщиков с возможностью зарегистрироваться плательщиком НДС.

Власть готова идти малому бизнесу навстречу лишь тогда, когда чувствует его силу. Первый показательный случай был во время обсуждения кодекса и налогового майдана. После того как водители автобусов пригрозили перекрыть все подъезды к столице, власть вернула транспортные услуги в перечень «единоналожных».

Сейчас подобное происходит с IT-предпринимателями – правительство и парламент готовы ввести для них налоговые льготы. Соответствующий законопроект уже прошёл первое чтение, и велика вероятность, что пройдёт и второе. Мол, нужно поддерживать местные IT-проекты, чтобы как-то переломить тенденцию к повальной эмиграции наших программистов. Однако это не помешало парламентариям в 2011 г. лишить многих айтишников возможности работать по упрощённой системе налогообложения, а в июле ввести на IT-услуги налог на добавленную стоимость.

Нынешняя уступчивость может быть связана с DDOS-атаками на сайты правительственных органов. Формально нет причин связывать налоговые льготы и закрытие EX.ua – законопроект был подан в парламент ещё в декабре. Но, очевидно, власть всё же испытала страх и замешательство и активизировала свою поддержку IT-сферы, наглядно продемонстрировавшей свои возможности (*Налог на налоги // Фокус.ua (<http://focus.ua/opinion/219614>). – 2012. – 21.02*).

***

Блог на сайті Українська правда

Про автора: Б. Тарасюк, народний депутат, голова Народного руху України

22 лютого за підтримки 47 народних депутатів, як і обіцяв, оскаржив у Конституційному Суді звуження конституційного права законодавчої ініціативи народних депутатів.

Нагадаю, що набрали чинності зміни до Регламенту Верховної Ради України, згідно з якими народним депутатам України заборонено виступати з законодавчою

ініціативою щодо денонсації міжнародних договорів. Відповідний закон був підписаний Президентом України 26 січня 2012 р.

Те, що така норма Регламенту є неконституційною – очевидно. Адже, за нормою Основного закону (ч. 1 ст. 93 Конституції України) право законодавчої ініціативи мають Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України та Національний банк України. Причому це право поширюється щодо усіх законопроектів, якщо інше не передбачено Конституцією.

Таким чином, заборонивши народним депутатам подавати законопроекти про денонсацію міжнародних договорів, і прийнявши відповідний Закон, Верховна Рада України діяла не на підставі Конституції України, а всупереч їй.

Наголошую, що встановити особливий порядок щодо подання законопроектів може лише Конституція України, а не Регламент Верховної Ради. Наприклад, Основним законом передбачено особливу процедуру подання законопроекту про внесення змін до Конституції України.

У зв'язку з цим важливо відзначити, що Конституційний Суд України неодноразово розглядав питання щодо встановлення винятків з конституційних норм іншими нормативними актами і доходив висновку, що такі винятки можуть встановлюватися виключно Конституцією України.

Отже, обмеження Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» права народних депутатів України щодо внесення до Верховної Ради України законопроектів про денонсацію міжнародних договорів України є винятком з конституційних норм, суперечить духу Конституції України і є неконституційним, оскільки Конституцією України подібного обмеження не визначено.

Саме тому, за дорученням 47 народних депутатів України, Б. Тарасюк, Р. Зварич та І. Крулько представлятимуть це подання в Конституційному Суді з метою відновити конституційне право народних депутатів України ініціювати денонсацію міжнародних договорів.

Право має бути відновлене, а ганебна антиукраїнська «Харківська угода» – денонсована! *(Домагатимусь в Конституційному Суді відновлення права народних депутатів ініціювати денонсацію антиукраїнських міжнародних договорів // Українська правда (http://blogs.pravda.com.ua/authors/tarasyuk/4f47b99fcccc2). – 2012. – 24.02).*